

SZEMEIVÉNYEK
A GÖRÖG LANTOS KÖLTÉSZET
REMEKEIBŐL.

BEVEZETÉSEKKEL ÉS JEGYZETEKKEK ELLÁTTA

DE BOROS GÁBOR.

MÁSODIK, BŐVITETT KIADÁS.

BUDAPEST.

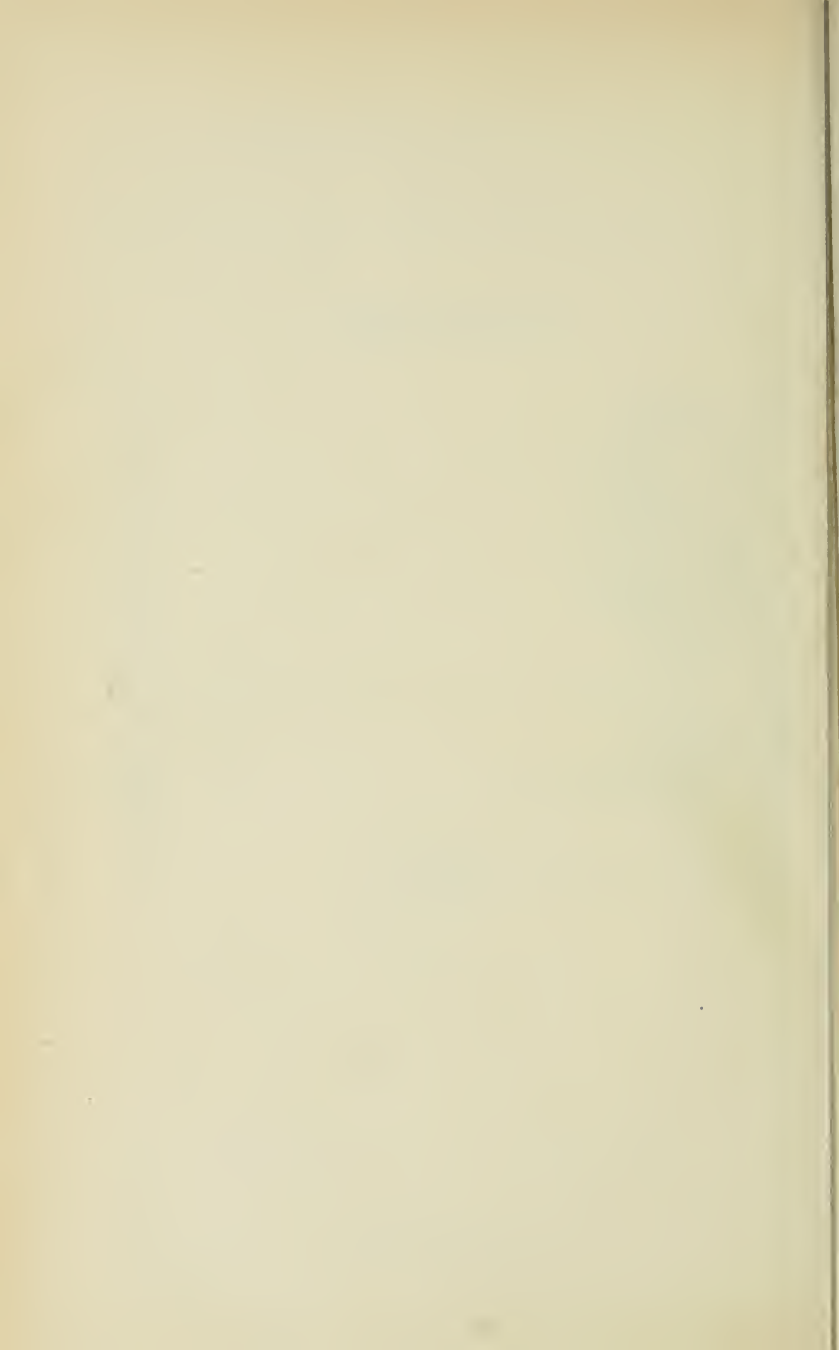
FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1901.

TARTALOM.

	lap
A) <i>Az elegia</i>	5
I. Kallinos	8
II. Arkhilokhos	10
III. Asios	16
IV. Tyrtaios	16
V. Mimmermos...	28
VI. Solon	33
VII. Xenophanes	45
VIII. Theognis	50
IX. Simonides	60
X. Ion	61
XI. Krates	64
 B) <i>Az epigramma</i>	66
C) <i>Az iambos</i>	78
I. Arkhilokhos	79
II. Amorgosi Simonides	84
III. Solon	91
 D) <i>Anakreon, Anakreoni dalok</i>	95

Használat előtt javítandók.

13. l. 5. p. jegyz. 1. A saisiak nem Abderából, hanem Abdera környékéről valók voltak.

19. l. jegyz. 7. sor. A *χέν* simuló szócska nem magánhangzók, hanem mássalhangzók előtt lesz *χέ*.

21. l. 21. sor szövegében *ἀχλὺ* kijavítandó: *ἀλλὰ*.

23. l. 14. sor a *τρεισσαντων* nem *τρέχω*-ból, hanem *τρέω*-ból származik.

30. l. Mimn. 3. 1. *χάλλιστος* sajtóhiba *χάλλιστος* helyett.

69. l. Anakr. 7. 1. sor jegyz. a *πόρε* aoristus nem származik a *πορίζω*-ból; hanem ez hiányos ige, melynek csak aoristusa s passiv perfectuma van.

74. l. 17. jegyz. 4. sor *χελωμένη* sajtóhiba *χελουμένη* helyett.

86. l. 2. 3. sor a szövegben *ξεφυρομένα* kijavítandó *πεφυρομένα*.

87. l. 49. sor a szövegben *ἐλθόνδ'* helyett *ἐλθόνθ'*.

87. l. 55. « « *πλέπτουσα* « *χλέπτουσα*.

89. l. 1. « « *ξείνον* « *ξείνον*.

97. l. 2. 1. sor: *ῶναξ* így irandó *ῶναξ* s aztán ennek megfelelően így változtatandó meg a 104. l. jegyz. 2. 1. is: *ῶναξ* krasis ebből: *ῶ ᾗναξ*.

99. l. 7. 4. sor *γυμναοίω* helyett *γυμνασίω*.

101. l. 7. 37. sor *χορώνες* helyett *χορώνης* (a varjunál).

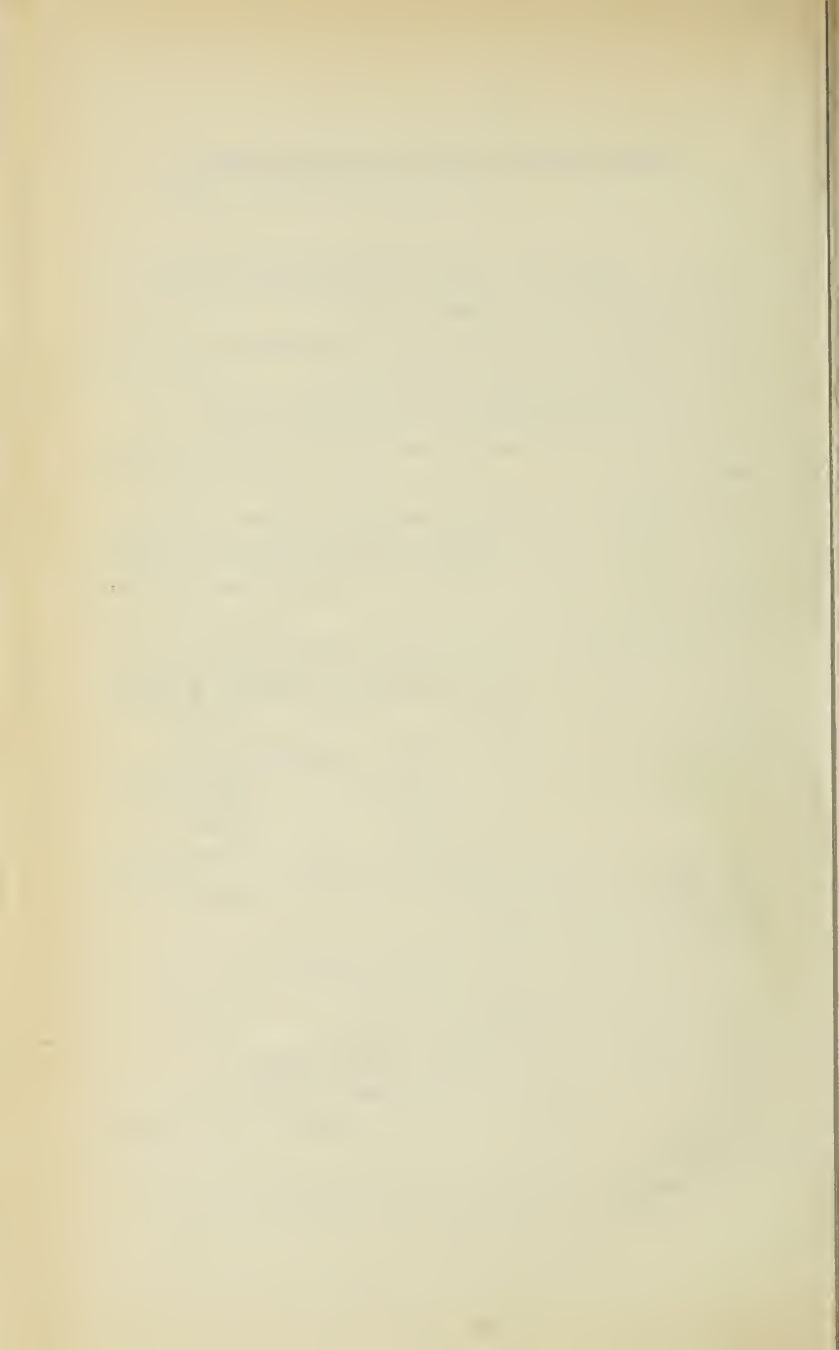
102. l. 13. 2. sor *αὐτὰς* helyett *αὐτὰς*.

105. l. jegyz. 4. 4. sor *καλαλη* τῶ egybeirandó.

105. l. « 6. 2. sor *πυραῖη* helyett *πυροαῖη*.

111. l. « 12. 8. sor: «A nők számára» után teendő e szó: «már».

111. l. jegyz. 11. 10. sor: *χαίροτε* helyett *χαίροιτε*.

A) A Z E L E G I A.

A görög államélet hőskorának letűnte után új kor következett be a görög műveltség minden ágában. A múlt nagy-szerű és tanulságos képei nem bírták tovább is kizárólag lekötni az emberek figyelmét; az egyén nem késik többé kifejezni saját benső világának tüneményeit, a szabad gondolkozás, az önálló tevékenység öltőjébe lép. Nyüzsgő társadalmi élet keletkezik; a nem fékezhető egyéni vélemények nyilatkozni kezdenek; a sokoldalú foglalkozás kifejti az embert, létet, működés-tért biztosítva az egyénnek.

Az epos nem lehetett már kielégítő. A költő már nem csupán a letűnt események dicső alakjain mereng, a külső harcok az egyén benső életében is nagy változásokat, forrongást hoznak létre. Az egyén figyel az őt körülvevő világ tüneményeire, ezeket viszonyba hozza saját beléletének nyilvánulataival, úgyszólván ellentétes szerepet kezd játszani az állammal és társadalommal szemben, midőn a saját lelkének érzelmeit, örömét, bánatát, szerelmét, gyűlöletét fejezi ki. A költő most alanyiségének törekedik érvényt szerezni, — egyszerűen megszületik a lantos költészet s így annak minket ezúttal első sorban érdeklő része: *az elegia*.

E költészet-nemben a költőnek nem kell már tárgya mögé rejtőznie s a tárgyilagos előadásra szorítkoznia; hanem a kép előterébe lép érzelmeinek, akaratának, eszméinek és gondolatainak egész nagy világával. A külvilág hat reá s ő e hatást a lelkéből származott érzelmekkel igyekszik összeegyeztetni. A tárgy, melyet a költő megénekel, nem a múlt eseményei, hanem a közvetlen közelből, a szűkebb körű társadalmi s magán életből vett viszonyok.

A görög elegia nem görög földön született; a kis-ázsiai káriaiak és lydiaiak hasonló nevű fuvolakíséretes dalaiból átvéve honosult meg ott. Ámde a görög elegia koránsem maradt a

kis-ázsiai népek keservének, bánatának kifejezésére használt kizárólagos jellemvonásoknál; hanem nagyobb kört nyitott magának, és pedig mint látni fogjuk, sokféle alakban fejlett, más és más érzelmek tolmácsolására szolgálván.

A szó magyarázatára röviden csak annyit jegyzek meg, hogy ἔλεος általában *panaszdal*t, ἐλεγεῖον tisztán alakilag a hexameter és pentameter összefüzéséből előállt *distikhont*, ἐλεγεία pedig minden e versmértékben írott költeményt jelent. A szó származására nézve pedig csupán arra utalok, hogy a sokféle etymologia közül ma az a legelfogadottabb, hogy az ebből a refrainből: ἔ ἔ λέγ ᾿ ἔ ἔ λέγε származott, melyet az egyes dalok végén énekeltek.

Az elegia tartalma már a különböző társadalmi s magán viszonyok szerint nagyon különböző; mint s mivé fejlődött, s lett egyik-másik faj irodalmi értéküvé, látni fogjuk alább az egyes írónál.

A tartalomnak megfelelő volt a versmérték, mely valamint általában az elegia, eposi eredetre vall. A hexameter az, mely az eposból átvéve s a pentameterrel kapcsolatban állandó mértéke lett az elegiának. A hexameter magasztosságát, méltóságos, nyugodt menetét mintegy feltartja a második sor, a pentameter, úgy hogy amabban emelkedik a gondolat, ebben, mint zárlatban, leszáll. A két verssor egyesített alakja, a distikhon, a legelső strófa, melyben még nincs meg a nagyobb lyrai strófák mozgékony-sága, változatossága.

Az ion törzs teremté meg az epost, s e törzs számára volt fenntartva megteremteni az elégiát is. Az ion törzs jellemvonásai: a folytonos mozgás, változtatás, újítás, ingerlékeny természet, a gyors felfogó erő, érzelmesség s földjének szerencsés fekvése következtében a többi hellén néptörzseket jóval túlszárnyalta szellemi előhaladottságban általában s a költészetben különösen.

A köztársasági államszerkezet igénybe vette minden egyes polgár tehetségeit; a kinek ereje volt, az küzdött: az ion törzs csakhamar szellemi s anyagi virágzásnak indult és niucsen a görög népnek egyetlen törzse sem, mely annyi kitünő művészek s költőnek adott volna életet, mint az ion.

Az ion volt az, ki legelőször adott kifejezést saját érzelmeinek, ki legelőször merészelte hangoztatni az egyénnek hatalmas szózatát, ki legelőször vetett számot a körülményekkel, s nyilvánítá örömét, fájdalmát. S a költészet-nem, melyet e végre használ, épen az elegia.

A mi most már az elegia történetét illeti, azt rendesen három korszakra szokták osztani, u. m.

a) Az elegia legelső termékeitől *Solonig*.

b) *Solontól Antimakhosig*.

c) Az *Alexandrinok* elegiája.

Az elegia az első korszakban (a,) harcias-politikai volt, melyben a költő harcra buzdít, illetőleg különböző állami viszonyok körül forog. E nemben működtek *Kallinos*, *Arkhi-lokhos*, *Tyrtaios* és *Solon*. Ez utóbbi által (b,) az elegia a politikai térről a tanító irányba esapott át, hová még *Xenophanes*, *Theognis* és *Phokylides* tartoznak. Hanem e mellett az elegiának más fajai is feltűntek; így *Mimnermos*, khiosi *Jon*, *Dionysios*, az „*ér*“ melléknevű, az elegiának társadalmi irányt adtak. E szakba szokták számítani a társadalom mindenmű viszonyait tárgyzó elegiákat. Ide kell számítani még keosi *Simonidest*, ki a gyász-elegiában volt kitűnőség; a *humoros parodikns* fajban meg *Asios* és *Krates* említendő.

Természetes, hogy e fajok soha sem voltak szigorú kritikával külön választva s hiábavaló volna ma is külön osztályokba sorozni; gyakran átvágnak egymás körébe, de mindig hívek maradtak feladatukhoz, mindenla a lélek, a kedély világát tárják föl.

A második korszak végén működött *Antimakhos*, ki ugyan saját énjének érzelmeit adja, de már a tudósság leplét borítja érzelmeire.

Vége a harmadik korszakban (c,) határozottan szerelmi és pedig érzелgősen szerelmi jellegett vett föl az elegia. Az *Alexandrinok* tudományos működésüket átvitték a költészetre is. A költői művek nem mindenki, hanem csupán egyesek és pedig a képzetek, műveltek számára írvák. E korban költ mindenki, akár van tehetsége hozzá, akár nincs; de épen, mivel mindnyáján a nagy szorgalmu, a kimeríthetetlen buzgalmu tanulmány látszik, soha sem szólhattak igazán aszívhez, soha sem lehettek a nép közös kincsévé. Innen az ily elegiák megismerése a tanuló ifjúságra nem nélkülözhetetlen s épen azért mellőzzük is. Ide tartoznak keosi *Philetas*, kolophoni *Hermesianax* és *Kallimakhos*.

Az Alexandrinokkal aztán le is járt az elegia élettartama, csak később a rómaiaknál *Propertius*, *Tibullus* s mások által kelt új életre ismét.

A mi az elegikusok dialektosát illeti, bárha a költők különféle nyelvjárási alakokat is vegyítettek össze, mindazáltal általában az *epikus*, a mint azt *Homerosnál* látjuk. Ritkán alkalmaznak ugyan némely elavult epikus nyelvjárási alakokat, mint pl. *-εμεναι* infinitivus végzetet vagy a *-φι* suffixumot; de másfelől természetes, hogy mindenik igyekezett e tekintetben is ragaszkodni korához.

Az elegiát részint lakomák alkalmával, részint a polgárok-
nak tömegesebb összejövételeikor is szokták előadni, majd
deklamálva, majd zene nélkül vagy fuvola-kisérettel. Az elő-
adást, ez utóbbi esetet illetőleg, úgy kell képzelnünk, hogy a
zene vagy megelőzte a szavalandó művet, vagy az egyes vers-
szakok szüneteinek kitöltésére szolgált, s eshetőleg a mű végén
is zenét alkalmaztak.

I. Kallinos.

Kallinos Ephesosban született s kora 750 körül abba az
időbe esik, mikor Ardys lyd király idejében a Kimmerek, egy
észak-európai néptörzs, Kis-Ázsiába törtek, Sardest elfoglalták
s lerombolták és innen Ephesos ellen nyomultak. E veszély
közeledtekor költött Kallinos, midőn látta a fenyegető ellen-
séget s előre megjósolá a város pusztulását.

Kallinos életviszonyairól mit sem tudunk, sőt költői műkö-
désének megítélésében is csupán néhány sorra kell szorít-
koznunk.

Fennmaradt leghosszabb töredéke ez :

Μέχρις τεῦ κατάκεισθε ; κότε ἄλκιμον ἔξετε θυμόν,
ὦ νέοι ; οὐδ' αἰδεῖσθ' ἀμρυπερικτίονας,
ὥδε λίην μεθιέντες, ἐν εἰρήνῃ δὲ δοκεῖτε
ῆσθαι, ἀτὰρ πόλεμος γαῖαν ἅπασαν ἔχει.

-
- 5 καὶ τις ἀποθνήσκων ὕστατ' ἀκοντισιάτω.
τιμῆν τε γάρ ἐστι καὶ ἀγλαὸν ἀνδρὶ μάχεσθαι
γῆς πέρι καὶ παίδων κουριδίης τ' ἀλόχου
δυσμενέσιν· θάνατος δὲ τότε ἔσσεται, ὀκκότε κεν δῆ
Μοῖραι ἐπικλώσωσ', ἀλλὰ τις ἰθὺς ἴτω
10 ἔγχος ἀνασχόμενος καὶ ὑπ' ἀσπίδος ἄλκιμον ἦτορ
ἔλσας, τὸ πρῶτον μὲν γινόμενον πολέμου.
οὐ γάρ κως θανάτον γε φυγεῖν εἰμαρμένον ἐστὶν
ἄνδρ', οὐδ' εἰ προγόνων ἢ γένος ἀθανάτων.
πολλάκι θεῖοτῆτα φυγῶν καὶ δοῦπαν ἀκόντων
15 ἔρχεται, ἐν δ' οἴκῳ μοῖρα κίχεν θανάτου·
ἀλλ' ὁ μὲν οὐκ ἔμπας δῆμῳ φίλος οὐδὲ ποθεινός,
τὸν δ' ὀλίγος στενάχει καὶ μέγας, ἦν τι πάθῃ·

- λαῶ γὰρ σύμπαντι πρόθως κρατερόφρονος ἀνδρός
 θνήσκοντος ζῶων δ' ἄξιος ἡμιθέων.
 20 ὥσπερ γὰρ μιν πρόργον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὀρώσιν.
 ἔρδαι γὰρ πολλῶν ἄξια μούνης ἐών.

Jegyzetek. 1. τεῷ ion alak az attikai τίνος helyett. κατὰκεισθαι = tétlenül ülni; ép így καθεμαί Hom. Od. 2, 255. 4, 628. és καίσθαι Hom. Il. 2, 688. — κότ' = κότε ion tájszó, az attikai πότε h.

2. ἀμριπερικτίονας régibb alak a későbbi ἄμρικτίονας h. Ezek alatt az Ephesos körül fekvő vidékek lakói értendők, kiket görög hódítók leigáztak s aztán valószínűleg ezek mivelték a földet; ezek voltak a kézművesek s baromtenyésztők, kik a politikai élettől teljesen elzárva s háboruban a könnyű fegyverzetűek közé sorozták. L. Tyrt. 2, 35-hez jegyz.

4. ἀτάρ, gyöngült χυτάρ-ból, rendesen a mondat elején áll, s ellentétet vagy szembe állítást fejez ki.

5. E vessor előtt, mint látjuk, hézag van, mit *Camerarius* következőleg akart kipótolni:

εἷ νύν τις ἀσπίδα θέσσω ἐν ἀντιβίῳ πολεμίζων,

azonban valószínűleg több sor hiányzik innen, melyek tán a fenyegető veszélyről szóoltak.

8. ὁκκότε ion alak az attikai ὁππότε h. L. 1-hez j.

9. Μοῖραι: az emberi sors intézői. Homeros még csak egyet ismer, de már Hesiodos s az utána következő irodalom felszámítja mind e hármat: *Klotho*, ki az élet fonalát ereszti: *Lakhe-sis*, a ki azt fonja és *Atropos*, a ki elmetszi. Ezek felvigyázói az emberiség örök törvényeinek, hatalmuk legfőbb, e részben az istenek is alattuk állanak; Zeus azonban csak akkor, mikor tisztán emberies fogalomként van ábrázolva, — mikor azonban mint valódi isten jelenik meg, akkor úgy szólván összevegyül a sors fogalmával, sőt néha annál is föbb. Nevök a rómaiaknál: *Parcae*.

12. πως ion alak az attikai πως h. — L. 8. v. ὁκκότε.

13. οὐδ' εἰ κτί. Még az istenek sem tudják megmenteni a haláltól a halandókkal nemzett gyermekeiket, ha a Moirák úgy határozzák. Így pl. Zeus nem tudta megmenteni szeretett fiát *Sarpedont*, hogy Patroklos meg ne ölje. L. Hom. Il. XVI. 433, köv.; 482, köv.

14. πυγών, a költő szeme előtt itt-é; lebegett a part mellett.

15. ἐργεταί = eltávozik, elmegy, t. i. a csatából, épen, sér-tetlenül.

16. ἔμπας (ἐν πᾶσι) költőknél használt adverb. Homerosnál ἔμπας.

19. ἄξιος κτλ. méltó, hogy félistenként tiszteljük.

20. μιν acc. sing. az attikai ἑ h. — ὀφθαλμοῖσιν homerosi dat. plur. o declin.

21. πολλῶν ἄξια brachylogia e h. ἄξια τούτων, ἃ πολλοὶ ἐρδουσιν. — μούνης ion alak az attikai μόνος h., a dórban: μῶνος.

E költeményben Kallinos inti honfitársait, hogy szálljanak szembe a közeledő ellenséggel. De azok elpuhultsága fájdalommal tölti el s e szomorúságának kérdésekben ad szemrehányó kifejezést. Harcra hívja fel az ifjakat s azt kívánja, hogy a halálra ne nézzenek, mert a honért meghalni becsületi kötelesség s a halál különben is kikerülhetetlen. Aztán szembe állítja a dicső hőst a gyávával s még egyszer küzdelemre int.

Kallinos e műve még tisztán mutatja az eposi eredetet, a költemény második részében ugyanazzal a tárgyilagos alappal találkozunk, melyet az eposból ismerünk. Már az maga is eposi eredetre utal, hogy a költő valamely gondolat kifejezésénél nem szorítkozik egyetlen distikhonra, hanem a gondolat az egyik párversből átnyulik a másikba. E gyarlóság azonban a későbbi elegikusoknál mind ritkább lett. Lényeges eltérést látunk az epostól abban a tekintetben, hogy a háború itt, nem mint az eposban, a nagy hősök tetteinek kifejezésére szolgál, — hanem viszonyba van hozva az egyénnel, mint egy esetleg fenyegető baj, melynek elhárítására a lélek nagyszerű tulajdonai: a hon, hitves, és gyermekek iránti szeretet, a harci dicsőség utáni vágy s a lealázó gyávaságtól való félelem. Az egész költemény minden sorából hadi erény, bátor szív, küzdelemtől nem rettenő, sőt arra vágyó lélek tűnik ki.

Kallinosé az érdem, hogy az elegia-költészet számára határozott s megillető helyet jelölt ki és biztosított a költészet nagy országában.

II. Arkhilokhos.

Arkhilokhos 700 körül született Paros szigetén, előkelő, nemes családból. Anyja *Enipo*, egy rabnő, atyja meg egy *Telesikles* nevű nemes ember, Demeter istennő papja volt. A szülőknek emez ellentétes társadalmi állása meglátszott a költő ingerlékeny természetén; a sok gúny, mit ama körülmény miatt tünnie kellett, csaknem örökös bosszúságban tarták. Gyermekeiről, neveltetéséről, sőt ifjkoráról sem tudunk semmit. Mikor — tudomásunk szerint — először lép fel a nyilvánosság terén, együtt találjuk őt azokkal, kik a hazájukban való nyomor miatt Thasos szigetére költöztek. Az expeditio azonban, mely emitt aranybányákról álmodozott, nagyon rosszúl ütött ki. Ott a földek míveletlenül heverték, a munkálkodáshoz pedig a kiköltözötteknek nem volt elég erejük, kitartásuk. Ekkor aztán jobb hazát remélve Kis-Ázsia partjaira vonultak. Itt kitört a harc a szomszédos thrákokkal s e harcban költőnk is részt vett.

ArkhiLOKHOSnak, mióta elhagyta Thasost, nem volt nyugta többé schol; bizalmatlansága az emberek iránt, elégedetlensége önmagának életviszonyaival az elkeseredettségnek, meghasonlásnak állandó bélyegét nyomta működésére, egész valójára. Utóbb, nem tudni mikor, visszatért szülőhelyére Parosba, s ott élte legvégső napjait, melyek a Naxos ellen folytatott egyik háboruban értek véget.

1.

Εἰρή δ' ἐγὼ θεράπων μὲν Ἐνυαλίῳ ἄνακτος
καὶ Μοῦσέων ἐρατὸν ὄρωρον ἐπιστάμενος.

Jegyzetek. 1. Ἐνυαλίῳ a 2. ejtegetés gen.-a, mint Homeros-nál leggyakrabban, megtartotta a régi *ω* végzetet. — Enyalios Aresnek (római Mars) a had istenének mellékneve. Annuit jelent, mint: öldöklő, gyilkoló. L. Hom. II. XIX, 47. — μὲν — καὶ e kettőnek összekapcsolása nem épen gyakori, legtöbbször Pindaros-nál, de előfordul egyebütt is, pl. II. I, 267: καρτίστοι μὲν ἔσαν καὶ καρτίστοις ἐμάχοντο. Tyrt. 3, 11: εἰ μὴ τελευτή μὲν ὄρωρον ἔβρον ἀματόεντα καὶ δῆτον ὄρεγοιτ' ἐγγύθεν ἐστάμενος.

2. Μοῦσέων homerosi össze nem vont gen. plur., az attikaiban -ῶν. — M. ὄρωρον jelenti a költészet, művészet minden ágát, illetőleg az azokban való jártasságot. A muzsákat, mint a művészetek istennőit tisztelték. Homeros még nem, de már az utána következő kor megállapította számukat. Kilencen voltak, u. m. *Kalliope*, az elbeszélő, epikus költészet muzsája, *Euterpe*, a lantos költészeté és a zenéé, *Melpomene*, a szomorujátéké, *Erato*, a szerelmi költészeté s mimikáé, *Polyhymnia*, a komoly és vallásos költészeté, *Thaleia*, a vidám daloké s különleg a vígjátéké, *Terpsikhore*, a táncé, *Kleio*, a történelemé, *Urania*, a csillagászaté.

E költeménytöredék tartalma az, hogy a költő nem csupán a harcban lel örömet, sőt a költészet ép oly fontos reá nézve; úgy azzal, mint ezzel szívesen foglalkozik.

2.

Ἐν ὄρωι μὲν μοι μᾶζα μεμαγμένη, ἐν ὄρωι δ' οἶνος
Ἰσμαριζός, πίνω δ' ἐν ὄρωι κακλυμένος.

Jegyzetek. 1. μᾶζα valami árpakenyér-féle, melyet különösen háború idején szoktak enni. békében pedig a rabszolgák táplálkoztak ilyennel. Ellentéte ἄρτος búzakenyér. — μεμαγμένη part. perf. ἀίσσασθαι-tól: bégyúr, belédagaszt.

2. Ἰσμαριζός. Ismaros thrák város a hasonnevű hegy közelében,

erős, ízes piros boráról hires. E hely neve ma *Ismahan*. E fajta bor említve van már Homerosnál Od. IX. 208, köv.:

A ki ezen bornak méznedvét inni akarja,
Egy poharat töltvén hozzá hús annyi vizet tesz;
És gyönyörűséges jó illat párolog, el sem
Birja szakasztani ajkaitól egykönnyen az ember.

Szabó István ford.

A töredék tartalma: «A gerely mindenem», — étele, itala abban van a költőnek s mindkettőt a gerelyre támaszkodva költi el. E sorokból ítélve Arkhilokhos nem volt utolsó a harcban.

3.

Οὐ τοι πόλλ' ἐπὶ τόξα τανύσσεται οὐδὲ θάμναι
σφενδόνην, εἴτ' ἂν ὀγ' μῶλον Ἄρης συνάγῃ
ἐν πεδίῳ· ξιφέων δὲ πολύστονον ἔσσεται ἔργον·
ταύτης γὰρ κείνοι θαίμονες εἰσι μάχης
5 δεσπόται· Εὐβοίης δουρικλυτοί.

Jegyzetek. 1. Οὐ τοι = bizony nem.

2. μῶλον Ἄρης = Ares munkája. Ares (Mars) az ős görögök-nél föld alatti isten volt, ki csak vést, rombolást, pusztulást hoz mindenfelé. Később a 12 főisten közé (kik ezek?) számíták, s a zajos, rohamos, rendezetlen háború isteneként tisztelték. Éles ellentétben áll Pallas Athenevel (Minerva), ki a rendezett, szabályos harc istennője, s ki őt rendszerint legyőzi.

3. ξιφέων 1. Arkh. 1, 2-hez j. — πολύστονον: sok sóhaj, sok fájdalom, azaz, sok fájdalmat hozó. — ἔσσεται ion alak kettőzött σ-al, az attikai ἔσεται helyett.

5. δεσπόται Εὐβοίης· Eubolia az aigei tenger egyik nagy szigete, délkeletre Thessaliától, Boiotia közelében. Mai neve *Negroponte* vagy *Egripos*. Eubolia urai-val az Abantokra céloz Arkhilokhos, kik a sziget legősibb lakói voltak s harci bátorságuk, kivált a közel harcban, közlirű volt.

E töredékben a költő mintegy a had menetét adja pár vázlatos vonásban. Először az íjak és gerelyek működnek, de csak addig, míg a harcosok a küzdelemben derekasan belé melegesznek, — ekkor a kardharc kezdődik, mely legtöbb szenvedést, fájdalmat okoz. Végül az Abantokra utal, mint a kik derék lándsa-hősök voltak.

E töredék vagy valamely harcias elegiából maradt meg, melyben a különböző harcnevek s tán az ezekben kitünők lehettek felsorolva, — avagy egyszerű dicsőítő ének részlete Eubolia hős őslakóira az Abantokra.

4.

Ἄλλ' ἄγε, σὺν κόθωνι θοῆς διὰ σέλματα νηὸς
 ποίτα καὶ κοίλων πόματ' ἄφελκε καὶ ὄων,
 ἄγρει δ' οἶνον ἐρυθρὸν ἀπὸ τρογύας· οὐδὲ γὰρ ἥμισυ
 νήφειν ἐν φυλακῇ τῇδε δυνήσμεσθα.

Jegyzetek. 1. σὺν κόθωνι: *kóthōn*-nak neveztek egy ősrégi ivó-edényt, melyet tarisznyában tartottak; átláthatatlan anyagból készült a célra, hogy ne lehessen észrevenni, ha a víz, melyet beleöntöttek, nem éppen tiszta; szűk szája volt, belől alátüremlő széllel, hogy a tisztátalan részek ne menjenek a szájba.

3. ἄγρει származik ἄφελιν-től, mely ős alakja ἀφελιν-nek. — ἀπὸ τρογύας: seprőstől, azaz, egy cseppet se hagyva a korsó fenekén. Így mondja Horatius is III.: 15, 16:

Seprőstől borodat csak nem iszod ki mind?

E költeményke megértésére nézve meg kell emlékeznünk arról, hogy a hadi élet a költő idejében nem csupán a szárazra szorítkozott, hanem számtalanszor hajózással volt összekötve. A költő íme még a háború folyama alatt is élvezetre gondol. Az ion szellem, melynek egyik jellemvonása a bizonyos mérvű könnyelműség, e sorokból ugyancsak kitűnik, midőn a harci zaj közepette is az juthat valakinek eszébe, hogy mulasson, élvezzen.

5.

Ἀσπίδι μὲν Σαίων τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνω
 ἔντος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων·
 αὐτὸς δ' ἐξέφυγον θανάτου τέλος· ἀσπίς ἐκείνη
 ἐρύετο. ἐξ αὐτῆς κτήσομαι οὐ κακίω.

Jegyzetek. 1. Σαίων A saisiak egy néptörzs voltak Abderából. Megkülönböztetendők az Egyiptomban élt hasonló nevű néptörzstől.

2. οὐκ ἐθέλων = *invitus*. E kifejezéssel a költő mintegy ment-seget keres, midőn azt mondja, hogy kényszerítő körülmények miatt vesztette el pajzsát, nem pedig bátortalanságában dobta el.

— ἔντος, ritkán egyesben, rendszerint többesben használják: ἔντες.

4. ἐξ αὐτῆς ion alak az attikai ἐξ αὐτῆς helyett.

E töredékben előadja a költő, hogy egy ízben részt vett a saisiak elleni csatában s akkor kénytelen volt eldobni pajzsát, csak hogy életét megmentse. E tettéért keservesen lakolt Arkhilokhos, a tréfáért nagyon komolyan fizetett, a mennyiben, mikor Spártába ment, a spártaiak, a görögök legvitézebbjei,

kik a gyávaságot a leglealázóbbnak tekinték, kiutasították őt a városból.

Ilyen eset történt *Alkaiossal*, a lantos költővel is, — ki így éneklé meg: «Hirnök, jelentsd nyiltan a szülővárosnak, hogy Alkaios él még, de fegyverkészletét közönséges kezek elrabolták, ott függ most mindannyi Sigeionon, Pallas házában.» A római költők közül Horatiussal történt meg ez, ki így adja elő. II., 7, 10:

Érzők Philippit, honnan együtt futánk,
S én bélyegűl még paizsom is elvetém.

6.

Κήδεα μὲν στονόεντα, Περίκλεες, οὔτε τις ἀστῶν
μεμφόμενος θαλήης τέρψεται οὐδὲ πόλις·
τοίους γὰρ κατὰ κῆμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης
ἔκλυσεν, οἰθαλέους δ' ἄμφ' ὀδύνης ἔχομεν
5 πνεύμονας· ἀλλὰ θεοὶ γὰρ ἀνηκέστοισι κακοῖσιν,
ὦ φίλ', ἐπὶ κρατερὴν τλημοσύνην ἔθεσαν
φάρμακον· ἄλλοτε δ' ἄλλος ἔχει τόδε· νῦν μὲν ἐς ἡμέας
ἐτράπεθ', αἱματόεν δ' ἔλκος ἀναστένομεν,
ἐξαῦτις δ' ἐτέρους ἐπαρμίσσεται· ἀλλὰ τάχιστα
10 τλήτε γυναικεῖον πένθος ἀπωσάμενοι.

Jegyzetek. 1. Κήδεα στονόεντα = sok jaju fájdalomat. Περίκλεες a sokszor előforduló össze nem vont hangzóju voc. sing., az attikai rendes Περίκλεις helyett. — E Perikles barátja vagy épen rokona volt a költőnek. Össze nem tévesztendő a későbbi Periklessel, Görögország államférfiainak egyik legjelesebbjével, kinek működési idejét, a 30 évet (461—431) Perikles korának nevezte a halás utókor.

2. μεμφόμενος: siratva, megsiratva. — πόλις az egész polgárzat ellentétben a τις ἀστῶν-nal.

3. τοίους γὰρ ilyeneket, t. i. a kikért gyászt kell ölteni, kikért kesergnünk kell, jó barátokat, jó rokonokat, kik megérdemlik, hogy megsirassuk, meggyászoljuk. — πολυφλοίσβοιο l. Arkh. 1, 1-hez.

4. ἔκλυσεν t. i. τοίους γὰρ κῆμα π. 9. κατέκλυσεν.

5. κακοῖσιν homerosi dat. plur. az 0 ejtegetésnél.

6. τλημοσύνην türelmes, tűrő, mint általában τλήμων, -ονος (τλᾶω) = a ki szenved, kiáll valamit, a tűrő; hasonlóképp τλητός, η, ον pl. Hom. II. XXIV. 49.

7. τόδε ilyen szenvedést, mint a minő ez a mostani. — ἡμέας ion alak az attikai ἡμᾶς helyett.

9. ἐξαῦτις l. Arkh. 5, 4-hez j.

10. ἀπωσάμενοι eg. τλήτε.

Arkhilokhos hát vigasztaló dalt ír barátjához, Perikleshez, keseregve a hajótört polgártársak s rokonok felett; de meg kell nyugodnunk — mondja — az isteni gondviselésben s erős, férfias lélekkel kell kiállani a szenvedéseket. Arkhilokhos e hajótörés alkalmával más polgártársai mellett sógorát veszté el.

E költemény mintha csak modern elegia volna, *búdal*, melynek költői becsét kiválóan az kölcsönöz, hogy a költő nemcsak jajgat, nemcsak sírat, hanem a gyászhangok elhangzása után helyre áll az összhang a fájdalomtól lesújtott kebel és a lesújtó végzet között.

Arkhilokhosnak további működéséről az elegia terén nincs tudomásunk. Csak sajnálhunk lehet, hogy a fennmaradt esekély számú töredékek nem adnak róla kimerítő ismertetést.

Egyébiránt Arkhilokhost az egész ó-kor Homeros mellé helyezé, mi eléggé mutatja, mit tudott tenni a költő. Legfőbb érdeme azonban nem az elegiákban van, hanem a letipró gúnyban, mely a *iambos-költészetben* lel alkalmazást. Arkhilokhos az általa művészileg kezelt iambos-költéssel megtámadott minden rosztat, minden selejtest az élet mindenféle viszonyai között. A gondolatok ereje és erélye, az alak tökélyes bevégeztsége és az előadás kellemé által tűnt ki. A hagyomány Arkhilokhos gúnyjának, satirájának megörökítési példájául azt beszéli, hogy egy bizonyos Lykambest, midőn ez, bár odaigérté volt lányát, Neobulét, nőül a költőnek, utóbb még sem akarta hozzáadni: Arkhilokhos gúnyos verseivel halálra kínozott s apát és leányát a végső kétségbeesésig, az öngyilkossáig vitte. Mutatja e körülmény azt is, mily hatással lehetett s volt a találó satira az ion pezsgő életre. Maradt fenn még tőle néhány *trokhaikos* mértékben írott töredék is, melyekben a gondolat sebes röpte s magas felszállása és magasztossága a jellemző.

Arkhilokhos nyelve mesterkéletlen egyszerű, az irány teljességgel nem keresett. Nem törekszik különösen választékoságra, hanem szakítva az epikus, szenvedélyes iránylyal, a közéletnek szenvedélyektől ment, mindennapi hangját alkalmazza, de azért mindig a közönséges próza felett áll. Költőnknek minden szava arra a törzsre vall, melyhez tartozik, de aztán gondolatainak eredetisége, szellemes megjegyzései és mindenek felett élceinek találó fegyvere, a megsemmisítő gúny és parodia s a művészi alak, különböző versnemek kitűnő használata előkelő helyet biztosítottak számára a költészetben.

III. Asios.

Asios tulajdonképen epos-költő volt, de elegiák írásával is foglalkozott s e működése azért nevezetes, mert az elegiának új nemét: a *humoros-parodikus* nemet teremtetten meg.

Kora az adatok hiánya miatt csak hozzávetőleg határozható meg olyképen, hogy Arkhilokhossal egy időben élt. Élete körülményeiről semmit sem tudunk. Egyetlen töredékünk van tőle, mely az ő neve alatt maradt fenn és semmi adat sem kész, hogy másnak tulajdonítsuk. — Ez következő:

Χωλός, στιγματίης, πολυγίραος, ἴσος ἀλήτη
 ἴλθεν κνισσοκόλαξ, εὔτε Μέλης εἰγάμει,
 ἄκκλητος, ζομοῦ κεχρήμενος, ἐν δὲ μέσοισιν
 ἥρως εἰστίχει βορβόρου ἐξαναδός.

Jegyzetek. 1. στιγματίης: στίγμα = jel, ismerv, bélyeg, melyet a rabszolgák homlokára, kezeire szoktak sütni, ha valami csíny követek el, vagy épen megszöktek; az elfogott ellenséget is megbélyegezték izzó vassal a rabszolgaság jeléül; στιγματίης vagy στιγματίης, tehát megbélyegzett. — ἴσος ἀλήτη = csavargóhoz hasonló, ἀλάομαι = szerte jár, kóborol, bolyong.

2. κνισσοκόλαξ vagy κνισσοκόλαξ = sültnyaló; oly élődi, kit a sült szaga vonz leginkább; hasonló értelemben használták κνισσοδιώκτης-t. — Μέλης a költő ismerőse volt, kinek nászára hivatalos volt a költő s az itt leírt élősdivel ott találkozott. Melest különben közelebből nem ismerjük.

3. ἐν μέσοισιν l. Arkh. 6, 5-hez j.

4. βορβόρου ἐξαναδός: sárba merült, sáros.

Asios itt egy úgynevezett «Schmarotzer»-t parodizál ki s a költemény, melyből a töredék fennmaradt, igen élces lehetett.

Asios a társadalmi életből s magán viszonyokból vette elegiái tárgyát s élcelő, tréfás, humoros modorban kezelte azt. A közölt töredék azért érdekes, mert a *humoros-parodikus* elegia példája. Sajnos, hogy Asiosról sem cz, sem más tekintetben nem tudunk egyebet.

IV. Tyrtaios.

Az elegiának eddig említett költői az ionok törzséhez tartoztak s az anyaországtól távol működtek. Természetes, vagy legalább is feltehető, hogy miután az ionok folytonos érint-

kezésben állottak az anyaországgal, csakhamar eljutott ide is az elegia. Az irodalmi hagyomány alapján azonban csak Arkhi-lokhos kora után találkozunk oly költővel, ki az elegiának Görög-hon földjén meghonosításában érdemeket szerzett s ez Tyrtaios.

Tyrtaios Arkhimbrotosnak volt fia. Hihetőleg ion törzs-ből származott s Aphidnai-ban született és innen került Spártába. Életkörülményei egyetlen adat kivételével ismeretlenek, s ez egy se történeti tény, hanem monda. E szerint a második messénai-i háború idejében (685—668 között), midőn a delphii jósdá az t a tanácsot adá a spártaiaknak, hogy Athenaitól kérjenek vezért, s ez esetben okvetlenül győzedelmeskedni fognak a hábornban, az athenaiiak egy sánta iskolamestert küldtek volna Spártába, s ennek buzdító, lelkesítő dalai aztán meg is tették volna a kellő, kívánt hatást. Monda ugyan ez, de mint általában a mondának, úgy ennek is van történeti háttére, mi abban áll, hogy az ion törzssü Tyrtaios a dór spártaiakhoz ment s egyesítve a ion szelídséget s mozgékony-ságot a dór erővel és erélylyel, megteremté nagybecsü műveit, melyek aztán Spártából hihetőleg nagyon hamar eljutottak Athenaiba, innen meg Görögország különböző részeibe mindenfelé.

Tyrtaios költeményeit a régiek három csoportra osztot-ták. Az egyikbe sorozták az Εἰνομία (törvényszerűséget tárgya-zók) címűt, melyből csak néhány töredékünk van meg. E művét akkor szerzé, mikor a messenaiiak a hosszas hábo-ruk miatt évekig nem mívelve földjeiket, a spártai birtokosok, kiknek részint Messenaiban, részint ennek határán volt bir-tokuk, a nem csekély veszteség kárpótlásául új földfelosztást követeltek. E miatt természetesen sok s nagy zavar ütött ki a polgárok között s Tyrtaios a régi törvények megtartását javallá s amaz új kívánság elfojtására célozva írta említett elegiáját. Nagy tekintélyben állott Tyrtaiosnak e műve az egész ó-kor előtt, de, fájdalom, nekünk ez összhangzó itélettel meg kell elégednünk a nélkül, hogy közvetlen és kielégítő tapasztalatot szerezhethnénk róla.

Ím egy töredék ez elegiából :

Φοῖβρον ἀκούσαντες Πυθωνόθεν οἴκαδ' ἔνεικαν
μανταίας τε θεοῦ καὶ τελέεντ' ἔπει·
ἄρχειν μὲν βουλῆς θεοτιμῆτους βασιλῆας,
οἷσι μέλει Σπάρτης ὑπερόεσσα πόλις
δ' πρεσβυγενεῖς τε γέροντας, ἔπειτα δὲ δημότας ἄνδρας,
εὐθεταίς ῥήτραις πάντ' ἀπαμείβονένους,

- μυθεῖσθαι τε τὰ καλὰ καὶ ἔρδσειν πάντα δίκαια,
 μηδὲ τι βουλεύειν τῇδε πόλει . . .
 δόγμου τε πλήθει νίκην καὶ ἀρτὸς ἔπεισθαι.
 10 Φοῖβος γὰρ περὶ τῶν ὧδ' ἀπέφηνει πόλει.

Jegyzetek. 1. Φοῖβου κτλ. Phoibos Apollon-ról l. Solon 6, 53-hoz j.

2. τελέεντ' ἔπεα = teljesülendő szavakat, jósigét.

3. ἄρχειν itt nem az uralkodás fogalmával bír, hanem = elől lenni, elől ülni.

5. ὁσμέτας ἀνδρας a nép emberei s innen maga a nép egészen, ellentétben a királylyal. V. ö. Kallinos 17. v.

8. E sort körülbelül így lehet kiegészíteni: semmi rosztat sem tanácsolni a városnak.

E költemény tartalma röviden ez: Apollon saját szavai, hogy a gyűlésen legelől ülnek az égtől megáldott királyok, ezek után a nép vénei s leghátúl maga a nép; ámde a két elsőnek vitájára, határozatára, melynek mindig a város üdvét, de soha sem kárát célzónak kell lenni, a nép adja meg a döntő véleményt. Így kell ennek történni, mert így jelenté ki Apollon a városnak.

Ilyen s e féle tárgy volt hát az Εὐνομία.

Egy másik osztályát tevék Tyrtaios költeményeinek a Ὑποσῆκαι (buzdítások, intelmek) címűek, melyekből három teljesen ép maradt fenn. Harci dalok ezek, melyekben hadi vitézségre, bátorságra int a költő.

1.

- Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα
 ἄνδρ' ἀγαθὸν περὶ ἧ πατρίδι μαρνάμενον.
 τὴν δ' αὐτοῦ προλιπόντα πόλιν καὶ πίνοντας ἀγροῦς
 πτωχεύειν πάντων ἔστ' ἀνιηρότατον,
 5 πλαζόμενον σὺν μητρὶ φίλῃ καὶ πατρὶ γέροντι
 παισὶ τε σὺν μικροῖς κουριδίῃ τ' ὀλόχῳ.
 ἐχθρὸς μὲν γὰρ τοῖσι μετέσσεται, οὓς κεν ἔκηται
 χρησιμοσύνη τ' εἰκὼν καὶ στυγερὴ πενίη,
 αἰσχύνει τε γένος, κατὰ δ' ἀγλαὸν εἶδος ἐλέγχει,
 10 πᾶσα δ' ἀτιμία καὶ κακότης ἔπεται.
 εἰ δ' οὕτως ἀνδρὸς τοι ἀλωμένου οὐδεμί' ὥρη
 γίγνεται, οὐτ' αἰδῶς οὐτ' ὅπῃς οὐτ' ἔλσος,

- θυμῷ γῆς περὶ τῆσθε μαχώμεθα καὶ περὶ παίδων
 θνήσκωμεν ψυχέων μηκέτι φειδόμενα.
- 15 ὦ νέοι, ἀλλὰ μάχεσθε παρ' ἀλλήλοισι μένοντες,
 μηδὲ φυγῆς αἰσχρὰς ἄρχετε μηδὲ φόβου,
 ἀλλὰ μέγαν ποιεῖσθε καὶ ἄλκιμον ἐν φρεσὶ θυμόν,
 μηδὲ φιλοψυχεῖτ' ἀνδράσι μαρνάμενοι·
 τοὺς δὲ παλαιότερους, ὧν οὐκέτι γούνατ' ἐλαφρά,
- 20 μὴ καταλείποντες φεύγετε, τοὺς γεραιούς·
 αἰσχρὸν γάρ ὃ ἡ τοῦτο μετὰ προμάχοισι πεσόντα
 καίσθαι προσθε νέων ἀνδρὰ παλαιότερον,
 ἥδη λευκὸν ἔχοντα κάρη πολιόν τε γένειον,
 θυμόν ἀποπνεύοντ' ἄλκιμον ἐν κονίῃ,
- 25 αἵματόεντ' αἰδοῖα φίλαις ἐν χερσὶν ἔχοντα
 — αἰσχρὰ τὰ γ' ὀφθαλμοῖς καὶ νευρομητῇ ἰδεῖν —
 καὶ χροῖα γυμνωθέντα· νέφ' δέ τε πάντ' ἐπέουκεν,
 ὄφρ' ἐρατῆς ἤβης ἀγλαὸν ἄνθος ἔχη·
 ἀνδράσι μὲν θηρητὸς ἰδεῖν, ἐρατὸς δὲ γυναιξίν,
- 30 ζῶν ἐὼν, καλὸς δ' ἐν προμάχοισι πεσών.

Jegyzetek. 1. τεθνάμεναι· az infin-nak az eposi nyelvben gyakran -μεναι a ragja. Az attikai nyelvben? — γὰρ minden előzmény nélkül, mintha gondolatban előre volna bocsátva: Föl harera! mert szép stb. Hasonló eset van Tyrt. 2, 1. Hom. Il. 2, 119. köv. u. o. 7, 328; szint ily színezetű: Verg. Aen. 1, 65. köv. — καλὸν ellentéte ἀνιρώτατον a 4. v.-ben. — ἐπὶ προμάχοισι az elől küzdők közt, t. i. ott, a hol a legbátrabbak harcolnak. Nem lesz itt alkalomszerűtlen megemlékezni arról, hogy a görög hadsereg első sorait a *hopliták*, nehéz fegyverzetűiek tették. Ezek voltak az ellenséghez legközelebb, úgy hogy nagy mértékben ezeknek vitézségétől függött a végső eredmény a harcban. Fegyverzetük következő volt: sisak, érc-páncél, nagy paizs, rövid kard és végre lándsa, melyet azonban csupán szúrásra, de nem egyszersmind dobásra is használtak. Az egész fegyverzet körülbelül 36 kgr.-nyi volt, melynek a csatába vonuláskor csaknem felét a rabszolgák vitték. A *hopliták* tették a nehéz fegyverzetű gyalogságot s nagy részben született spártaiak voltak s csak kis részben perioikok. — ἐπὶ κτεί, e kifejezésre a költő ugyane költemény 21. v.-ében μετά-τ, a 30.-ban meg ἐν-τ használ.

2. περὶ ἧ πατρίδου· περὶ dativussal itt = ért, különben ez értelemben rendszerint genitivussal áll, mint 13. v. γῆς περὶ τῆσδε.

3. αὐτοῦ t. i. ἐαυτοῦ.

7. μέν-nek megfelel τε a 9. v.-ben; μέν — καὶ van Tyrt. 3, 11. -κεν eposi simuló szócska, magánhangzók előtt κα.

8. εἴκιον . . . πενίη mint Hom. Od. XIV. 157.

9. E sorra nézve meg kell jegyeznünk, hogy a görög felfogás

szerint a πεινὰ kizárt minden szépséget, úgy a szellemi, mint az anyagi világból. — κατὰ — ἐλέγχει tmesis. V. ö. Pind. Ol. 8, 29. v.

10. ἀτιμία καὶ κακότης = becsstelenség és szerencsétlenség. A görög törvénykezés ἀτιμία (becstelenség) vádjával sújtva azokat, kik a harc közepette meghátráltak vagy épen megszaladtak, az ilyeneket minden polgárjoguktól megfosztotta. Hivatkozhatom itt *Aristodemosra*, ki, miután a thermopylai csatából kivonta magát, oly megvetésnek volt kitéve, hogy bár a plateiai csatában helyre akarva hozni hibáját, a legvitézesebbül harcolt s esett el, a spártaiak még sem bocsáthatták meg ana tettét, azt mondva, hogy csak a kétségbeesés vitte a vitézségre. L. Herod. VII, 279. u. o. IX, 71. A rómaiaknál az ilyen rabszolgáknak tekinték s eladták.

11. ἀλωμένους származik ἀλώμεν-*től*; melyik alak?

13. θυμῷ καὶ ἀποδosis a 11. v. εἰ δὲ-hez.

14. ψυχῶν homerosi össze nem vont gen. plur. ψυχῶν-*től*, mely itt = βίος. — μαχέται = többé nem. Ebből látszik, hogy e költeményt Tyrtaios akkor szerző, mikor a harcokat elkezdtek volt már, de nem folytatták mindig kellő vitézséggel, bátorsággal és elszántsággal.

15. ἀλλά = sőt.

16. ψυχῆς ἄρχετε = futni kezdjétek; körülírás ψεύγετε h.

19. ελαφρά t. i. ἐστί.

20. τοὺς γεραιούς, különös nyomaték van e kifejezésen, azért ismétli a költő a párvers elején és végén; τοὺς παλαιότερους — τοὺς γεραιούς és alább ismét παλαιότερον.

21. V. ö. Hom. Il. XX, 420.

22. κείσθαι infin. epexeget. τοῦτο-hoz.

23. V. ö. Hom. Il. XXII, 74, XXIV, 516; Anakreon 44.

27. γρόα származik γρούς-*től*. — πάντα: minden, t. i. megengedhető, illetve elnézhető az ifjunak, mert őt más szemmel tekintik, mint az éltést, s valamint könnyelműségét megbocsátják, úgy azon sem ütődik meg senki, ha a harctéren ruhátlanul fekszik, mert még a halálban is szép, öröm reá nézni.

28. ἄνους ἔχῃ egészítsd ki a megelőző sorból τίς.

29. σιγητός καὶ t. i. τοιοῦτός ἐστι. — γυναιξίν: vers végén, hol szünet következik, találóbb a hosszú hangzó, azért van itt a ν παραγωγίον.

E költemény, valamint a következő kettő, nem töredék, hanem teljesen kidolgozott ép egész.

Az egésznek középpontja a 15—18. v. t. i. az ifjúsághoz felhívás a haza védelmére. Ennek a felhívásnak bővebb magyarázatául négy mozzanatot emel ki a költő, melyek részint ama középpont előtt, részint utána állanak. Ezek I. 1, 2. v. az általános tétel: dulce et decorum est pro patria mori. Ennek mintegy ellentéte a II. 3—10. v.: a hontalannak sorsa iszonyatos. A 11. v. ismétli a II. összefoglalt tartalmát; ehhez csatlakozik a 13. v., aztán az első felhívás a 15. v. ὦ νέοι-al. —

A III. a 21. v.-el kezdődik, bevezetve a megelőző párvers által s tart a 27. v.-ig: gyalázatos, ha az ifjak megszaladva a küzdterről, az öregeket a csatamezőn hagyják. — Az utolsó, IV. mozzanat a végső két versben összpontosul, t. i. a derék vitéz vagy életben marad s magasztalva lesz, vagy dicsőn mulik ki s emléke ez úton is fennmarad; — ez tartalmilag megfelel általán az első párversnek s e szavakkal: καλὸς δ' ἐν προμάχοισι πέσων a költeményt kerek egészszé téve, annak bevezető soraihoz csatlakozik. A középponthoz tehát négy mozzanat fűződik egyarányosan rendezve el, úgy, hogy az I. a IV.-nek, a II. meg a III.-nak felel meg. Az I. és IV.-ben, röviden szólva, általános érvényű, elvont thema van, míg ellenben a II. és III. specialis érzéki nézleteket tartalmaz.

2.

- 'Αλλ' Ἡρακλῆος γὰρ ἀνικήτου γένος ἔστέ,
 θαρσεῖτ', οὐ πῶ Ζεὺς ἀνχένα λοξὸν ἔξει·
 μηδ' ἀνδρῶν πληθὺν θειμαίνετε, μηδὲ φοβείσθε,
 ἰθὺς δ' εἰς προμάχους ἀσπίδ' ἀνὴρ ἐχέτω,
 5 ἐχθρὰν μὲν ψυχὴν θέμενος, θανάτου δὲ μελαινὰς
 κῆρας ὁμῶς ἀνγαῖς ἡελίοιο φίλας.
 ἴστε γὰρ Ἄρης πολυδακρύου ἔργ' αἰδέηλα,
 εὖ δ' ὀργὴν ἐδάητ' ἀργαλέου πολέμου,
 καὶ παρὰ φευγόντων τε διωκόντων τε γέγευσθε
 10 ὧ νέεσι, ἀμφοτέρων δ' εἰς κόρον ἡλάσατε.
 οἳ μὲν γὰρ τολμῶσι παρ' ἀλλήλοισι μένοντες
 ἔς τ' αὐτοσχεδίην καὶ προμάχους ἵεναι,
 παυρότεροι θνήσκουσι, σασῶσι δὲ λαὸν ὀπίσσω·
 τρεσσάντων δ' ἀνδρῶν πᾶς ἀπόλωλ' ἀρετή·
 15 οὐδεὶς ἂν ποτε ταῦτα λέγων ἀνύσειεν ἕκαστα,
 ὅσσ', ἣν αἰσχροὶ πάθη. γίγνεται ἀνδρὰ κακά.
 ἀργαλέον γὰρ ὅπισθε μετάφρενον ἐστὶ θάλλειν
 ἀνδρὸς φεύγοντος δῆψ' ἐν πολέμῳ·
 αἰσχροὺς δ' ἐστὶ νέους κακκαίμενος ἐν κονίησιν,
 20 νῶτον ὅπισθ' αἰχμῇ δουρὸς ἐλγλαμένος.
 ἀλλὰ τις εὖ διαβὰς μενέτω ποτὶν ἀμφοτέροισιν
 στηριχθεὶς ἐπὶ γῆς, χεῖλος ὀδοῦσι θακῶν,
 μηρούς τε κνήμᾶς τε κάτω καὶ στέρνα καὶ ὦμους
 ἀσπίδος εὐρείης γαστρὶ καλυψάμενος·

- 25 δεξιτερῇ δ' ἐν χειρὶ τινασσέτω ὄμβριμον ἔγχος,
 κινείτω δὲ λόφον δεινὸν ὑπὲρ κεφαλῆς·
 ἔρδαιν δ' ὄμβριμα ἔργα διδασκέσθω πολεμίζων,
 μηδ' ἐκτὸς βελέων ἐστάτω ἀσπίδ' ἔχων.
 ἀλλὰ τις ἐγγὺς ἴων αὐτοσχεδὸν ἔργεῖ μακρῷ
 30 ἧ ξίρει σὺτάζων δῆϊον ἄνδρ' ἐλέτω·
 καὶ πόδα παρ ποδὶ θείας καὶ ἐπ' ἀσπίδος ἀσπίδ' ἐρείσας·
 ἐν δὲ λόφον τε λόφῳ καὶ κυνέην κυνέῃ
 καὶ στέρνον στέρνῳ πεπλημένους ἀνδρὶ μαχέσθω,
 ἧ ξίρεων κώπην ἧ δόρυ μακρὸν ἐλών.
 35 ὅμεις δ' ὧ γυμνῆτες, ὑπ' ἀσπίδος ἄλλοθεν ἄλλος
 πτώσσοντες μεγάλοις βάλλετε χειρμαδίαις,
 δοῦρασί τε ξυστοῖσιν ἀκοντίζοντες ἐς αὐτούς,
 τοῖσι πανόπλοισι πλησίον ἰστάμενοι.

Jegyzetek. 1. ἀλλ' Ἡρακλ. κτέ. egyenesen ad rem vezet, úgy, hogy ki kell egészíteni elébe μή δεμαίνετε, ἀλλὰ ἀρσέετε Ἡρακλ. γὰρ κτέ. — Ἡρακλῆος Herakles a görög mondák egyik főhőse, ki születésétől kezdve örökös küzdésre volt teremtve. A 12 munkáról s általában részletesebben Heraklesről l. *Cox-Komáromy*: Görög regék I. 77. köv. — Ἡρακλῆος γένος = Herakles nemzetsége, a heraklidák, az ő sarja, kik Spártát alapították.

2. Szó szerint: «Zeus még nem tartja oldalt nyakát», azaz: Zeus nem fordította el még tekintetét tőletek, ennél fogva kegyel-mét sem. Zeus s általában az istenek elfordítják arcukat azoktól, kiket nem kegyelnek többé, míg ellenben hozzá fordítják alhoz, a kit kegyelnek, védnek, — így Apollon védi Aineiast. Il. V, 433. Zeus Tróját Il. IX. 419. Apollon Tenedost és Killát Il. I, 37. v. Ne feledjük azt se, hogy Zeus Heraklesnek s e révén Herakles utódainak, valamint az ezek által alapított gyarmatnak, Spártá-nak is oltalmazója, védője. — Zeus a 12 főisten feje, Herakles atyja, hatalomra nézve legfőbb, ég és föld teljhatalmu ura. Tisz-teletére Olympiában versenyeket tartottak négy évenként (olympias; 776). A törvények, jog, rend által biztosított emberiség sze-mélyesítője; védője a magán-, köz- s család-életnek, barátságnak, vendégeknek stb. A tanuló, ki Homerost már olvasta, szerzett ismereteiből kipótolhatja az ide tartozókat.

3. δεμαίνετε és φοβεῖσθε rokontársuk, az előbbi: megremeg, megretten, a második: fél.

5. ἐχράν ellentété 6. v. ψίλας, mindkettő praedicatum klias-mosban; ily ellentétek: ψυχὴν — θανάτου μελαίνας — αὐγαῖς ἡελίου. — Az 5—10. v. mintegy parenthetice mondvák.

6. κῆρας v. ö. Mimnerm. 1, 5-hez j. — ἡελίοιο v. ö. Mimnerm. 1, 8-hoz j. és Arkhil. 1, 1-hez j.

7. ἴστε γὰρ κτλ. E sort gondolatban a következő előzi meg: ves-

sétek meg az életet, . . . hiszen tudjátok stb. — Ἀρχὸς l. Arkh. 3, 2-hez jegyz. — ἀδύλα epikus és költői szó = detestabilis.

8. ὀργὴν πολέμου harc-düh. — ἐδάη = jól megismerétek, lat. experti estis.

9. γέγευσθε értelme itt nemesak: izelítettétek, hanem: tapasztalásból ismeritek; eg. πολέμου.

10. εἰς κόρον ἡλίσσασθε εἰς κόρον τινὸς ἔλκυνεν = valamiben túlságig menni és valamit túlságig vinni.

11. ἀλλήλοισι l. Arkh. 6, 5-hez j. — γὰρ a 4. v.-re utal vissza.

14. τρεσάντων spártai kifejezés az elillanókra (τρέχω).

15. ἀνύσειν ἀνύω = célhoz vezet, teljessé tesz, itt így fordíthatni: elészámlál, a felszámlálандók sorát kimeríti, teljessé teszi.

17. köv. Ez az utoljára tett erős mozzanatot, a széken, nyomatékka hátul téve. — δαΐξεν függ ἀργαλέον-tól.

19. ἐν κωνίην κωνίη ion és epikus alak az attikai κωνίη helyett; a dat. plur. -ησι(ν) végzete homerosi.

20. νῶτον ὀπίσθ', e kifejezés a gyávaságra céloz, a mennyiben a futónak csak hátát, nyakát látja az ellen, arcát nem. — δουρός epikus alak az attikai δόρυ helyett. V. ö. alább a 37. v.-el.

21. εἰ διαβῆς, szilárdan megállva, megvetve a lábakat, akár csak egy gladiator.

24. γαστρὶ = öblével, metaphora. — E sor a balkéz teendőit adja elő.

25. δεξιτερῇ κτλ. a jobb kéz teendőiről szól.

29. ἔγγει össze nem vont alak (diairesis), rendesen ?

31. παρ epikus és költői rövidített alak παρὰ h.

32. κωνέην κωνίη össze nem vont alak, néha κωνί. ἐν adverbialiter = ezenfelül, hozzá még, egyszersmind.

35. γυνήτες = könnyű fegyverzetűek. Spártai kifejezés, különben γυνήσιοι vagy ὕπαρπιοι a nevők. A nehézfegyverzetűekről (ἑπλῆται) l. Tyrt. 1, 1-hez jegyz. — A könnyű fegyverzetűek (γυνήτες, ψιλοί) nagyrészt helotákból állottak. Fegyverzetüket tévék: a parittyá s a vetésre szolgáló lándzsa. Fegyverhordozók voltak a panoplitáknak vagyis a teljes fegyverzetűeknek s háboruban rendszerint csak a második sorban harcoltak.

37. δοῦραί τε ξυστοίσι e kifejezés megkülönböztetőleg a hopliták hosszú lándzsájától a könnyű fegyverzetűeknek dobásra használt gerelyét jelenti, melynek nem volt, mint amazokénak, érc-hegye, azért ξυστά.

38. πανοπλοισι a panopliták, a teljes fegyverzetűek.

E költeménynek célja megint a bátor küzdelemre intés. Ezzel kezdődik a mű s a költemény folyamában is többször előfordul, pl. 21, 29, 35. v.

Az egészet ekép osztthatni fel: I. 1—34, mely egészen a spártai hoplitákhoz van intézve, ennek részei: a) 1—20. különböző felhívások a harcra, melyek mindannyian főként az értelemhez szólanak, és b) 21.—34. a harc élénk festése, mely

által a költő a férfiak s ifjak hare-vágyának felgerjesztésére kíván hatni, — e rész hát az *érzelemhez* szól. A II. pedig 35—38. v. a könnyű fegyverzetűekhez van intézve, megrendelve mintegy, hogy ezek mit s mint tegyenek. Rövidbe foglalva: az I.-ben a teljes-, a II.-ben a könnyű fegyverzetűeket inti küzdelemre a költő.

3.

- Οὕτ' ἂν μνησαίμην οὕτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην
 οὔτε ποδῶν ἀρετῆς οὔτε παλαισμοσύνης,
 οὐδ' εἰ Κυκλώπων μὲν ἔχοι μέγεθός τε βίην τε,
 νικῶν δὲ θεῶν Θρηάκιον Βορέην,
 5 οὐδ' εἰ Τιθωνοῖο φυγὴν χαριέστερος εἴη,
 πλουτοίη δὲ Μίδεω καὶ Κινύρεω μάλιον.
 οὐδ' εἰ Τανταλίδεω Πέλοπος βασιλεύτερος εἴη,
 γλῶσσαν δ' Ἀδρήστου μειλιχογέρον ἔχοι,
 οὐδ' εἰ πᾶσαν ἔχοι δόξαν πλὴν θούριδος ἀλκῆς,
 10 — οὐ γὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς γίγνεται ἐν πολέμῳ —
 εἰ μὴ τετλαίη μὲν ὄρων φόνον αἵματόεντα
 καὶ δηῖων ὀρέγῃτ' ἐγγύθεν ἰστάμενος.
 ἦρ' ἀρετῇ, τόδ' ἄεθλον ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστον
 κάλλιστόν τε φέρειν γίγνεται ἀνδρὶ νέφ,
 15 ξυνὸν δ' ἐσθλὸν τοῦτο πόλῃ τε παντί τε δήμῳ,
 ὅς τις ἀνὴρ διαβάς ἐν προμάχοισι μένη
 νωλεμέως, αἰσχυρὰς δὲ φυγῆς ἐπὶ πάγχυ λάθεται,
 ψυχὴν καὶ θυμὸν τλημόνα παρθέμενος,
 θαρσύνῃ δ' ἔπесιν τὸν πλησίον ἄνδρα παρεστώς·
 20 οὗτος ἀνὴρ ἀγαθὸς γίγνεται ἐν πολέμῳ·
 αἶψα δὲ δυσμενέων ἀνδρῶν ἔτρεψε φάλαγγας
 τρηχείας, σπουδῇ τ' ἔσχευε κῆρυα μάχης·
 αὐτὸς δ' ἐν προμάχοισι πεσὼν φίλον ὤλεσε θυμὸν
 ἅστυ τε καὶ λαοὺς καὶ πατέρ' εὐκλείσας,
 25 πολλὰ διὰ στέρνοιο καὶ ἀσπίδος ὀμφαλαέσσης
 καὶ διὰ θώρηκος πρόσθεν ἐληλαμένος·
 τὸν δ' ὀλοφύρονται μὲν ὁμῶς νέοι ἤδ' ἐρόντες,
 ἀργαλέῳ τε πόθῳ πᾶσα κέκηθ' ἐπὶ πόλιν·
 καὶ τῦμβος καὶ παῖδες ἐν ἀνθρώποις ἀρίστημοι
 30 καὶ παίδων παῖδες καὶ γένος ἐξασπίσω.
 οὐδέ ποτε κλέος ἐσθλὸν ἀπόλλυται οὐδ' ὄνομα αὐτοῦ,
 ἀλλ' ὑπὸ γῆς περ ἐὼν γίγνεται ἀθάνατος,

- ὄν τιν' ἀριστεύοντα μένοντά τε μάργανμενόν τε
 γῆς πέρι καὶ παίδων θούρος Ἄρης ὀλέσῃ·
 35 ἐν δὲ τρύγῃ μὲν κῆρα τανηλεγέρος θανάτῳ,
 νικήσας δ' αἰχμῆς ἀγλαὸν εὖχος ἔλῃ,
 πάντες μιν τιμῶσιν ὁμῶς νέοι ἤδὲ παλαιοί,
 πολλὰ δὲ τερπνὰ παθὼν ἔργεται εἰς Ἀΐδην·
 γηράσκων ἀστοῖσι μεταπρέπει, οὐδὲ τις αὐτόν
 40 βλάπτειν οὔτ' αἰδοῦς οὐδὲ δίκης ἐθέλει,
 πάντες δ' ἐν θώκοισιν ὁμῶς νέοι σὺν τε κατ' αὐτόν
 εἴκουσ' ἐκ χώρης οἷ τε παλαιότεροι.
 ταύτης γὼν τις ἀνὴρ ἀρετῆς εἰς ἄκρον ἐκέσθαι
 πειράσθω θυμῷ, μὴ μεθεῖς πολέμου.

Jegyzetek. 1. ἐν λόγῳ τιθεῖμην· ἐν λόγῳ τιθέναι nem = ἐπιναεῖν, hanem: figyelemre méltat, megemlítésre érdemesít.

2. ἀρετῆς; genet. causalis, tehát = erélyeért.

3. κυκλώπων. A Kyklopsok Homeros szerint egy durva, nagy erejű, óriás törzs, mely államszerkezet, rend, s műveltség nélkül élve, baromtenyésztéssel foglalkozik s barlangokban lakik. L. Hom. Od. IX. 106. köv. 231. köv. 6, 5. — E durva műveletlen törzsnek mintegy képviselője *Polyphemos* (l. Theokritos Κύκλωψ című idyll-jét). — Utóbb rendszerint hármat különböztettek meg (Hesiod. Theog. 139. köv. 503.), kik Uranos és Gaia szülöttei, ezek: *Brontes*, *Steropes*, *Arges*, egyszemű óriások; ezeket úgy tekintették, mint Hephaistos (l. erről Mimnerm. 5, 6-hoz j.) segédeit, kik Zeus számára a villámokat kovácsolják. V. ö. *kýklops-falak*.

4. νιζώγ, νιζάω-nak melyik alakja? Θρηζικίων Βορέην. Boreas, a hideg északi szél, mely Thrakia felől ment Görögországnak; gyorsasága felülmúlhatatlan. V. ö. Hom. Il. XXIII. 299. köv.

5. Τιθωνόσῳ Tithonos Laomedon trójai király gyönyörű termetű fia, kit Eos, a hajnal istennője, szerelemre gyúlva iránta, elragadott. Eos szerelmese számára halhatatlanságot kért Zeus-tól, de elfeledte egyszersmind örök ifjúságot kérni; élt ugyan Tithonos, de tagjai a korral elveszték rugékonyságukat, halavány, kiaszott, rikácsoló hangú vén ember lett belőle. V. ö. Homer. Il. XX. 237. — τρυγὴν vonatk. accus.-sa.

6. Μιδεω, — Κινύρεω és alább a 7. v. Τρυγυλίδεω mindannyian ion genet. singul.-ok; az attikaiban? *Midas*, Gorgios fia, Phrygia királya volt. Gyermekekorában hangyák szálltak búzaszemekkel ajkaira, jeléül annak, hogy egykor gazdag leszen. Dionysostól (l. erről Jon. 1, 1-hez j.) a telhetetlen király azt kérte, hogy minden aranynyá változzék, a mihez csak ér. Hanem aztán az ételek is aranynyá lettek s éhen veszett volna, ha az isten vissza nem vonja kegyelmét. Ovidius Metam. IX, 90—145-ből ismeretes a történetke Midas számárfüleiéről. Különben a gazdagság képviselőjeként szerepel. — *Kinyras*, Kypros sziget királya, Aphrodite papja

s Apollon kegyence; ez utóbbi áldotta meg őt rendkívüli gazdagsággal. — μάλλον ritkább s ősi alakja μᾶλλον-nak.

7. *Tantalosfi Pelops*. Pelops fia volt a vétkeiért az alvilágba taszított s ott iszonyú kinokat szenvedett Tantalosnak; Kis-Azsiából Ilos trójai király üzte Peloponnesosba. Pindaros (ol. 1, 89.) szerint hat fiúnak volt atyja, kik peloponnesosi uralkodók voltak, Róla nevezték el a félszigetet Pelops szigetének (Πελοπόννησος), (ma Morea). Mint hőst tisztelték Olympiában s kedvességeért, királyi tartásaért és magasztos gondolkodásaért az istenek kedveltje volt. L. Hom. II. II. 100. köv.

8. Ἀδρήστου ion alak; az attikai? — Adrestos Argos királya, a két regés thebaii háboru vezetője, főhőse; a monda megnyerő, szép beszédeiért is dicsőítette, mint a trójai háboru hőst Nestort, kinek «ajkairól méznél édesebben folyt a szó».

9. θορύβος; θοῦρις, ἰός; (θορέιν, θρώσω) epikus és költői szó = bellicosus, ferox, impetuosus.

10. οὐ γάρ t. i. τοιοῦτος.

11. τετλαίη ὁρῶν megállja helyét, ha látja. — μέν-ek megfelel a 12. v.-ben καί. L. Arkh. 1, 1-hez j.

12. δηίων a mondatszerkezet ez: καὶ ὁρέγ. ἴστ. ἔγγ. δηίων.

13. ἀρετή a mondat így szerkesztendő: ἥδ' ἀρ. γίγ. ἀνδρ. v. φέρειν τόδ' ἀρ. .

14. φέρειν az inf. aet. látszólag a pass. helyett.

15. ξυνόν a szerkezet: τοῦτο (ἐστὶ) ξυνόν ἐσθλόν. — τοῦτο οὗτος helyett, ἐσθλόν-ra vonatkozik; τοῦτο vagy οὗτος alatt a következő ὅστις ἀνὴρ értendő. — πόλις homerosi dat. sing. (néha még πόλει is), az attikai πόλει helyett.

16. διαβά; l. Tyrt. 2, 21-hez j.

17. ἐπὶ tartozik λάβηται-hoz; mi ez?

18. παρδόμενος παρατίσθαι melyik alakja?

19. ἀρσύνη δ' ἔπσιν, erre kell használni tehetségét annak, ki szépen, megnyerően tud beszélni. V. ö. 8. v.

22. κύμα. A rohanó seregek, mint a föltornyosuló hullámok törnek egymásra. Miféle képlet?

23. φίλον a kedves drága lélek, régi gyermeketeg kifejezés, mely Homeros óta a költöknél szokásos.

25. δι' ἀσπίδος ὀμφαλοῦσσας = köldökös paizsán keresztül; a mennyiben a paizs szélétől kezdve közepe felé fokanként emelkedve, ott egy köldökben, gombban végződött.

26. πρόσθεν = előről, azaz nem mint a gyáva, kit, mert fut, csak hátban érhet a fegyver. L. Tyrt. 2, 20. — ἐλαλαμένος ἐλάυνω igétől a partie. perfecti attikai kettőzéssel.

29. τύμβος; t. i. ἐστὶ. — ἀρίστημοι főnévi érvényre jutott adiectivum.

30. E sorral arra előz a költő, hogy az elesettek hátramaradottjai kitüntetésekben, külön jogokban részesültek. — ἐξοπίσω t. i. ὄν, gyakori összekapcsolása az adverb.-nak valamely substantivummal.

34. γῆς περὶ anastrophe περὶ γῆς h.: gyakori eset, hogy a két rövid szótagu praep.-k ilyen kapcsolatban az első szótagra vetik vissza

a hangjelt pl. $\delta\eta\acute{\iota}\omega\nu \acute{\upsilon}\pi\omicron, \gamma\alpha\acute{\iota}\alpha\nu \acute{\epsilon}\pi\iota, \nu\eta\acute{\iota} \pi\acute{\alpha}\rho\alpha, \delta\eta\acute{\iota}\mu\eta \acute{\epsilon}\nu\iota, \nu\acute{\epsilon}\lambda\upsilon\epsilon\iota\alpha\varsigma \pi\acute{\epsilon}\rho\iota$ stb. — $\nu\alpha\rho\eta\varsigma$ l. Arkhil. 3, 2-hez j.

36. $\chi\acute{\iota}\mu\eta\varsigma \acute{\epsilon}\delta\gamma\omicron\varsigma$ = harci dicsőség.

38. $\Lambda\acute{\iota}\delta\eta\nu$ költői mellékalakja $\nu\alpha\delta\eta\varsigma$ -nek. — Hades, a görög alvilág, hova a lelkek jutottak a halál után, ha Kharon a morgorva, ősz révéasz, átvitte a *Styx* vizén. Ez pedig csak úgy történt meg, ha az illetőket tisztességesen temették volt el s lefizették az átvitel-bért. A temetetlenül maradtak egy hosszú évszázig bolyongtak a folyam partjain. A Hadesbe vivő nagy kapunál őrködött *Kerberos*, a háromfejű kutyaszörny. A tróncsarnokban ült törvényt *Hades*, (Pluton) az alvilág ura, nejével *Persephoneval* s a három alvilági bíróval: *Aiakos*-, *Minos*-, és a legigazságosabb *Rhadamanthos*-sal. — Innen kezdve két részre oszlott az alvilág. Jobbra volt a boldogok hona, az *Elyseion*, *Lethevel*, a feledés folyamával, melyből a ki ivott, elfelejté minden bánatát. — Balra volt a hármás ércfallal körített *Tartaros*, a gonoszok hazája, hol szenvedték a különböző kínos büntetéseket. Emlékezzünk csak *Tantalosra*, *Ixionra*, *Sisyphosra*, *Danaidákra* stb. V. ö. Hom. Od. IX. Verg. Aen. VII. *Cox-Komáromy*: Görög-regék, különböző helyeken.

41. $\omicron\acute{\iota} \tau\epsilon$ t. i. $\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$. — $\omicron\acute{\iota} \tau\epsilon \kappa\alpha\tau' \alpha\upsilon\tau\omicron\nu$ = a kortársak; itt $\kappa\alpha\tau\acute{\alpha}$ a hasonlóság, egyenlőség kifejezésére szolgál.

43. $\tau\alpha\upsilon\tau\eta\varsigma \kappa\acute{\epsilon}$. A mondat szerkezet ez: $\nu\acute{\upsilon}\nu \tau\epsilon\varsigma \acute{\alpha}\nu. \pi\epsilon\iota\rho. \delta\upsilon\mu. \acute{\iota}\kappa\epsilon\sigma\theta\alpha\iota \epsilon\acute{\iota}\varsigma \acute{\alpha}\nu\rho. \tau\alpha\upsilon\tau\eta\varsigma. \acute{\alpha}\rho.$ — $\acute{\alpha}\rho\epsilon\tau\eta\varsigma \epsilon\acute{\iota}\varsigma \acute{\alpha}\nu\rho\nu$ = az erény tetőpontjái, csúcspontjai.

Az egész mű tartalomra nézve négy részre osztható, u. m. I. 1—14; a derék birkózó s szaladó nem sokat ér, ha a harci bátorság hiányzik benne; II. 15—22; a harcban a derék férfi nagy hasznára van az államnak; III. 23—34; itt azt mutatja meg, minő szerencse, tisztesség s becsülés éri azt, s annak nemzetségét, a ki a harcban dicsőn esik el; végre IV. 35—44. azt, hogy minő kitüntetés éri azt, a ki a bátran viselt harcból életben tér vissza.

Ha már Tyrtaios e három költeményét nézzük, úgy tesszük, mintha Kallinost látnók föléledni, csak hogy tökéletesebb, tisztultabb alakban. A gondolatmenet, lelkesültség, a színezet eszmékben és érzelmekben, a tartalom, a két költőnél csaknem egyező fordulatok a kifejezésekben, Kallinosra emlékeztetnek; — ámde Tyrtaiosban az érzelmek sokkal közetlenebb, megragadóbb, kifejezései inkább szívhez szólók, hatékonyabbak; a jelen, a való sokkal kézzelfoghatóbb, az érzések kitetszőbbek, erősebbek; a lelkesültség tüze sokkal fénylőbb, hevesebben lángoló és a nyelv gondosabb, alakjaiban tisztább.

Különben Tyrtaios mindenik költeményének alapeszméje az, hogy: a honért meghalni szép, ez az igazi dicsőség s ezzel szemben az élet örömei megvetendőek; ott a megvetett gyáva

képe ijesztő példaként. De mindhárom költeménynek becse megvan külön, önmagában is, mert mindenikben új meg új konkrét esetet hoz fel a költő.

S Tyrtaios művei nagy hatással is voltak a spártai ifjúságra; az iskolákban kézi könyvül használták, mondhatnók, költeményeinek gyűjteménye «mi atyánk»-ja volt a spártai fiatalságnak; lakomák után is nagy kedvelettel adták elő.

Tyrtaios műveinek utolsó osztályát az ἑμβατήρια (indulók) tevék, melyeket csatába vonuláskor szoktak énekelni. Rohamosabbak úgy érzelem, mint eszme tekintetében.

Íme itt van egy:

‘Αγετ’, ὦ Σπάρτας ἐβάνορον
κοῦροι πατέρων πολιτηῶν,
λαίῃ μὲν ἔτον προβάλεσθε,
5 δόρυ δ’ εὐτόλμως πάλλοντες,
μὴ φειδόμενοι τὰς ζωᾶς.
οὐ γὰρ πάτριον τᾷ Σπάρτᾳ,

Jegyzetek. E költeménykében néhány dór alakkal találkozunk, így: Σπάρτας az attikai Σπάρτης helyett; πολιτηῶν = πολιτῶν; τὰς ζωᾶς = τῆς ζωῆς; τᾷ Σπάρτᾳ = τῇ Σπάρτῃ.

V. *Mimnermos.*

Körülbelül 650-ig Kr. e. alig volt az elegiának más iránya, színezete, mint a harcias. Ekkor azonban az ionok a lydek által leigázva, ezekkel közelebbi érintkezésbe jöttek sennek következtében úgy a társadalmi, mint a magán-életben lényeges változás állott be. Az ionok elvesztették szabadságukat, s így a nyilvános állam-élettől teljesen elzárva. A társadalmon s az egyes életén e korban bizonyos elpuhultságra, dőzsölésre vágyó hajlam észlelhető, a lélek sokat veszített erejéből, rugékonyságából, az egyén sokat erélyéből, bátorságából. Az emberek szűkebb körü működésre utalvák, a harcok nem birtak lelkesíteni. Az ionok függésükben, leigázott helyzetükben nem törődtek az állam-élettel; hanem inkább az életnek élvezetessé tételére törekedtek, örömeiket kerestek, gyönyöröket hajhásztak.

Természetes, hogy a költészetnek is, mely akkor az elegiában középpontosult, ehhez az élethez kellett alkalmazkodnia, el kelle dobni a dárdát, a pajzsot, hogy a vidám társadalmi s magán-élet kifejezőjévé válják.

S az elegia ez irányának legkitünőbb képviselője *Mimner-*

mos, ki vagy Smyrnában vagy Kolophonban született. Bizonyos csak az, hogy ion eredetű volt s virágzási kora a hét görög böles idejével esik össze, tehát Kr. e. 625 körül. Előkelő családból származhatott s mint ilyen, a társadalmi életben lényeges szerepet vitt. Ifju kora épen az időbe esik, mikor hazája *Halyattes*, Lydia királya által elvesztette politikai önállóságát, szabadságát és ennyi veszteségért kárpótlásra vala szükség. E kárpótlást ő korával együtt az örömekben, kedvteli életben igyekezett feltalálni. Férfi kora delén túl lehetett, mikor *Solonnal*, a nagy államférfiúval megismerkedett. A két költő, mint alább látni fogjuk, nagyban eltér egymástól gondolkozásmódra nézve. Életéről, haláláról nincsen adatunk.

Mimnermos elegiáinak tárgya az ifjuság, ennek kellemei, kivált a szerelem. Természetes ez, mert a politikai csendélet nem foglalta el, ráért figyelmezni az életre. Ő volt első, ki a *társadalmi elegiának* tért nyitott s annak legbámulatraméltóbb képviselője lett. Különösen azt a költeményfüzérét magasztalták a régiek, melynek czíme *Nanno* volt, arról a fuvalásnőről nevezve el, kit Mimnermos olyan forrón szeretett, de, mint érinteni fogjuk, szerelme viszonzása nélkül.

1.

- 'Ημεῖς δ' οἷά τε φύλλα φύει πολυανθέος ὤρη
 ἔαρος, ὅτ' αἰψ' ἀνγῆς αὔξειται ἡελίου,
 τοῖς ἔκλεκτοι πῆχυιον ἐπὶ χρόνον ἀνθεσιν ἤβης
 τερπόμεθα πρὸς θεῶν εἰδότες οὔτε κακόν
 5 οὔτ' ἀγαθόν· Κῆρες δὲ παρυστήκασι μέλαιναί,
 ἢ μὲν ἔχουσα τέλος γήραος ἀργαλέον,
 ἢ δ' ἐτέρη θανάτῳ· μίνυνθα δὲ γίγνεται ἤβης
 καρπός, ὅσον τ' ἐπὶ γῆν κίδναται ἡέλιος·
 αὐτὰρ ἐπὴν δὲ τοῦτο τέλος παραμείψεται ὥρης,
 10 αὐτίκα τεθνάναι βέλτιον ἢ βίοςτος·
 πολλὰ γὰρ ἐν θυμῷ κακὰ γίγνεται· ἄλλοτε οἶκος
 τρυγᾷται, πένις δ' ἔργ' ὀδυνηρὰ πέλει.
 ἄλλος δ' αὖ παίδων ἐπιδεύεται, ὦν τε μάλιστα
 ἱμεύρων κατὰ γῆς ἔρχεται εἰς Ἀΐδην·
 15 ἄλλος νοῦσον ἔχει θυμοφθόρον· οὐδὲ τις ἔστιν
 ἀνθρώπων, ᾧ Ζεὺς μὴ κακὰ πολλὰ διδοῖ.

Jegyzetek. 1. Gyakori hasonlítás. L Hom. II. VI, 146, XXI, 162.

2. ἡελίου költői s ion alak az attikai ἥλιος; h.

3. τοῖς ἔκλεκτοι-nak megfelel οἷά τε φύλλα.

4. Az ifjúság gondtalan, könnyen tür, élvezi a mát.
 5. Κῆρες az erőszakos halálnekem fekete istennői, ellentétük *Thanatos*, a nyugodt, csendes halál. Itt e különbség nincs megtéve.
 6. τέλος γήραος periphr. γῆρας h., mint 9. τ. ὥρης = ὥρη, Arkh.
 5, 3, θανάτου τέλος = θάνατον. Hom. Od. XX. 74. τ. γάμοιο = γάμος.
 9. ἐπὶν l. 3, 1-j. — παραμείψεται coniunct. rövid hangzóval.
 11. ἄλλοτε μὲν nélkül, ámbár a 13. v. mégis ἄλλοτε δὲ van.
 12. τραγούται megront, mint Hom. Od. 1, 248.
 15. νοῦσον ion alak az attikai νόσον h. V. ö. Jamb. Sim. 1, 12.

A tartalom tehát: az élet rövid, az ifjúság eltűnte után ott van az öregség s a halál. E szomorú hangulat M. műveinek közös tulajdona. A gyönyörökhez szokott lélekre nézve nincs élet azok nélkül, hol egyszersmind a költő sikertelen szerelme is figyelembe veendő.

2.

Αὐτίκα μοι κατὰ μὲν χροίην ῥέει ἄσπετος ἰδρώς,
 πτοιῶμαι δ' ἐσορῶν ἄνθος ὀμηλικῆς
 τερπνὸν ὁμῶς καὶ καλόν, ἐπεὶ πλέον ὥφελεν εἶναι·
 ἀλλ, ὀλιγοχρόνιον γίγνεται ὥσπερ ὄναρ
 5 ἥβη τιμήεσσα· τὸ δ' ἀργαλέον καὶ ἄμορφον
 γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτίχ' ὑπερκρέμαται,
 ἐχθρὸν ὁμῶς καὶ ἄτιμον, ὃ τ' ἄγνωστον τιθεῖ ἄνδρα,
 βλάπτει δ' ὀφθαλμοῦς καὶ νόον ἀμφιχυθέν.

Jegyzetek. 1. köv.-ben *anakoluthia* van; a mondat így rendezendő: πτοι. ὅτι τὸ ἄνθ. τ. ὀμηλ. οὐκ. ἐ. μακ. χρ. ἔπ. πλ. ὥφ. εἶν. ἀλλ' ὀλ. γ. κτέ. ἐπεὶ = holott. — πλέον = tovább, több ideig. — ῥέει, összevonva?

3. τερπνὸν — καλόν-nak megfelel az 5. v. ἀργ. καὶ ἄμορφον.

4. ὀλιγοχρ., ἥβη-re vonatkozik, de ὄναρ-hoz hasonlult.

5. ἥβη τιμ. nyomatékkal a mondat végén, utalva ἄνθ. ὁμ.-re; τιμ.-el ellentét a 7. v. ἐχθρὸν καὶ ἄτιμον.

6. Homeros Il. XVIII. 535. köv. után indult itt a költő.

A tartalom ez: az ifjúság igen rövid, hosszasan kellene tartania. Ez a gondolat kínozza, búsítja folyton a költőt.

3.

Τὸ πρὶν ἔὼν κάλλιστος, ἐπὶν παραμείψεται ὥρη
 οὔτε πατήρ παῖσι τίμιος οὔδ' ἑ φίλοις.

Jegyzetek. 1. ἐπὶν = ἐπὶν ion nyelvjárásban ἐπείν (ἐπεὶ ἄν, ἐπειδὴ ἄν) = mintán, ha már egyszer. — ἔων ion alak az attikai ὦν h.

2. οὔτε — οὔδ' = sem — és sem, nyomatékos kiemelés végett.

A ki szép is volt egykor, ha ifjúsága eltűnik, nem becsült, nem kedves senki előtt.

4.

Αἶ γάρ ἄτερ νόσων τε καὶ ἀργαλέων μελεδόνων
ἐἴηκονταέτη μοῖρα κίχρη θανάτου.

Jegyzetek. 1. αἶ γάρ költői fölsóhajtás, rendesen opt.-al; Homerosnál e h. mindig αἶ γε. — νόσων l. 1, 15-hez j.

Íme a gyöngye, férfiatlan lélek legvilágosabb nyilatkozata. Az öregségtől való félelem, az a gondolat, hogy egykor lejárnak a mulatságos, vidám napok, borzadálylyal tölti el s azt óhajtja: vajha a halál hatvanadik évében érné el s szabadítná meg őt a végzet a gondoktól, betegségtől; férfias elszántsága, küzdeni bíró ereje nincsen. Szép ellentét ezzel szemben Solon 9.

5.

Ἥλιος μὲν γὰρ ἔλαχεν πόνον ἥματα πάντα,
οὐδέ ποτ' ἄμπαυσις γίγνεται οὐδεμία
ἵπποισιν τε καὶ αὐτῷ, ἐπεὶ ῥοδοδάκτυλος Ἥως
Ὠκεανὸν προῖκοῦσ' οὐρανὸν εἰσαναβῆ·
5 τῶν μὲν γὰρ διὰ κῆρυα φέρει πολυήρατος εὐνὴ
κοῖλῃ, Ἥφαίστου χερσὶν ἐκτεταμένη
χρυσῷ τιμήεντος, ὑπόπτερος, ἄκρον ἐφ' ὕδωρ
εὐδονθ' ἀρπαλέως γώρου ἄρ' Ἑσπερίδων
γαῖαν ἐς Λιθιόπων, ἵνα δῇ θοὸν ἄρμα καὶ ἵπποι
10 ἐστᾶς' ὥφρ' Ἥως ἡριγένεια μολῇ.
ἐνδ' ἐπέβη ἐτέρων ὀρέων Ἰπερίονος νύξ·

Jegyzetek. 1. Ἥλιος költői szó ἥλιος helyett, v. ö. 1, 2-hez. Helios a nap személyesítője, Hyperion és Theia fia. L. Cox-Komáromy e. m. III, 70. köv. — πόνον = fáradságos, nehéz munka, mint Verg. Aen. I, 742: solis labores. — ἥματα ἥμαρ költői szó ἡμέρα h.

3. ἵπποισιν l. Arkh. 6, 5-hoz j. — Ἥως a hajnal istennője, a ki mindig megelőzi a Nap szekerét, tehát mintegy hirnőke a napnak. L. Tyrt. 3, 5-hez j.

4. Ὠκεανόν Okeanos, a nagy világfolyam, mely az egész földet körül folyja s melyen túl sötét éj van.

5., 6. εὐνὴ κοῖλῃ. Keleti felfogás, hogy a napnak öblös járműve van, melyben éjen át pihen. — κοῖλῃ diairesissal az attikai κοῖλῃ h. a hiatus elkerülése végett. — Ἥφαίστου Hephaistos a kovács-mesterség istene, kit később, mint általában a fém-munka

mesterét tiszteltek. Segédei a Kyklopsok (l. e. Tyrt. 3, 3-hoz j.), kikkel együtt készíti atyja, Zeus számára a villámokat.

7. χρυσού. anyag genitivusa. — ὀπότερος; szárnyas, tehát szárnyai szolgáltak vitorlákként.

8. χώρου ἐφ' ἑσπ. A Hesperidák az Okeanos szélén innen, a föld véghatárán laktak, kik Hera arany-almás kertjét őrizték. V. ö. Hes. Theog. 275.

9. γαῖαν ἐς Αἰθιοπῶν. Az aithiopok két részre osztva, a földnek két végpontján laktak, mint Homeros mondja (Od. 1, 23. k.):

Aithiopok földén, kiket a nap kelte s lenyugta
Ketté osztályoz, végsőket az emberi nemben.

Szabó István ford.

10. ἡριγένεια a Hajnal Homerosból ismeretes jelzője.

11. ἑτέρων ὄχλων Helios minden reggelre megérkezik keletre, ott várja már egy másik fogat, t. i. nappali szekere.

A gyöngéd lelkű költő hát Heliost is megsajnálja, hogy annyi fáradságos munkát kell végeznie, és pedig minden nap egyformán, a föld bevilágítása végett. Itt a költő arra a kérdésre is megfelel, a mi Homerosnál még ismeretlen; miként történik, hogy Helios minden nap keleten kel föl, holott nyugoton pihent le?

Mimnermos megteremtette a *társadalmi* elegiát s e nemből páratlan műveket hagyott hátra. Nem szabad elfelednünk még azt az érdemét sem, hogy a fuvolajátékban is kitűnő volt.

A mi költői jellemét illeti, arra nézve jegyezzük meg, hogy ő bár saját érzelmeit, saját szívének hangjait tette közzé, de úgy, hogy abban közös emberi hang volt kifejezve. Épen ez által igazán lyrikus. Költeményeinek hangja általában mindenütt kesergő, panaszos, mi részint a hazája leigáztatása miatt természetszerűleg kifejlett komoly, nyomott kedélyállapotból, részint saját életének viszontagságaiból, viszonzatlan szerelméből magyarázható. Elegiái csaknem összevágók a modern elegiával, mindkettő közös vonása a panasz, a bánat, a mulandóság feletti töprengés.

Nyelve mindenütt tiszta, kellemes; kifejezései gyöngédek, szívhez szólók annyira, hogy az ó-kor a Λυρικός (kedves dalnok) nevet ruházta rá, Dialektosa az epikus, melybe néha az ion nyelvjárásból is vegyít, mint κατέ ποτέ h., καὶ ποῶ helyett.

Solon.

Solon Athenaiból a Kodridák királyi családjából származott. Élete a VII. évszáz vége, s a VI. eleje közé esik, tehát 630—559 közé. Atyja Exekestides volt; anyja nevét nem tudjuk ugyan, de ismeretes, hogy anyai ágon a Peisistratidákkal állt rokonságban. Már ifju korában utazni ment, s sok év után tapasztalatokkal gazdagon tért vissza Athenaiba, hol böles tanácsai, erélye, emelkedett lelke s tevékeny szelleme által ntóbb az arkhoni méltóságra, s arra méltatták, hogy az államnak új törvényeket szerezzen. A történelem feladata itéletet mondani Solon e nemű működéséről, annyit azonban itt is megemlíthetni, hogy e törvényadás Athenaiban gyökeresen átalakította úgy az állami, mint a társadalmi s magán viszonyokat.

Solon e törvényhozása után ismét utazni ment, gondoskodva választottakról, kik törvényeinek megtartására ügyeljenek. Távoztakor megeskette az athenaiakat, hogy törvényein nem változtatnak addig, míg ő vissza nem tér.

Mikor visszatért, a vagyonos családok hosszú küzdelmek után az egyeduralmat megalapítva Peisistratost tették Athenai urává. Solonnak minden törekvése meghiusult, hogy Athenait a kényuralomtól megmentse. Peisistratos azonban érvényben tartotta Solon törvényeit. Solon 80 éves korában halt meg, állandó tisztelettel, becsüléssel vétetve körül.

Solon a költészettel, minden valószínűség szerint, már ifju korában foglalkozott, s Homeros meg Hesiodos kedvenc olvasmányai közé tartoztak. Költőileg s politikailag egyiránt jelentős szerepet, tudomásunk szerint, a *salamisi* ügyben kezdett játszani. Elegiáiból ím itt egynehány.

1.

Αὐτὸς κήρυξ ἦλθον ἀπ' ἱμερτῆς Σαλαμῖνος,
νόστιμον ἐπέων ὠδῆν ἄντ' ἀγορῆς θέμενος.

Jegyzetek. 1. κήρυξ: Solon e költeményében, úgy szerepel, mint a kit Salamisból küldöttek, s onnan tért vissza Athenaiba. Σαλαμῖνος: Salamis az Attikához tartozott szigetek legjelentékenyebbje a saroni öbölben feküdt szemben Eleusissal. Mai neve Koluri.

2. Beszéd helyett költeményt hozék. — νόστιμον ἐπέων appositio ὠδῆν-hez (ὠδῆν = αἰδέσθην), tehát: szavakból szépen összeállított költeményt. — Σέμενος: τίθεναι = ποιεῖν Homeros után (Il. XIX. 407.).

E töredéknek, valamint a két következőnek megértésére nézve felemlítem, hogy az athenaiiak s megariaiak sok évig viszázkodtak egymással sikertelenül Salamis sziget elfoglalása felett. E miatt az athenaiiaknál az elkeseredés oly fokra hágtott, hogy törvényt hoztak, mely halálbüntetés terhe alatt tiltá meg a további harcokra ösztönzést arra nézve, hogy a megariaiktól visszafoglalják a szigetet. De Solon, — különös véletlen! — a későbbi törvényadó kijátszta e törvényt, örültnék tétette magát, hirnöknek öltözött, s az agorán elszavalta a 100 versből állt «Salamis» czímű elegiát, melyből e pár töredék maradt fenn.

E költeményben a sziget visszafoglalására buzdított, s e közölt pár sor körülbelől a mű kezdő része lehetett. A költemény előadása az által, hogy Solon mint hirnök szerepelt nyilván, sokkal tetszetősb, szabadabb, elevenebb, megnyerőbb lett.

2.

Εἴην δὴ τότ' ἐγὼ Φολεγάνδριος ἢ Σικινήτης
ἀντί γ' Ἀθηναίου, πατρίδ' ἀμειψάμενος·
αἴψα γὰρ ἂν φάτις ἦδε μετ' ἀνθρώποισι γένοιτο·
Ἀττικὸς οὗτος ἀνὴρ τῶν Σαλαμιναφετῶν.

Jegyzetek. 1. τότ' = akkor, t. i. az esetben, ha lemondanánk Salamis visszafoglalásáról, felhagynánk a harccal. Φολεγάνδριος ἢ Σικινήτης: Phlegandros vagy Pholegandros egy sporad-sziget az aigei tengeren, Krétától északra; Sikinós szintén egy jelentéktelen kis sziget, Kréta mellett, az aigei tengeren.

4. Σαλαμιναφετῶν, ez összetétel származik ἀφίημι által, mely = küldeni, bocsátni, menni hagy. — φάτις költői s ion alak az attikai φήμη h.

E töredék értelme: ha lemondanánk Salamis visszafoglalásáról, akkor az athenaiiakat méltán gúnyolnák Salamis-hagyóknak, s ekkor szeretnék ama szigetek lakójának lenni, csak ne átheni, nehogy rám is illjék a gúny.

3.

Ἵομεν εἰς Σαλαμῖνα, μαχησόμενοι περὶ νήσου
ἱμερτῆς, χαλεπὸν τ' αἰσχρὸς ἀπωσόμενοι.

Jegyzetek. 1. Ἵομεν figyelemreméltó a coniunctivus rövidített módjelzővel. — περὶ νήσου. V. ö. Tyrt. 1, 2-hez jegyzet.

2. ἱμερτῆς ἱμερτός (ἱεῖρω) = amabilis. — χαλεπὸν καὶ αἰσχρὸν = véget vetve a nyomasztó szégyennek.

Sajnálunk kell, hogy a nagyszerű elegiából csupán e pár töredék maradt ránk, s így csak hozzávetőleg lehet fogalmunk az egésznek tartalmáról. Hihetőleg a múlt dicső képeit állította fel a költő, s annak nagyszerű tetteit, eseményeit ecsetelte, és aztán ehhez fűzte a homlokegyenest ellenkező szégyenteli jelent. A költemény hatásáról azonban biztosan tudjuk, hogy ez nagy, páratlan vala. Magát Solont ugyanis megbízták egy hadmenet vezetésével s ez aztán a szigetet vissza is foglalta.

4.

- Ἡμετέρα δὲ πόλις κατὰ μὲν Διὸς οὐ ποτ' ὀλεῖται
αἴταν καὶ μακάρων θεῶν φρένας ἀθανάτων·
τοίῃ γὰρ μεγάρουμος ἐπίσκοπος ὀμβριμσπάτρη
Παλλὰς Ἀθηναίῃ χεῖρας ὑπερθεῖν ἔχει·
5 αὐτοὶ δὲ ψθεῖρουν μεγάλην πόλιν ἀφραδίῃσιν
ἄστοι βούλονται χρίμασι πειθόμενοι,
δήμου θ' ἡγεμόνων ἄδικος νόος, οἷσιν ἐτοῖμον
ὕβριος ἐκ μεγάλης ἄλγεα πολλὰ παθεῖν·
οὐ γὰρ ἐπίστανται κατέχειν κόρον οὐδὲ παρούσας
10 εὐφροσύνας κοσμεῖν θαιτὸς ἐν ἥσυχίῃ·
-
- οὐθ' ἱερῶν κτεάνων οὔτε τι δημόσιον
φειδόμενοι κλέπτουσιν ἐφ' ἀρπαγῇ ἄλλοθεν ἄλλος
οὐδὲ φυλάσσονται σεμνὰ θέμεθλα Δίκης,
ἢ σιγῶσα σύνοιδε τὰ γινόμενα πρό τ' ἐόντα,
15 τῷ δὲ χρόνῳ πάντως ἤλθ' ἀποτιτομένην.
τοῦτ' ἤδη πάσῃ πόλει ἔρχεται ἔλκος ἄφυκτον·
εἰς δὲ κακὴν ταχέως ἤλυθε δουλοσύνην,
ἢ στάσιν ἔμφυλον πόλεμόν θ' εὖδοντ' ἐπεγείρει,
ὃς πολλῶν ἐρατὴν ὤλεσεν ἡλικίην·
20 ἐκ γὰρ δυσμενέων ταχέως πολυήρατον ἄστυ
τρύχεται ἐν συνόδοις τοῖς ἀδικοῦσι φίλαις·
ταῦτα μὲν ἐν δήμῳ στρέφεται κακά· τῶν δὲ πενιχρῶν
ἰκνοῦνται πολλοὶ γαῖαν ἐς ἄλλοδαπὴν
πραθέντες δεσμοῖσί τ' ἀεικελίῳσι θεθέντες,
25 καὶ κακὰ δουλοσύνης στεινὰ φέρουσι βίᾱ.
οὔτω δημόσιον κακὸν ἔρχεται οὔκαδ' ἐκάστω,
αὔλειςιο δ' ἔτ' ἔχειν οὐκ ἐθέλουσι θύραι,
ὕψηλόν δ' ὑπὲρ ἔρκος ὑπέρθορον, εὖρε δὲ πάντως,
εἰ καὶ τις φεύγων ἐν μυγῷ ἢ θαλάμῳ.

- 30 ταῦτα διδάξαι θυμός 'Αθηναίους με κελεύει,
 ὥς κακὰ πλεῖστα πόλει δυσνομία παρέχει,
 εὐνομία δ' εὖκοσμα καὶ ἄρτια πάντ' ἀποφαίνει,
 καὶ θαυὰ τοῖς ἀδίκους ἀμφιτίθησι πέδας·
 τραχέα λειαίνει, παύει κόρον, ὕβριν ἀμαυροῖ,
 35 αὐαίνει δ' ἄτης ἀνθεα φύμενα,
 εὐθύνει δὲ δίκας σκολιάς ὑπερήφανά τ' ἔργα
 πραῖναι, παύει δ' ἔργα διχοστασίης,
 παύει δ' ἀργαλέης ἔριδος χόλον, ἔστι δ' ὅπ' αὐτῆς
 πάντα κατ' ἀνθρώπους ἄρτια καὶ πινυτά.

Jegyzetek. 1., 2. κατὰ — — — ἀνανάτων. A végzet, a sors, az összes istenek közös akaratát fejezi ki. — αἴσα = végzet, κατ αἴσαν végzet szerint. Αἴσα pedig a személyesített végzet, mely utóbb Zeussal annyira összeolvadt, hogy nem mint fő parancsoló hatalom, hanem mint Zeus akaratának végrehajtója jelenik meg. Természetes is ez, ha meggondoljuk, hogy Aisa elvont, Zeus pedig személyesített felfogása az érzékfelettinek. V. ö. Kallinos 9-hez, és Minner. 1, 10-hez jegyzet.

3. τοίη γάρ l. Arkhil. 6, 3. — ἐπίσκοπος = őre, pártfogója.

4. Παλλὰς 'Αθηναίη, Pallas Athene, ki fegyveresen született atyjának, Zeusnek fejéből, az erő és okosság személyesítője, az eszély és bölcsesség jelképe, a rendezett harc istennője, az eke, szekér, kantár, hajó stb. feltalálója, min len művészetnek, tudománynak pártfogója, az államoknak, városoknak, különösen Athenainak védő őre. — 'Αθηναίη homerosilag az attikai 'Αθηνᾶ h.

5. ἀφραδίῃσιν l. Tyrt. 2, 19-hez j.

6. ἀστοί ellentétben az istenekkel magukat a város lakóit, a δῆμος-al ellentétben (7. v.) pedig a polgárság uralkodó, kormányzó osztályát, a nemességet jelenti. V. ö. Soph. OR. 718. El. 975.

7. δήμου δ' ἡγεμόνων κτέ. azok a népvezérek értendők itt, kik a népet hazug ígéretekkel csábították, felhasználva őt vagy saját céljaikra, vagy arra, hogy a nemesek nyomásától megszabaduljanak. — νόος l. Minner. 2, 1. — οἶσιν l. Arkh. 6, 5-hez jegyz.

9. κατέχειν = csillapítani, szelidíteni, lat. retinere, superare.

10. δαιτός t. i. εὐφροσύνας. Athenaiában ős idők óta meg volt a szokás, hogy ily lakomákat rendezzenek közköltegen, s a népvezérek ravaszságukban belátták, hogy a népet könnyű szerrel magukhoz édesgetik, ha azon kívül ők maguk is adnak ily vendégségeket, s azután az ilyeneket számtalanszor fel is használták önző céljaikra.

11. Azokra a hamis ámitókra céloz itt a költő, kik Kirrha lakóit rávették, hogy Apollon delphii templomát kirabolják; e rablók megbüntetéséről maga Solon gondoskodott.

12. ἐφ' ἀρπαγῇ = rablásig, zsiványosságig, ἐπὶ itt céljelentő.

13. σεμνὰ θέμεθλα Δίκης = Dikének szent alapjait. Dike az igazságnak, jognak s törvénynek személyesítője, Zeus és Themis

gyermek (Hesiod. Theog. 902), ki a gonoszokat kérlelhetetlenül megbünteti.

20. δυσμενέων δυσμενεῖς alatt itt azok a demagogok értendők, kik a 10. v.-ben említett lakomákat, összejöveteleket önhasznukra gonoszul kizsákmányolják.

21. ἐν συνόδοις politikai körökben. — τοῖς ἀδικουσι φίλαις: melyek a gonoszoknak kedvesek.

22. μὲν — δὲ míg — addig.

23.. 24. A nép alsó osztálya fülig adós volt a gazdagoknak, s a sok kölcsön miatt nyomorba jutott. A pénzt megfizetni nem bírván, vagy szolgáltatásra vetették, vagy származták őket, vagy megvásárolták az adósokat, eshetőleg gyermekeiket is. E szomorú állapotnak aztán Solon vetett véget. V. ö. Plutarkhos Solon 13. fej. — αἰετέλ. össze nem vonva az attikai αἰετέλιος; h.

26. δημοσίον κοινόν = a közös nyomorúság, közbaj. — οἴκῳ tulajdonkép = a házba, a hajlékba.

27. εἴ — οὐκ = οὐκ εἴ. — A metaphorának melyik faja ez?

35. αἴτης ἀνθεα φερόμενα = a vész magvát csirában.

37. πραῖναι tisztán ion szó.

39. κατ' ἀνθρώπους = az emberekre nézve, az embereknek. — ἀπρὶς tökélyes. — πρὸς = okos, böles.

E költemény intelem az athenaiakhoz, hogy államukat ne döntsék a végső pusztulásba. Panaszát fejezi ki a költő a nép-párt túlbizakodottsága s a köznép nyomora felett. Festi a helyzetet, az államviszonyok megrongált állapotát, melybe egyfelől a nemesség pénzkórsága, kapzsisága, másfelől a népvezérek gonzsága, dőlyfe, önhittsége, rablása, fosztogatása döntötte az államot. Végül a jó rendet tanácsolja.

Az egész három részre osztható, u. m. I. 1—15, mely a nemesség pénzvágtyát, s a demagogok veszélyes törekvéseit adja elő, a mi az illetőket magukat is végromlásba viszi. II. 16—29, és pedig a) 16—21 a demagogok romlást hozó eljárását, b) 22—25 a nemesség keményszívűségét, vagyonkórságát, illetve ezek kifolyását adja elő, c) 26—29 végre az előrebocsátottakat foglalja össze. III. 30—39 a méltányosságon, jogon s igazságon alapuló törvényes közrend jó eredményeit, szép s óhajtandó következményeit tárja föl.

Ez elegia költésének korát, mint a jelzett viszonyokból látható, Solon politikai szereplésének korábbi idejére tehetjük.

5.

Δήμῳ μὲν γὰρ ἔδωκα τόσον κράτος, ὅσον ἐπαρκεῖ,
τιμῆς οὐτ' ἀφελῶν οὐτ' ἐπορεξάμενος·

οἱ δ' εἶχον δύνανιν καὶ χρήμασιν ἴσαν ἀγῆτοί,
καὶ τοῖς ἐφρασάμην μηδὲν ἀεικέες ἔχειν·
5 ἔστην δ' ἀμφιβαλὼν κρατερόν σάκος ἀμφοτέρωσιν,
νικᾶν δ' οὐκ εἶασ' οὐδετέρους ἀδίκως.

Jegyzetek. 1. Δύμω értsd itt kizárólag a köznépet. — ἐπαρεῖ = kielégítő segílyt nyújt, a mennyi hát a népnek elég.

2. ἐπορεξάμενος = valami fölösleget nyújtva, adva.

5. ἀμφιβαλὼν ellát. — κρατερόν σάκος metaphora = erős védelmet.

E töredékben Solon saját törvényadásáról ad jellemzést különösen a tekintetben, hogy a köznép érdekeit kiváló figyelemre méltatta, megadta neki azt, a mire méltányos szüksége van, de ennél se többet, se kevesebbet. E mellett azonban ügyelt arra is, hogy a nemzet jogait se csonkítsa, sértse.

6.

Εἰ δὲ πεπόνθατε λυγρὰ δι' ὁμετέρην κακότητα,
μή τι θεοῖς τούτων μοῖραν ἐπαμφέρετε·
αὐτοὶ γὰρ τούτους ἠδῆξαστε ρύματα δόντες,
καὶ διὰ ταῦτα κακὴν ἔσχετε δουλοσύνην·
5 ὁμέων δ' εἰς μὲν ἕκαστος ἀλώπεκος ἔχνεσι βαίνει,
σύμπασιν δ' ὁμῶν κοῦφος ἔνεσι νόος·
εἰς γὰρ γλώσσαν ὀρθάτε καὶ εἰς ἔπος αἰόλον ἀνδρός,
εἰς ἔργον δ' οὐδὲν γιγνόμενον βλέπετε.

Jegyzetek. 1. λυγρὰ λυγρός = szomorú, sajnálatos, szerencsétlen, boldogtalan; τὰ λυγρὰ = nyomor. — κακότητα = fejetlenség, eszeveszettség.

2. μοῖραν = μέρος. — ἐπαμφέρετε = tulajdonítsátok, hársátok.

3. τούτους = ezeket, t. i. a kényurakat. Ti adtátok a kényurak kezeibe azt a hatalmat épen esztelenségtek által, hogy szolgálásra vessenek. ρύματα, testőrség, melyet a nép Peisistratosnak adott védelmiül.

5. ἀλώπεκος ἔχνεσι βαίνει = a róka nyomait követi, hasonló a rókához, ravasz mint az.

5., 6. értelme az, hogy titeket egyenként az ő megnyerő szavai mindenre rávesznek, de aztán együttesen nincsen elég bátorságtok s komolyságotok, hogy, ha kell, ellene a legcesekélyebbet is határozni merjétek.

7. εἰς γὰρ γλώσσαν: mert a férfinak, t. i. Peisistratosnak, csak nyelvére, s behízelgő szavaira ügyeltek.

8. οὐδὲν, ehhez tartozik βλέπετε = nem is figyeltek, tekintetbe sem vészték.

Solon e művét akkor írhatta, mikor visszatért volt már tíz évi utazásából, s látta hatalomra emelkedni Peisistratost, kinek politikáját nem tartotta összeegyeztethetőnek az állam érdekeivel; e férfiú nagyravágását, hírszomját veszélyesnek ítélte az államra nézve, s éppen ezért intette is a népet, hogy ne engedje Peisistratost uralomra jutni. Hasztalan. A nép elvakították. Peisistratos a teljes hatalmat kezeibe vette. Solon, csatlakozva szép reményeiben, visszavonult a közélettől, de nem szünt meg inteni a népet, hogy ne induljon csak a külsőség után, Peisistratosnak ne csak szavait nézze, hanem figyelje meg tetteit is.

7.

- Μνημοσύνης καὶ Ζηγὸς Ὀλυμπίου ἀγλαὰ τέκνα,
Μοῦσαι Πιερίδες, κλυτὰ μοι εὐχομένῳ·
ὄλβον μοι πρὸς θεῶν μακάρων δότε καὶ πρὸς ἀπάντων
ἀνθρώπων αἰεὶ δόξαν ἔχειν ἀγαθῇν·
5 εἶναι δὲ γλυκὴν ὥδε φίλοις, ἐχθροῖσι δὲ πικρὸν,
τοῖσι μὲν αἰδοῖν, τοῖσι δὲ δεινὸν ἰδεῖν.
χρήματα δ' ἱμεῖrow μὲν ἔχειν, ἀδίκως δὲ πεπᾶσθαι
οὐκ ἐθέλω· πάντως ὕστερον ἦλθε δίκη.
πλοῦτον δ' ὃν μὲν δῶσι θεοί, παραγίγνεται ἀνδρὶ
10 ἔμπεδος ἐκ νεάτου πυθμένος εἰς κορυφῇν·
ὃν δ' ἄνδρες τιμῶσιν ὕψ' ὕβριος, οὐ κατὰ κόσμον
ἔργεται, ἀλλ' ἀδίκους ἔργμασι πειθόμενος
οὐκ ἐθέλων ἔπεται· ταχέως δ' ἀναμίσγεται ἄττι·
ἀρχὴ δ' ἐξ ὀλίγου γίγνεται ὥστε πυρός,
15 φλαύρη μὲν τὸ πρῶτον, ἀνιγρὴ δὲ τελευτᾷ.
οὐ γὰρ οὔν θνητοῖς ὕβριος ἔργα πέλει.
ἀλλὰ Σεὺς πάντων ἐφορᾷ τέλος, ἐξαπίνης δέ
ὥστ' ἄνεμος νεφέλας αἴψα διεσκέδασεν
ἡρινός, ὃς πάντων πολυχύμονος ἀτρυγέτοιο
20 πυθμένα κινήσας, γῆν κατὰ πυροφόρον
δηώσας καλὰ ἔργα, θεῶν ἕδος αἰπὴν ἰκάνει
οὐρανόν, αἰθρίην δ' αἰθρὶς ἔθιγεν ἰδεῖν·
λάμπει δ' ἡελίοιο μένος κατὰ πύονα γαῖαν
καλόν, ἀτὰρ νεφέων σὺδὲν ἔς· ἐσθὶν ἰδεῖν·
25 τοιαύτη Ζηγὸς πέλεται τίσις, οὐδ' ἐφ' ἐκάστω,
ὥσπερ θνητὸς ἀνὴρ, γίγνεται ὀξύχολος·
αἰεὶ δ' οὐ ἐλέληθε διαμπερές, ὅστις ἀλιτρόν
θυμὸν ἔχει, πάντως δ' ἐς τέλος ἐξεφάνη.

- ἀλλ' ὁ μὲν αὐτίκ' ἔτισεν, ὁ δ' ὕστερον· ἦν δὲ φύγωσιν
 30 αὐτοί, μηδὲ θεῶν μοῖρ' ἐπιούσα κίχῃ,
 ἧλυθε πάντως αὖθις· ἀναίτιοι ἔργα τίνουσιν
 ἧ παῖδες τούτων ἧ γένος ἐξοπίσω.
 θνητοὶ δ' ὥδε νοσούμεν ὁμῶς ἀγαθός τε κακός τε·
 δεῖνῃν εἰς αὐτοῦ δόξαν ἕκαστος ἔχει,
 35 πρίν τι παθεῖν· τότε δ' αὐτίκ' ὁδύρεται· ἄχρι δὲ τούτου
 χάσκοντες κοῦφαις ἐλπίσι τερπόμεθα.
 χῶστις μὲν νοῦσονται ὑπ' ἀργαλέῃσι πιεσθῇ,
 ὡς ὕγιής ἔσται, τοῦτο κατεφράσατο·
 ἄλλος δεῖλός ἐὼν ἀγαθὸς δοκεῖ ἔμμεναι ἀνὴρ,
 40 καὶ καλός, μορφήν οὐ χαρίζεσσαν ἔχων.
 εἰ δέ τις ἀχρήμων, πενίης δὲ μιν ἔργα βιάται,
 κτήσασθαι πάντως χρήματα πολλὰ δοκεῖ.
 σπεύδει δ' ἄλλοθεν ἄλλος· ὁ μὲν κατὰ πόντον ἀλάται
 ἐν νηυσὶν χρήζων οἴκαδε κέρδος ἄγειν
 45 ἔχθουσεντ', ἀνέμοισι φορεύμενος ἀργαλέοισιν,
 φειδωλὴν ψυχῆς οὐδεμίαν θέμενος·
 ἄλλος γῆν τέμνων πολυδένδρεον εἰς ἐνιαυτόν
 λατρεῖ, τοῖσιν καμπύλ' ἄροτρα μέλει·
 ἄλλος Ἀθηναίης τε καὶ Ἰφραίστον πολυτέχνεω
 50 ἔργα δασεῖς χειροῖν ξυλλέγεται βίοτον·
 ἄλλος Ὀλυμπιάδων Μουσέων πάρα δῶρα δέδεκται,
 ἱερτῆς σοφίης μέτρον ἐπιστάμενος·
 ἄλλον μάντιν ἔβηκεν ἀναξ' ἐκάεργος Ἀπόλλων,
 ἔγνω δ' ἀνδρὶ κακὸν τηλόθεν ἐρχόμενον,
 55 ᾧ συνομαρτήσωσι θεοί· τὰ δὲ μύρσιμα πάντως
 οὔτε τις οἰωνὸς ρύσεται οὔθ' ἱερά.
 ἄλλοι Παιῶνος πολυφαρμάκον ἔργον ἔχοντες
 ἱητροί· καὶ τοῖς οὐδὲν ἔπεισι τέλος·
 πολλάκι δ' ἐξ ὀλέθρης ὁδόνης μέγα γίγνεται ἄλγος,
 60 κοῦκ ἂν τις λύσαιτ' ἧπια φάρμακα δοῦς,
 τὸν δὲ κακαῖς νοῦσονται κυκώμενον ἀργαλείαις τε
 ἀψάμενος χειροῖν αἶψα τίθησ' ὕγιῃ.
 Μοῖρα δὲ τοι θνητοῖσι κακὸν φέρει ἧδὲ καὶ ἐσθλόν·
 δῶρα δ' ἄφροτα θεῶν γίγνεται ἀθανάτων.
 65 πᾶσι δὲ τοι κίνδυνος ἐπ' ἔργμασιν, οὐδὲ τις οἶδεν,
 ἧ μέλλει σχίσσειν χρήματος ἀρχομένου,
 ἀλλ' ὁ μὲν εἴ ἔρδῃν πειρώμενος οὐ προνοήσας
 εἰς μεγάλην ἄτην καὶ χαλεπὴν ἔπεσεν,

- τῷ δὲ κακῶς ἔρδοντι θεὸς περὶ πάντα δίδωσιν
 70 συντονχίην ἀγαθὴν, ἔκλυσιν ἀφροσύνης·
 πλοῦτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται·
 οἷ γὰρ νῦν ἡμέων πλεῖστον ἔχουσι βίον,
 διπλασίως σπεύδουσιν· τίς ἂν κορέσειεν ἅπαντας;
 κέρδεά τοι θνητοῖς ὅπασαν ἀθάνατοι·
 75 ἄτη δ' ἐξ αὐτῶν ἀναφαίνεται, ἣν ὁπότεν Ζεὺς
 πέμψῃ τισομένην, ἄλλοτε ἄλλος ἔχει.

Jegyzetek. 1. Μνημοσύνης: Mnemosyne az emlékezet istennője. A római Moneta. — Ζηνὸς 1. Tyrt. 2, 2-hez jegyzet.

2. Μοῦσαι: Περσίδες, mert Mnemosyne itt Pieriában szülte leányait a Muzsákat. L. Arkhil. 1, 2-hez jegyzet.

3. A költő hát erényt, s igazságos lelket kér magának, mint a melyek által megszerzi az istenektől a boldogságot. Ebben s a következő 4. v.-ben van a mű főtartalma.

4. ἔχειν tárgyai ὄλβον és δόξαν.

6. εἶναι függ ὁδὸς-től, épen mint a 6. v.-ben ἰδῆν.

9. πλοῦτον δ' ὅν attractio.

13. ἀναμίσγεται i. i. τῷ πλούτῳ. — ἄτη = vész, romlás, kár.

17. s következő sorok értelme az, hogy valamint a természeti világban a szélvihar rombol, de elűzi a fellegeket, s megtisztítja az eget, úgy az erkölcsi világban Zeus büntetése lesújt ugyan, de aztán a bűnöktől tisztít.

21. καλὰ ἔργα t. i. a földművelő munkájának szép eredménye, a vetés. — Homer. καλὰ, ionoknál: καλὰ; eleg.: καλὰ.

34. Mindeniben nagy az önbizalom, sőt néha az önhittség.

42. κτίσασθαι inf. aor. időre tekintet nélkül.

43. Nem érektelessen, hogy a μὲν után hat ízben hiányzik a δὲ.

45. ἀργαλέοισιν L. Tyrt. 1, 29. γυναιξίν-hoz j.

47. a kertművelésre, 48. pedig a földművelésre vonatkozik. — εἰς ἐνιαυτὸν = évről-évre.

49. Hephaistos és Athene pártfogói voltak minden mesterségnek, kézműiparnak. L. Mimnerm. 5, 6; Solon 4, 4.

51. δέδεται a mennyiben a Muzsák ajándékaikat *adták* ugyan az embereknek, de *nem tanították*.

52. ἱερωτὴς σοφίης μέτρον σοφίης μέτρον = igazi bölcsesség, azért: a bölcsesség kellő mértéke. Az őskor költőit, minthogy műveik az életnek úgy vallási mint erkölcsi oldalát felkarolták, s mert csupán ezekből lehetett tanulni, bölcsenek nevezték. — ἱερωτὴς a költői külalakra vonatkozik.

53. Ἀπόλλων Phoibos Apollon a napisten, a tudományos gyógyászat, költészet, zene, jóslás istene Homeros olvasói előtt eléggé ismeretes. L. Cox-Komáromy Görög regék I. 15, köv. III. 147. l.

56. A maῖαρακ röptéből, s az állatok belrészeiből jóslás.

57. Παιῶνας Paion Homer. II. V, 401, 899, szerint az istenek orvosa, ki később Apollonnal, s Asklepiossal azonosúl.

62. Elég néha a kéz érintése is a beteg meggyógyítására; hol természetesen csak a külső bajok értendők, a belsők orvoslását emberi erőn felülinek tartották, s csak vallásos szertartások, istenek kiengesztelése, áldozatok, imák, varázs-szerek s eszközök által vélték sikeresnek.

63. Μῶρα l. Kallinos 9-hez jegyzet.

66. ἤ μὲλλει στήσῃν: hova fog jutni, hogy út ki majd; ἤ = ποῦ.

67. οὐ προνοήσας: előre meg nem gondolva.

69. περὶ πάντα = πάντως.

71. τέρμα πεφασμένον = τέρμα φανερόν.

73. Éppen a gazdagok törekeshnek arra leginkább, hogy vagyonukat megkészserezzék (διπλασίως), ennél fogva a pénz esztelenekké teszi őket, romlást és bűnhődést hoz rájuk. Íme a költő e gondolattal visszaérkezett kiindulási pontjához.

74., 75. A 74. v. ἀνάτοι-ának megfelel a 75. v. ἐξ αὐτῶν t. i. a haszon, nyereség egyedül istenek kegyelméből jő, míg ellenben a romlás saját hibánk következménye.

76. ἄλλοτε ἄλλος szokásos alak, hol a görög fülnek tetszett a hangjür.

Ezen az egész költeményen egyetlen gondolat húzódik végig, mely abban foglalható össze, hogy az ember csak úgy szerezheti meg az isteneknek igazi, állandó áldását, ha mindenha jogosan cselekszik, s tartózkodik a felfuvalkodottságtól. S e főgondolat háromféleképp nyilvánul: I. 1—32, én igazságos étellel óhajtom megnyerni az istenektől boldogságomat, mert csak az istenek áldása maradandó, csak az igaz úton szerzett vagyonon van áldás, jogtalanul gyűjtött vagyon csak romlást hoz mindig, az ily birtok tulajdonosán vagy ennek utódain előbb-utóbb kitölti boszuját Zeus. II. 33—64. Erre azonban nem ügyelnek az emberek, hanem nagy maguk biztában hiú remények után futnak, s főcéljuk a gazdagság; mint a beteg az egészség után, úgy áhítozik a telhetetlen mindig több és több vagyon után, — pedig az embernek törekvése haszontalan, sikertelen, minden az istenektől, a sorstól függ. III. 65—76., az emberi igyekezet sok bajjal, veszélylyel van összekötve, mert a vég bizonytalan, különösen a kincsre vágyó nem ismer határt szenvedélyében, pedig csak a jog útján igyekvőn van Zeus áldása; a gonoszok hamar dőlyfősek lesznek, s ekkor aztán okvetetlenül bekövetkezik a romlás.

Említők, hogy Solon, mintán törvényeket adott, utazni ment, s utazásából bő tapasztalattal, sok ismerettel s tanulmánynyal tért vissza. A gondolkozni szerető fő csakhamar a bölcsészet felé hajlott, s a bölcsészeti szemlélődést akarta megvalósítani gyakorlatilag. E korában írta imént közölt nagy költeményét, a Muzsákhoz intézett imát, mely költői az által lett

hogy benne nem csupán az értelem hideg, s néha épen rideg hangját véljük hallani, hanem az értelem jegét a szívnek, a csaknem érzékelhetőkké vált gondolatoknak, s megragadó képzelemnek jótékony melege eloszlatja. E költemény nagy mennyiségben összehalmozott élettapasztalatok összesége, s rendszerint a «hellen-boldogságtan»-nak nevezik.

8.

Πολλοὶ γὰρ πλουτεῦσι κακοί, ἀγαθοὶ δὲ πέπονται·
ἀλλ' ἴμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμεψόμεθα.
τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον, ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδον αἰεὶ,
χρήματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει.

Jegyzetek. 1. γὰρ mutatja, hogy e töredék egy nagyobb elegiából maradt meg, de nem tudhatni, mennyi előzte meg e sorokat. — πλουτεῦσι ion összevonás ου-ból ου-vé.

2. αὐτοῖς velők, t. i. azokkal, a kik gazdagok, de roszak.

3. τῆς ἀρετῆς érték genitivusa διαμεψόμεθα-tól vonzatva. — τὸ μὲν t. i. ἡ ἀρετή tehát köznemű mutató névmás, holott nőneműre mutat.

4. ἄλλοτε ἄλλος l. 7, 76-hoz jegyzet.

Solon e töredékben ismét a nagy vagyonra vágyástól óv; ám a gazdagság csak úgy rosz, ha roszra használjuk, ez esetben inkább legyünk szegények, de becsületesek, mert az erény állandó, a vagyon ellenben egyiktől a másikhoz vándorol.

9.

Παῖς μὲν ἀνηβος ἐὼν ἔτι νήπιος ἔρχος ὁδόντων
φύσας ἐκβάλλει· πρῶτον ἐν ἔπτ' ἔτεσιν·
τοὺς δ' ἐτέρους ὅτε δὴ τελέσῃ θεὸς ἔπτ' ἐνιαυτοῦς,
ἥβης ἐκφαίνει· σήματα γεινομένης·
5 τῇ τριτάτῃ δὲ γένειον ἀεζομένων ἔτι γυῖων
λαγνοῦται, χροίης ἀνθοῦς ἀμειβομένης·
τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἐβδόμῳ· μέγ' ἄριστος
ἰσχύον, ἦν τ' ἀνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς·
πέμπτη δ' ὥριον, ἀνδρα γάμου μεμνημένον εἶναι·
10 καὶ παίδων ζητεῖν εἰσπρίσω γενεήν·
τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτύεται νόος ἀνδρός,
οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὁμῶς ἔργ' ἀπάλαμνα θέλει·

ἐπτά δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἐβδόματι μὲν ἄριστος
 ὀκτώ τ' ἀμφοτέρων τέσσαρα καὶ δέκ' ἔτη·
 15 τῇ δ' ἐνάτῃ ἔτι μὲν δύναιται, μαλακώτερα δ' αὐτοῦ
 πρὸς μεγάλην ἀρετὴν γλῶσσαι τε καὶ σφίγη·
 τῇ δεκάτῃ δ' ὅτε δὴ τελέσῃ θεὸς ἔπτ' ἐνιαυτούς,
 οὐκ ἂν ἄωρος ἐὼν μοῖραν ἔχοι θανάτου.

Jegyzetek. 1. ἔρκος ὀδόντων = a fogak kerítése, sövénye, innen aztán maga a fogsor, tehát nem az ajkak. Mint Hom. Od. I, 64. III, 230. V, 22. II. IV, 350 stb.

2. ἐκβάλλει = elhányja fogait, fogakat cserél, — vált.

5. τῇ τριτάτῃ t. i. ἐβδόμαδι, mi a megelőző 4. v. ἐπτά ἐνιαυτούς-ából egészíthető ki.

6. γροῦς κτλ. a mennyiben a bőr fiatal üdeségét, ifjui puhaságát, felhérségét sötét szín váltja fel.

8. ἰσχύς és mégis σῆματι, tehát egyes után többes; mi úgy értelmezendő, hogy a többes szám a faj, az egyes az egyed.

9. ὦριον t. i. ἑστί. — μεμνημένον εἶναι körülírás μεμνησθαι helyett.

11., 12. Az ember ekkor már férfikorába lép, mikor nem fut, nem tör kihihetetlen esztelenségek (ἀπάλαμνα) után, hanem biztos eszközökkel igyekszik elérni céljait.

15. δύναιται: itt absolute = erősnek lenni.

17. σεός. Nem monotheismus ugyan, de némi látnoki előérzet, óhajtság egyetlen felsőbb lény után. V. ö. Od. XIV. 445.

A költő itt az emberi élet tíz korát osztja be hét éves szakokra s jellemzi mindeniket fizikai tekintetben, s meghatározza mindenik kor teendőjét.

10.

Ἄλλ' εἴ μοι κἄν νῦν ἔτι πείσεις, ἔξελε τοῦτο,
 μηδὲ μέγαιρ' ὅτι σεῦ λῶρον ἐπεφρασάμην,
 καὶ μεταποιήσον, Λιγυστάδῃ, ὥδε δ' αἰεὶ·
 Οἰδωκονταέτη μοῖρα κίχρι θανάτου.

Jegyzetek. 1. Azt kívánja itt Solon Mümnermostól, hogy ez egyszer legalább változtassa meg nézetét s kövesse ezt.

2. λῶρον = jobbat, a mennyiben ez nemesebb gondolkodásmódra mutat.

3. Λιγυστάδῃ l. Mimm.-hoz írt végszót.

E költemény mintegy felelet a Mümnermosból vett töredékekre, ki 60-ik évében óhajtt meghalni, mit Solon emitt a 80-ikban szeretne. E töredékek összevetéséből világosan kitűnik, mennyire ellentétes gondolkozásmódja volt a két köl-

tőnek. Solon megnyugodva a természet rendjében, az istenek akaratát szentnek, igazságosnak tartja, zavartalan öntudattal megy az öregség elé s 80 évet kér a végzettől, hogy minél több jót, hasznost tehessen. Míg ellenben a vígsághoz, kényelemhez szokott ion költő irtózva gondol arra, hogy le fognak járni a szép napok s majd «ezer baj» éri, miért 60 évnél nem kíván többet élni.

Egyébiránt, hogy Solonban az önméltóság érzetének mily foka volt meg, mutatja a két sor, melyeket Solon szintén Mimnermoshoz intéz:

Μηδὲ μοι ἄλλανυστος θάνατος μόλοι, ἀλλὰ φίλοισιν
ποιήσαιμι θανόντων ἄλγεα καὶ στονυχίης.

Solonnak vannak még más nemű költeményei is, melyekről alább lesz szó.

A közölt művekből kitetszik, hogy a törvényadó nemes lelkülete, emelkedett szelleme, művelt szíve, tiszta, szelíd érzelmei elegiáiban is föllelhetők.

Költeményei vagy szorosan az államélethez fűződnek, vagy az egyednek általános emberi vonásait tüntetik föl; de bármelyik művét figyeljük is meg, mindenkinek éltető eleme: a forró, önzetlen, odaadó hazaszeretet.

Solon az elegiának különösen két irányával ismertet meg, az egyik: a *politikai*, mely tisztán államérdekek előmozdítására céloz s arra igyekszik velök, hogy benső államéletet keltsen fel; a másik: az *oktató* irány, melyben hosszú életén át szerzett tapasztalatait, életbölcészeti nézeteket, tanítmányokat ad, melyek nem vesznek el a száraz elvontságokban, hanem a szív jótékony melege, az érzelmeknek üdesége által valóban költőiekké válnak.

A mi végre Solon dialektosát illeti, arra nézve csak annyit jegyzek meg, hogy Solon az epikai szójárást sok attikai alakkal helyettesíti, így pl. összevonás εσ-ból ου-vá εσ helyett, az attikai ᾶ az epikai ῥ helyett.

VII. Xenophanes.

Xenophanes 615-ben született Kolophonban, s virágkora 580—540 közé esik. Itt aztán megszakadnak adataink egészen addig, míg szülőhelyéről távoznia kellett, minden valószínűség szerint szabad, korlátot nem ismerő szelleme miatt. Átment Sikeliába, innen meg Alsó-Itáliába, hol Elaia (Velia) városban

bölcsészeti iskolát alapított, melyet a helyről *elaiaták* iskolájának neveztek. Sokáig tanított itt, számos hallgatója volt, s nagyon öreg korában, saját szavaiból ítélve 92, némely adatok szerint meg éppen 100 éves korában halt meg.

Xenophanes tulajdonkép bölcseész volt, de sem az ebben, sem az epos- vagy iambos-költészet terén szerzett érdemei nem ide tartoznak. Elegiáiból következő nagyobb töredékek maradtak fenn.

1.

- Nῦν γὰρ δὴ ζάπεδον καθαρὸν καὶ χεῖρες ἀπάντων
καὶ κύλικες· πλεκτοὺς δ' ἀμφιτιθεῖ στεφάνους,
ἄλλος δ' εὐῶδες μύρον ἐν φιάλῃ παρατείνει·
κρατῆρ δ' ἔστηκεν μεστὸς εὐφροσύνης·
5 ἄλλος δ' οἶνος ἐτοῖμος, ὃς οὔ ποτε φησὶ προδῶσειν,
μείλιχος ἐν κεράμοις, ἄνθεος ὁσδόμενος·
ἐν δὲ μέσοις ἀγνὴν ὁδμὴν λιβανωτὸς ἵησιν,
ψυχρὸν δ' ἔστιν ὕδωρ καὶ γλυκὺ καὶ καθαρὸν·
πάρκεινται δ' ἄρτοι ξανδοὶ γεραρῇ τε τράπεζα
10 τυροῦ καὶ μέλιτος πίονος ἀχθομένη·
βωμὸς δ' ἄνθεσιν ἂν τὸ μέσον πάντῃ πεπύκασται,
μολπή δ' ἀμφὶς ἔχει δῶματα καὶ θαλίη.
χρὴ δὲ πρῶτον μὲν θεὸν ὕμνεϊν εὐφρονας ἄνδρας
εὐφήμεσις μύθοις καὶ καθαροῖσι λόγοις.
15 σπείσαντας δὲ καὶ εὐξαμένους τὰ δίκαια δύνασθαι
πρῆσσειν — ταῦτα γὰρ ὧν ἔστι προχειρότερον,
οὐχ ὕβρις — πίνειν ὁπόσον κεν ἔχων ἀφίκοιο
οἴκαδ' ἄνευ προπόλου, μὴ πάνυ γηραλέος·
ἀνδρῶν δ' αἰνεῖν τοῦτον, ὃς ἐσθλὰ πιὼν ἀναφαίνει,
20 ὥς οἱ μνημόσυν' ἦ, καὶ τὸν, ὃς ἀμφ' ἀρετῆς,
οὔτι μάχας διέπει Τιτήνων ἠδὲ Γιγάντων,
οὔδὲ τὰ Κενταύρων, πλάσματα τῶν προτέρων,
ἣ στάσις σφεδανάς· τοῖς οὐδὲν χρηστὸν ἔνεστιν·
θεῶν δὲ προμηθεῖην αἰὲν ἔχειν ἀγαθόν.

Jegyzetek. 1. Miután a δᾶπνον-nak, vagyis a lakoma evési részének vége volt, az asztalokat elhordták, egyet hagyva ott csak (9. v.), a padlót tisztára mosták, vizet tettek a kezek megmosására, továbbá kancsókat hoztak, s az ivőedényeket koszorúkkal ékesítették.

2. ἀμφιτιθεῖ alanya ἄλλος μὲν, melynek megfelel a következő sorban ἄλλος δ'. — ἄλλος alatt szolgálattevő ifjút kell érteni. V. ö.

Mimnerm. 2, 10. — στεφάνους: a koszorukat rendszerint rózsából s myrtusból kötötték.

4) κρατήρ = vegyítő edény; egy kétfülű, hasas, nagy edény, melyben vegyítették a bort vízzel, mintán a görög nem tartotta illőnek tiszta bort inni. A vegyítési arány Hesiodos szerint (Op. 594.) $\frac{3}{4}$ víz $\frac{1}{4}$ bor, a nagyon erős boroknál; a gyengébbeknél 2 : 5, vagy 2 : 3.

5. ἄλλος οἶνος t. i. nemesak a milyen a vegyítő edényben volt. — ὅς τις. = mely azt mondja, hogy soha sem fog elfogyni, tehát a bor személyesítve van.

6. ἀνδρεος ὁσδόμενος: jó illatu, zamatos ó-bor; ὁσδόμενος aiolalak ὀζόμενος helyett. V. ö. köv. ὀδμήν.

7. ὀδμήν aiol és költőknél használt alak az attikai ὀσμὴν h. — ἀγνήν, a mennyiben áldozatnál használták.

8. ψυχρὸν ὕδωρ = hideg víz, melyet a bor vegyítésére használtak, mi helyett néha meleg vizet alkalmaztak.

9., 10. Ivás alatt mindig ott állt egy asztal, bőven megrakva élelmi szerekkel.

11. Lakomáknál a terem közepén oltár volt, melyen vegyítetlen borral áldozatot mutattak be az ἀχαιῶς δαίμων-nak, mikor a δαίπνον-nak vége volt. — μολπή az istenek tiszteletére felhangzó dal, melynek neve: paian.

13. εὐφρονας kettős értelmű: vidám és okos. — γῆρ' ettől függ πίνειν 17. v. és αἰνεῖν 19. v.

14. εὐφροίης: vad, zajos, a milyen Bakkhoshoz, a bor istenéhez illik.

15. σπείσαντες. A paian eléneklése után áldoztak vegyített borral mindenek előtt az olymposi isteneknek, azután a hősöknek, s végre Ζεὺς σώτηρ-nek, s csak ezután következett a duska, a volta-képeni ivás, mi közben beszélgettek, tréfáltak, énekeltek, játsztak. — εὐξαμένους tárgya τὰ δίκαια δύνασθαι.

16. πράττειν ion alak az attikai πράττειν vagy πράσσειν helyett. — ταῦτα t. i. τὰ δίκαια ellentétben ὕβρις-sel. U. o. γὰρ ὢν = mert bizony, mert valóban, természetesen.

18. Mérsékletré int e sor, mert a spártai törvény szerint tiltva volt annyit inni, hogy vezető nélkül haza ne tudjon valaki menni.

20. ἀφ' ἀρετῆς: utalás ez a Homeros, Hesiodos s a kyklikosok által leírt rhapsodok előadásaira.

21. Τιτίωνων (= Τιτάνων att.) — Γιγάντων. A Titánok s Gigások, két ősrégi, vad, óriás faj, melyek számos küzdelmeket viseltek az Olympos istenei ellen. Fegyverök állott szikladarabokból s fátörzsekből. Végre is Zeus villámival az alvilágba sujtá őket, s a föld alá temette. A vulkánikus kitöréseket személyesíték velök. A két faj közt a különbség az, hogy a Titánok halhatatlanok, a Gigások halandók. L. egyébiránt Hesiod. Theog. 133. köv. 453. köv. 629. köv. V. ö. Homeros Il. XIV. 203. XV. 224. köv.

22. Κενταύρων. A Kentaurosok egy műveetlen, durva, hegyeken lakó nép, a monda szerint férfi fejjel és lótesttel. Később, mikor a monda Bakkhos kísérőivé tette őket, sokat veszttettek eredeti vadságukból. L. Il. I. 262. köv. II. 243. Od. XXI. 295. köv.

Hesiod. Herakl. 178. köv. Ovid. Met. XII. 210. — πλάσματα κτλ. régi költők műveit.

23. τοῖς köznemű többes dativus, vonatkozik μάχαι, στάσεις és πλάσματα-ra. — σφεδανός epikus szó.

24. θεῶν προμηθεῖν = az istenek iránti félelem, θεῶν, tehát genitivus obiectivus. — ἀγαθόν ellentéte a 23. v. e kifejezésének: τοῖς οὐδὲν χρηστὸν ἐνεστίν. — αἰὲν hom., att. αἰεί.

Az egész költeményt két részre lehet osztani: I. 1—12, melyben a lakomának tulajdonképi leírása van. II. 13—24, intelmek arra nézve, hogy a lakomát önmérséklettel kell ülni.

E néhány sor is mutatja, hogy Xenophanes bölcselő volt, erkölcsi tanítmányokat fon be elegiáiba. Szereti a vidámságot, — és a lakomát is, de csak úgy kedveli, ha jó kedélyű, vidor az, ám azonban meg kell tartani a határt a kedélyességben minden körülmények között, a mi fő: a beszélgetés tárgya ne harc, hanem erkölcsös tettek, az erény legyen. Tehát mérséklet beszédben és tettben egyaránt.

2.

- 'Αλλ' εἰ μὲν ταχυτῆτι ποδῶν νίκην τις ἄροιτο
 ἢ πενταθλεύων, ἔνθα Διὸς τέμενος
 πὰρ Πίσσο ροῆς ἐν Ὀλυμπίῃ, εἴτε παλαιῶν,
 ἢ καὶ πυκτοσύνην ἀλγινόεσσαν ἔχων,
 5 εἴτε τὸ δεινὸν ἄεθλον, ὃ παγκράτιον καλέουσιν,
 ἀστοῖσιν κ' εἴῃ κυδρότερος προσορᾶν,
 καὶ κε προσδρίην φανερὴν ἐν ἀγῶσιν ἄροιτο,
 καὶ κεν σῖτ' εἴῃ δημοσίων κτεάνων
 ἐκ πόλεως καὶ δῶρον, ὃ οἱ κειμήλιον εἴῃ·
 10 εἴτε καὶ ἵπποισιν, ταῦτά χ' ἅπαντα λάχροι,
 οὐκ ἐὼν ἄξιος, ὥσπερ ἐγώ· ῥώμης γὰρ ἀμείνων
 ἀνδρῶν ἢδ' ἵππων ἡμετέρη σοφίη.
 ἀλλ' εἰκὴ μάλα τοῦτο νομίζεται· οὐδὲ δίκαιον
 προκρίνειν ῥώμην τῆς ἀγαθῆς σοφίης·
 15 οὔτε γὰρ εἰ πύκτης ἀγαθὸς λαοῖσι μετείη,
 οὔτ' εἰ πενταθλεῖν, οὔτε παλαισμοσύνην,
 οὐδὲ μὲν εἰ ταχυτῆτι πσδῶν, τό πέρ ἐστι πρότιμον
 ῥώμης ὅσσ' ἀνδρῶν ἔργ' ἐν ἀγῶνι πέλει,
 τοῦνεκεν ἂν δὴ μάλλον ἐν εὐνομίῃ πόλις εἴῃ·
 20 σμικρὸν δ' ἂν τι πόλει χάρμα γένοιτ' ἐπὶ τῷ,
 εἴ τις ἀεθλεύων νικῶ Πίσσο παρ' ὄχθας·
 οὐ γὰρ πιαίνει ταῦτα μυχοῦς πόλεως.

Jegyzetek. 1—11. E rész kompozíciója következő: 1—5, az összetett mondat előtagja; 6—9 az utótag; a 10. v. összefoglalja az előbb mondottakat, mint előtag, melyhez mint utótag járul: ταῦτά τε πάντα λέγει. οὐκ ἔδωκ' ἄξιός, ὥσπερ ἔγω. — Az eltérő szó szerkezet azért van alkalmazva, hogy e szavaknak: οὐκ ἔδωκ' ἄξιός ὥσπερ ἔγω — nyomatéka annál inkább kitűnjék.

1. ταῦτ' ἔτι ποδοῶν. A versenyfutást teszi elől a költő, mint a mely a versenynemek között a legrégibb s ennél fogva legnagyobb fontosságú volt. A futásban győzről neveztek el az olyimpiast is. A futáshoz járultak később a birkozás, ökölviadal, székérvény négyes fogattal, diskos-dobás és lándzsa-vetés; később a pentathlon (futás, ugrás, birkozás, ökölviadal, diskos-dobás) valamint a pankration (birkozás és ökölviadal kapcsolatban együtt) kettős futás (a célig és vissza) s még mások is. I. Pindar. Olymp. IX. (X.) 73. köv.; II. XXIII. 257. köv.; Od. VIII. 103, 128; Pausan. V. 8.

2. τέμενος a Zeusnek szentelt terület vagy éppen berek.

3. πᾶρ Πίσσο ῥοῆς: Pisa, Pisatis tartományban egy kis helység hasonnevű folyócskával Olympia mellett. — ἐν Ὀλυμπίῃ Olympia nem város, hanem közös neve mind amaz épületeknek, templomoknak, szobroknak, versenytereknek, hol az olympiai játékokat, emez, az egész görög nemzetet összekötő intézményt tartották. Itt volt a Zeusnek szentelt berek: Altis, az Alpheios folyó, Zeus oltára, sok szentély, stb. — Πίσσο hom. gen. Πέσης-től.

4. ἔγων = tudva, értve, mint a német: *inne habend*. Figyelemre méltó a szó szerkezet az 1. köv. sorokban: εἰ ταῦτ' ἔτι — ἢ πεντασλευῶν — εἴτε παλαιῶν — ἢ πυκτοσύνην ἔγων.

5. ἀεθλον első eset, hol a neutr. = ἀεθλός. — egész. ἔγων.

7—10. Elmondja Xenophanes, micsoda kitüntetések érik a győztest.

11. A versenyekben győző minden beese mellett sem ér fel a bölcsesél.

11., 12. Az egész költemény főgondolata e szavakban van: ῥώμης γὰρ ἀμείνων ἀνδρῶν ἢ δ' ἱππῶν ἡμετέρῃ σοφίῃ.

13. εἰνῇ = merészen, tévesen, *temere*.

14. σοφίης: ion dialekt. hol az α az egyesben γ-vá lesz.

15—22. E részben van a főgondolat (11—14.) részletezése, úgy szólván indokolása.

15. Mi a feltűnő e szabad szó szerkezetben?: πούτις ἀγασῆς, ἀγασῆς πεντασλευῶν — παλαιποσύνην ταῦτ' ἔτι. V. ö. 1. köv. v.-hez jegyz.

16. παλαιποσύνην acc. limitat.

17. τὸ πέρ holott a szó, melyre a relativum vonatkozik, nőnemű. — ταῦτ' ἔτι dat. instrument.

18. ὅσ' = a memyiben. πᾶσι = előadódik, mutatkozik, kitűnik.

22. πινέει = megtölti, gazdagítja. — μυχούς μυχῶ! — általán a ház legbenső szeglete, innen a kamrák. hol a kincset szokták őrizni, tehát egy szóval = *kincstár*.

Xenophanes e művében óv a testi erők túlbecsülésétől, s int, hogy a szellem munkáit, az eszélyt, oko $\frac{2}{2}$ ágot, bölcsesé-

get mindig előbbre tegyük amazoknál. E felfogás homlokegyenest ellenkezik a görögöknél közönségesen dívó nézettel; szembe megy, úgy mondvá, egy népnek egybehangzó ítéletével; Xenophanes kimondja, hogy a szellem az igazi kincs, ez az értékes, nem pedig az anyag; ez az, a mi megelevenít.

Xenophanes elegiái haladást, fejlődést mutatnak abban a tekintetben, hogy ő a bölcsészeti igazságokat tevő művei tárgyává, ő felülemelkedett a köznapi gondolkodás szűk korlátain. Minden görög közös életnézetét támadja meg, kortársai dőzsölő lakomáit nem helyeselheti, mert az anyagiság mocsárjába vezetnek. És mindezt szellemének üdeségével, a gondolatok elevenségével, kézzelfoghatóságával, az erkölcstanhoz illő komolysággal, s érzelmes melegséggel teszi. Épen ezáltal érdemli meg a «költő» nevet, ezért méltó, hogy foglalkozzunk vele.

VIII. Theognis.

Theognis élete politikai versengések korába esik, Kr. e. a VI. évszázba. Megarában született, hol a dór vándorlások óta a nemesség uralkodott, azonban 600 körül Theagenes állott a hatalom polcára, ki a nemesség ellen foglalt állást. A nép elégedetlenségét felhasználta a nemesek leverésére, s ő vette kezébe a főhatalmat. De uralmának véget vetett a felemelkedő nemesség, s ez állt a hatalom élére. Ettől kezdve Megara a folytonos pártharcok, küzdelmek véres színterévé vált. Majd elűzve a nemességet, a nép vergődött uralomra, új földtörvényeket hozott, s a nemesek birtokait a tömeg között osztá ki.

E viszonyok Theognisra, ki törzsökös nemes családból származott, fölötté kellemetlenül hatottak. Ő is azok közé tartozott, kik kényszerültek elbagyni hazájukat. Honát elhagyva, sokat bolyongott, bejárta Euboiát, Spartát, végre a sikeli Megarában telepedett le, hol polgárjogot is nyert. Sok évvel később — nem tudhatni biztosan, mikor? — visszatért hazájába, tán mert szebb, jobb állapotokat remélt találhatni, tán mert a honvágy miatt nem tudott nyugodni idegen földön. De szerfelett csalatkozott. Hajlékát lerombolták, vagyonát elrabolták, elkobozták, a lázongás folyton tartott. Ez időben már elchaldótt korban volt. A költészet birodalmában keresett menedéket a sok csapás elől. A szerencsétlenül járt nemesek ifjait tanítani, oktatni mintegy kötelességének tartá a testestől lelkestől arisztokrata. Egy-nemes ifjuhoz Kyrnoshoz intézte intelmeit, mint alább még látni fogjuk. Életének további körülményeiről nem tudunk semmit.

Költeményeiből egy nagy gyűjtemény maradt fenn, lássunk belőle néhányat.

1.

- Εἰ μὲν χρήματα ἔχοιμι, Σιμωνίδῃ, οἷά περ ἦθ' εἶναι,
 οὐκ ἂν ἀνιῶμην τοῖς ἀγαθοῖσι συνών·
 νῦν δέ με γινώσκοντα παρέρχοντ', εἰμὶ δ' ἄφρωνος
 χρημυσύνῃ, πολλῶν γινός περ ἄμεινον ἔτι,
 5 οὔνεκα νῦν φερόμεσθαι καθ' ἱστίᾳ λευκᾷ βαλόντας
 Μηλίων ἐκ πόντου νόκτα διὰ δνοφερήν·
 ἀντλεῖν δ' οὐκ ἐθέλουσιν· ὑπερβάλλει δὲ θάλασσα
 ἀμφοτέρων τοίχων· ἢ μάλα τις χαλεπῶς
 σώζεται, οἷ' ἔρδουσιν· κυβερνήτην μὲν ἔπαιυσαν
 10 ἐσθλόν, ὅτις φυλακὴν εἴχεν ἐπισταμένως·
 χρήματα δ' ἀρπάξουσιν βίῃ, κόσμος δ' ἀπόλωλεν,
 δασυὸς δ' οὐκέτ' ἴσος γίνεται ἐς τὸ μέσον,
 φορτηγοὶ δ' ἄρχουσι, κακοὶ δ' ἀγαθῶν καθ' ὑπερθεῖν.
 δευμαίνω, μή πως ναῦν κατὰ κῶμά πύῃ·
 15 ταυτά μοι ἡνίχθω κεκρυμμένα τοῖς ἀγαθοῖσιν·
 γινώσκω δ' ἂν τις καὶ κακός, ἦν σοφὸς ἦ.

Jegyzetek. 1. Σιμωνίδῃ. Simonides (559—469) egyike volt a legnagyobb, s legtöbb oldalú görög lantos költőknek. Mint elegikusról szólni fogunk alább.

3. παρέρχοντ' t. i. οἱ ἀγασοί.

6. Μηλίων ἐκ πόντου. A mali vagy lami öböl Thessáliában, szemben Euboiával, melynek közelében sok veszélyes hely volt a hajókra nézve.

9. κυβερνήτην értsd az optimátokat.

10. ὅτις epikus alak ὅστις helyett.

11. κόσμος a törvényes rend.

12. δασυὸς a birtokfelosztás. — ἐς τὸ μέσον középen, — mindkét párt között, tehát sem a nemesekhez, sem a néphez nem húzva, pártatlanul.

E költeményt a költő a politikai forrongások közepette írta, de nem mert egészen nyíltan szólni; ezért alkalmaz allegoriát, melyben az államot a szelek, viharok által hányt hajó képében festi. Ez egyébiránt kedvenc kép a költőknél, *Alkaios* egyik töredékében Lesbosról szól így:

Im itt is amott is háborog a hullám,
 Fekete hajónkon — viharral dacolván —.

Csak tovább evezünk. Órjás hulláuntömeg
Nyaldossa árbocunk, vitorlánk tönkre megy
Széltől összetépve, ott ezer darabja
Horgonyink engednek; hullám elragadja — — —

Horatius pedig I, 14. ismeretes ódájában a római köztársaságot szintén e képleben ábrázolja.

2.

Κύρν', οἱ πρόσθ' ἀγαθοὶ νῦν αὖ κακοί, οἱ δὲ κακοὶ πρὶν
νῦν ἀγαθοί· τίς κεν ταῦτ' ἀνέχοιτ' ἐσορῶν,
τοὺς ἀγαθοὺς μὲν ἀτιμωτέρους, κακίους δὲ λαχόντας
τιμῆς; μνηστεύει δ' ἐκ κακοῦ ἐσθλὸς ἀνὴρ.
5 ἀλλήλους δ' ἀπατώντες ἐπ' ἀλλήλοισι γελῶσιν,
οὔτ' ἀγαθῶν μνήμην εἰδότες οὔτε κακῶν.

Jegyzetek. 1. Κύρνε. Theognis intelmeit egy nemes származású ifjuhoz intézte, kinek neve Kyrnos. Atyja Polypais, innen a gyűjteményben sokszor előforduló Polypaides név.

4. ἐκ κακοῦ, rossz ember házából. Theognis nemesi bevében gyakorta parasztnak, rosznak nevezi azokat, kik nem nemesi családból valók.

E töredék értelme: A nemesek nem bírnak többé érzékel méltóságuk iránt, s kényszerüségből a köznéppel fognak kezét, nincs meg már a két osztály állása közti éles határvonal, egyik családja, kineveti a másikat.

3.

Οὐδεμίαν πω, Κύρν', ἀγαθοὶ πόλιν ὤλεσαν ἄνδρες·
ἀλλ' ὅταν ὕβριξιν τοῖσι κακοῖσιν ἄδη,
δῆμόν τε φθειρώσι, δίκας τ' ἀδίκοισι διδῶσιν
οἰκείων κερδέων εἵνεκα καὶ κράτεος,
5 ἔλπεσσι πῇ δηρὸν κείνην πόλιν ἀτρεμεῖσθαι,
μηδ' εἰ νῦν κεῖται πολλῇ ἐν ἡσυχίᾳ,
εἴτ' ἂν τοῖσι κακοῖσι φίλ' ἀνδράσι ταῦτα γένηται,
κέρδεα δημοσίῳ σὺν κακῷ ἐρχόμενα.
ἐκ τῶν γὰρ στάσιές τε καὶ ἔμφυλοι φῶνοι ἀνδρῶν.
10 μούναρχος δὲ πόλει μήποτε τῆδε ᾄδοι.

Jegyzetek. 3. διὰς διδῶσιν = jogot adnak kezeikbe.

5. ἀτρεμεῖσθαι a békétől megóvatni, elzáratni.

7., 8. Ismétlődik az előbbi gondolat, hogy elhhez lehessen fűzni a következő párverset.

10. μούνοχος egy kényúr.

4.

Χρῆμα δ', ὃ μὲν Διόθεν καὶ τὸν δίκην ἀνδρὶ γένηται
καὶ καθαρῶς, αἰεὶ παρμόνιμον τελέθει.
εἰ δ' ἀδίκως παρὰ καιρὸν ἀνὴρ φιλοκερδέϊ θυμῷ
κτίζεται, εἴθ' ὄρωγ παρ τὸ δίκαιον ἐλὼν,
5 αὐτίκα μὲν τι φέρειν κέρδους δοκεῖ, ἐς δὲ τελευτήν
αὐθις ἔγενετο κακόν. θεῶν δ' ὑπερέσχε νόος.
ἀλλὰ τὰδ' ἀνθρώπων ἀπατᾷ νόον· οὐ γὰρ ἐπ' αὐτοῦ
τίνονται μάκαρες πρήγματος ἀμπλακίας·
ἀλλ' ὃ μὲν αὐτὸς ἔτιτε κακὸν χρέος οὐδὲ φιλοισιν
10 ἄτην ἐξοπίσω παίσιν ὑπερκρέμασεν·
ἄλλον δ' οὐ κατέμαρψε δίκην· θάνατος γὰρ ἀναδ' ἔς
πρόσθεν ἐπὶ βλεφάροις ἔξετο κῆρυ φέρων.

Jegyzetek. 1. Διόθεν epikus s általán költői adverbium, = Zeus-tól, Zeus akaratóból.

2. καθαρῶς igazságos úton.

3. παρὰ καιρὸν t. i. nem a jog, s igazság útján, hanem kedvező körülmények adtán.

6. ὑπερέσχε: tartja a főhatalmat.

7. τὰδ' a következőkre vonatkozik: οὐ γὰρ ἐπ' αὐτοῦ κτλ. — ἐπ' αὐτοῦ-hoz kapcsolandó.

8. köv. Azt tartalmazza, hogy egyik lakol önmaga, s gyermekei nem, a másik megfordítva, büntetlenül hal meg.

5.

Ἐλπίς ἐν ἀνθρώποις μούνη θεός ἐσθλή ἔνεστιν,
ἄλλοι δ' Ὀλύμπιόνδ' ἐκπρολιπόντες ἔβαν·
ῥήγεται μὲν Πίστις, μεγάλη θεός, ῥήγεται δ' ἀνδρῶν
Σωφροσύνη· Χάριτες τ', ὧ φίλε, γῆν ἔλειπον·
5 ὄρωγαι δ' οὐκέτι πιστοὶ ἐν ἀνθρώποισι δίκαιοι,
οὐδὲ θεοὺς οὐδεὶς ᾗζεται ἀθανάτους·
εὐσεβέων δ' ἀνδρῶν γένος ἔφθιτο, οὐδὲ θεμιστας
οὐκέτι γινώσκουσ' οὐδὲ μὲν εὐσεβίας.
ἀλλ' ὄφρα τις ζῶει καὶ ὁρᾷ φάος ἡελίου,
10 εὐσεβέων περὶ θεούς, Ἐλπίδα προσμενέτω,

εὐχέσθω δὲ θεοῖσι, καὶ ἀγλαὰ μηρία καίων
 Ἑλπίδι τε πρώτῃ καὶ πυμάτῃ θυέτω.
 φραζέσθω δ' ἀδίκων ἀνδρῶν σκολίων λόγον αἰεὶ,
 οἱ θεῶν ἀθανάτων οὐδὲν ὀπιζόμενοι,
 15 αἰὲν ἐπ' ἄλλοτρίοις κτεάνοις ἐπέχουσι νόημα,
 αἰσχροὶ κακοῖς ἔργοις σύμβολα θηγκάμενοι.

Jegyzetek. 1. Ἑλπίς a személyesített Remény, mint a 3. v.-ben Ἥστis, 4. v.-ben Σωφροσύνη szintén személyesített fogalmak.

2. Οὐλυμπόνδ' Olymposra, az istenek lakhelyére, hova a költő a maga személyesített fogalmainak mint isteneket helyezi. ἐκπρολιπόντες = visszaköltözve, azaz visszamentek az Olymposra, s itt hagyták az embereket, — értsd hozzá τοὺς ἀνθρώπους.

4. Χάριτες. A Kharisok (római Gratiae) hárman voltak: *Thalia*, a szendesség, szerénység, elfogulatlanság és nyájasság jelképe, *Euphrosyne*, a vidámság és háládatossága, *Aglaia*, a részvétel, szívesessége s előzékenysége. Mindannyian Aphroditének, a szerelem istennőjének szolgálnak, s a társadalmi életnek a kellemet, ingert, vonzóerőt adják.

5. ἔφθιτο, οὐδὲ hiatus, melyet a központozás, s a bukolikus cäsura ment ki.

6. οὐδὲ μὲν μὲν (tulajdonkép rövidült μήν) néha sok tagadó mondatból álló sorozatot zár be nyomatékkal, mintha így volna: ἀλλ' οὐ μήν. V. ö. Xenoph. 2, 17. — εὐτεβείας s a párvers elején εὐτεβέων; az ily verseket a régiek visszhangzó verseknek (versus echoici) nevezték.

11. ἀγλαὰ μηρία = kövér combokat, t. i. a megáldozandó állatnak legjobb, legkövérebb részeit.

12. τε πρώτη καὶ az úgynevezett *hyperbaton* πρώτη τε καὶ helyett.

13. σκολίων λόγον = hamis, álnok szavára.

E költeményt két főrésztre lehet osztani, melyek ismét két egymásnak megfelelő részből állanak, u. m. I. *a)* 1—4, az istenek közül most már csak Remény időzik még a földön, *b)* 5—8, az oka az istenek eltávozásának; a II. rész az emberekhez intéz tanítmányokat, és pedig *a)* 9—12, Reményt itt kell tartani a földön, s tisztelni áldozatokkal, *b)* 13—16, őrizkedni kell a gonoszok álnokságától.

Az elnyomottnak egyedüli vigasza, kincse a remény, annak reménye, hogy egy jobb jövőben jogait ismét visszanyeri. E helyzetbe teljesen beillik Theognis, s ő bizony önmagához is szól e sorokban; egyetlen horgonya a remény, minek teljesülését nemes önmegadással, türelemmel várja.

6.

Μηδέναι τῶνδε φίλον ποιεῖν, Πολυπαΐδῃ, ἀστῶν
 ἐκ θυμοῦ, χρεΐτης εἵνεκα μηδεμιῆς·
 ἀλλὰ δόξει μὲν πᾶσιν ἀπὸ γλώσσης φίλος εἶναι,
 χρεῖμα δὲ συμμίσξης μηδενὶ μηδ' ὅτισιν
 5 σπουδαῖον· γνώσῃ γὰρ δῖξυρῶν φρένας ἀνδρῶν,
 ὥς σφιν ἐπ' ἔργοισιν πίστις ἔτ' οὐδεμία,
 ἀλλὰ δόλους τ' ἀπάτας τε πολυπλοκίας τ' ἐφίλησαν
 οὕτως, ὡς ἄνδρες μηχανέει σωζόμενοι.

Jegyzetek. 1. Πολυπαΐδῃ figyelmeztetek a bukolikus cäsusára V. ö. Theognis 2, 1-hez jegyzet.

2. ἐκ θυμοῦ = szívből, ellentétben a 3. v. ἀπὸ γλώσσης-sel. — φίλον ποιεῖν = barátságot kötni.

5. δῖξυρῶν = gyűlöletes, megvetésre méltó.

6. πίστις ἔτ' οὐδεμία t. i. semmi bizalom nincs még a legkisebb fontosságu dolgokban sem.

8. μηχανέει σωζόμενοι = többé meg nem menthetők, menthetetlenül elvesznek.

7.

Παυροῦς εὐρήσεις, Πολυπαΐδῃ, ἄνδρας ἐταίρους
 πιστοῦς ἐν χαλεποῖς πράγμασι γινομένους,
 οἵτινες ἂν τολμῶεν, ὁμόφρονα θυμὸν ἔχοντες,
 ἴσον τῶν ἀγαθῶν τῶν τε κακῶν μετέχειν.

8.

Ζεῦ φίλε, θαυμάζω σε· σὺ γὰρ πάντεσσιν ἀνάσσεις,
 τιμὴν αὐτὸς ἔχων καὶ μεγάλην δύναμιν·
 ἀνθρώπων δ' εὖ οἶσθα νόον καὶ θυμὸν ἐκάστου
 σὸν δὲ κράτος πάντων ἔσθ' ὑπᾶτον, βασιλεῦ·
 5 πῶς δὴ σε, Κρονίδῃ, τολμᾷ νόος ἄνδρας ἀλιτροῦς
 ἐν ταύτῃ μοίρῃ τόν τε δίκαιον ἔχειν,
 ἦν τ' ἐπὶ σωφροσύνην τρεφθῇ νόος, ἦν τε πρὸς ὕβριν,
 ἀνθρώπων ἀδίκους ἔργμασι πεπιθωμένων;
 οὐδὲ τι κεκριμένον πρὸς θαύματός ἐστι βροτοῖσιν,
 10 οὐδ' ὁδόν, ἦν τις ἰὼν ἀθανάτοισιν ᾄδῃ;

Jegyzetek. 5. Κρονίδῃ Kronosfi, t. i. Zeus. 1. Tyrt. 2, 2.

9. κεκριμένον, határozott, kitűzött, a végzet által rendelt.

E költeményben Theognis, bámulva kérdi magától Zeus-tól: miként lehet az, hogy a jók s gonoszok egyiránt részesülnek az ég áldásában, sőt sokszor a gonosz kikerüli a büntetést, míg a jót éri az. Itt megint fölcillan a görög felfogás, mely szerint a szegénység a legnagyobb baj, a földi roszak között a legroszabb.

9.

- Πλήθει δ' ἀνθρώπων ἀρετὴ μία γίνεται ἥδε,
 πλουτεῖν τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν ἄρ' ἔν ἄφελος.
 οὐδ' εἰ σωφροσύνην μὲν ἔχοις Ῥαδαμάνθυος ἀντιῶ,
 πλείονα δ' εἰδείης Σίσυφον Αἰολίδεω,
 5 ὅσπερ καὶ ἐξ Ἀΐδεω πολυῦδρήτην ἀνέλθον,
 παίσας Περσεφόνην αἰφνολίσσι λόγοις,
 ἦτε βροτοῖς παρέχει λήθην, βλάπτουσα νόστον —
 ἄλλος δ' οὐπω τις τοῦτό γ' ἐπεφράσατο,
 ὄντινα δὴ θανάτοιο μέλαν νέφος ἀμφικαλύψῃ,
 10 ἔλθῃ δ' ἐς σκιερὸν χώρον ἀποφθιμένων,
 κυανέας τε πύλας παραμειβεται, αἵτε θανόντων
 ψυχὰς εἵρηνουσιν καίπερ ἀναινομέναις·
 ἀλλ' ἄρα καὶ κεῖθεν πάλιν ἔλθῃ Σίσυφος ἥρωες
 ἐς φάος ἡελίου σφῆσι πολυφροσύναις· —
 15 οὐδ' εἰ ψεύδεα μὲν ποιοῖς ἐτόρμουςιν ὁμοῖα,
 γλῶσσαν ἔχων ἀγαθὴν Νέστορος ἀντιθέου,
 ὠκύτερος δ' εὔρησθα πόδας ταχέων Ἀρπυιῶν
 καὶ παῖδων Βορέω, τῶν ἄφαρ εἰσὶ πόδες.
 ἀλλὰ γρηὶ πάντας γνώμην ταύτην καταθέσθαι,
 20 ὥς πλοῦτος πλείστην πᾶσιν ἔχει δύναμιν.

Jegyzetek. 1. Πλήθει ἔρdek dativusa, = a tömeg szemében, a tömegre nézve.

2 τῶν δ' ἄλλων κτῆ. = semmi egyéb hát haszonra nem segít. Azt fejezi ki itt a költő, hogy eddig ugyan nem hitte, de most már meg van győződve, hogy semmi egyéb haszonra nem segít, mint a gazdagság.

3. σωφροσύνην, a bírónak megfontolt ítélete, megfontolása, s ennél fogva igazságossága. — Ῥαδαμάνθυος, 1. Tyrt. 3, 38-hoz jegyz., hol általában *Hades*ről van szó. V. ö. Hom. Od. IV. 564. Pind. Ol. II, 136.

4. Σίσυφον Αἰολίδεω. Sisyphos, kinek a ravaszság, álnokság a főjellemvonásai, meghagyta nejének, hogy halála után ne temesse el; mikor pedig leért Hadesbe, panaszkodt a miatt Persephonenak, Pluton nejének, s rá vette, hogy felbocsássa őt a földre neje megbünteté-

tése végett. Mikor aztán felért, nem akart többé visszamenni, s Hermes istennek (l. ezt Cox-Komáromy e m. I. 31. köv. l.) kellett erőszakkal visszavinnie. Részint ezért a tetteért, részint mert az istenek titkait elárulta, utazókat megrabolt stb. azzal büntették, hogy Hadesben egy nagy követ kellett felgörgetnie a hegyre, s a kő, mikor felért vele, mindannyiszor ismét visszaesett. Ez a sisyphosi munka!

5. ἔξ Ἀΐδεω 1. Tyrt. 3, 38-hoz jegyz. Hom. Il. VI. 152. köv.; Od. XI, 5, 92. köv.

6. Περσεφόνην Persephone, Hades urának neje, a ki el tudja venni az emberek eszméletét, az árnyak királynője. V. ö. Hom. Od. X. 494.

11. παρμύπτειν épen mint Minn. 2, 9.

15. ψεύδεα hazugságok, költemények, a rosznak mellékfogalma nélkül.

16. Νέστωρ 1. Tyrt. 3, 8-hoz jegyz. Hom. Il. I, 247. köv.

17. ταχέων ἔτα h. az ion nyelvjárás ἔξ és ἐγ-*t* használ. Ἀρπυίων A Harpyák, az alvilág lakói, a rütság, s a rohanó szélvihár jelképei.

18. παίδων Βορέω Boreas magzatai: Kalais és Zetes, kik rohamukban a Harpyákat is utolérik. Boreast l. Tyrt. 3, 4-hez jegyz.

A költemény tartalma az, hogy a pénz uralkodik az egész világ felett, egyéb mit sem ér, legyenek valakinek bármily szép tulajdonai is, mire sem lehet velők, ha pénze nincs.

Theognis nem tud kibékülni soha azzal a gondolattal, hogy ő, miután vagyonát elvesztette, most íme minden tevékenységtől, befolyástól el van zárva; igen nagy fájdalmat okoz neki, hogy a nemesi születést elhomályosítja a gazdagság; minden ember csak gazdagság után áhítozik; ez a cél, melyre mindenki törekszik.

10.

Ζεὺς μὲν τῆσδε πόλιος ὑπείρεχοι, αἰθέρι ναίων,

αἰεὶ δεξιτέρην χεῖρ' ἐπ' ἀπημοσύνη,

ἄλλοι τ' ἀθάνατοι μάκαρες θεοί· αὐτὰρ Ἀπόλλων

ὀρθῶσαι γλῶσσαν καὶ νόον ἱμέτερον.

5 φόρμυτ' δ' αὖ φθέγγουθ' ἱερὸν μέλος ἦδ' καὶ ἀνλός·

ἡμεῖς δὲ σπονδὰς θεοῖσιν ἄρεσσάμενοι

πίνωμεν, χαρίζεσθαι μετ' ἀλλήλοισι λέγοντες,

μηδὲν τὸν Μῆδων δειδυότες πόλεμον.

ὦδ' εἴη κεν ἄμενον· εὐφρονα θυμὸν ἔχοντας

10 νόσφι μεριμνάων εὐφροσύνης διάγειν

τερπομένους, τήλοῦ δὲ κακὰς ἀπὸ κῆρας ἀμύναι,

γῆρας τ' οὐλόμενον καὶ θανάτοιο τέλος·

Jegyzetek. 2. ἐπ' ἀπημοσύνη = sértetlenül maradása végett; ἐπί dat.-al a cél kifejezésére.

3. Ἀπόλλων Megara városnak pártfogója, ki a monda szerint, Megara egyik várát építette. I. Solon 7, 53-hoz j.

5. ἱερὸν μέλος: szent dal, t. i. paian. L. Xenophan. 1, 11-hez j.

7. χαρίεντα — λέγοντες = παίζοντες.

8. Μήδων. Valószínűleg Dareios vagy Xerxes hadjáratára vonatkozik.

12. θανάτοις τέλος l. Mimm. 2, 6-hoz j.

E töredék, mint a következő is, Theognisnak nem tanító elegiáiból való, hanem a sympotikaiakból, melyek a lakomák élénkítésére használvák s vidám tartalmuak voltak. E töredéket épen az áldozat alkalmával énekelték.

11.

Κόρνε, πόλις μὲν ἔθ' ἧδε πόλις, λαοὶ δὲ ὀγ' ἄλλοι,
οἱ πρόσθ' οὔτε δίκας ἧδεσαν οὔτε νόμους,
ἀλλ' ἀμφὶ πλευρῇσι δοράς αἰγῶν κατέτριβον,
ἔξω δ' ὥστ' ἔλαφοι τῆσδ' ἐνέμεντο πόλεος·
5 καὶ νῦν εἶς' ἀγαθοί, Πολυπαΐδῃ, οἱ δὲ πρὶν ἐσθλοὶ
νῦν δεῖλοί. τίς κεν ταῦτ' ἀνέχοιτ' ἐσορῶν;
ἀλλ' ἄλλους δ' ἀπατῶσιν ἐπ' ἀλλήλοισι γελῶντες,
οὔτε κακῶν γνῶμας εἰδότες οὔτ' ἀγαθῶν.

Jegyzetek. 3. δοράς — κατέτριβον. Ez az alsóbb osztálynak az uralkodó osztálytól való megkülönböztetésére szolgált. Különben itt sarcasmussal ír a költő, mintha bizony azok egyebet nem is tudtak volna!

4. ἔλαφοι részint a gyávaságra céloz e kifejezés.

Megjegyzendő itt, hogy az elnyomott megarai köznép, mely ekkor az uralmon volt, hasonló viszonyok közt élt, mint a spártai heloták. Hasonló volt ruhájok is. E pár sor eléggé mutatja a költő arisztokratikus hajlamait.

12.

Σοὶ μὲν ἐγὼ πτέρ' ἔδωκα, σὺν οἷς ἔπ' ἀπείρονα πόντον
πωτήσῃ καὶ γῆν πάσαν ἀειράμενος
ῥηϊδίως· θοίνης δὲ καὶ εἰλαπίνῃσι παρέσσω
ἐν πάσαις, πολλῶν κείμενος ἐν στόμασιν·
5 καὶ σε σὺν ἀδλίσκεισι λιγυρὴθόγγοις νέοι ἄνδρες
εὐκόσμως ἐρατοὶ καλὰ τε καὶ λιγέα

- ἄσσονται· καὶ ὅταν θναφερῆς ὑπὸ κεύθεσι γαίης
 βῆς πολυκωλύτους εἰς Ἀΐδαο δόμους,
 οὐδὲ τότε· οὐδὲ θανὼν ἀπολείς κλέος, ἀλλὰ μελήσεις
 10 ἄφθιτον ἀνθρώποις αἰὲν ἔχων ὄνομα,
 Κύρνε, καθ' Ἑλλάδα γῆν σπρωφόμενος ἡδ' ἀνὰ νήσους,
 ἔχθουόεντα περὼν πάντων ἐπ' ἀπρόγερτον,
 οὐχ ἵππων νότοισιν ἐφύμενος· ἀλλὰ σε πέμψει
 ἀγλαὰ Μουσάων δῶρα ἰοστεφάνων·
 15 πᾶσι γάρ, οἷσι μέμηλες, καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδῇ
 ἔσση ὁμῶς, ὅφρ' ἂν ἦ γῆ τε καὶ ἡέλιος·
 αὐτὰρ ἐγὼν ὀλέγης παρὰ σεῦ οὐ τυγχάνω αἰδοῦς,
 ἀλλ' ὥσπερ μακρὸν παῖδα λόγους μ' ἀπατάς.

Jegyzetek. 3. ῥηϊδίως ion alak az attikai ῥαδίως h. — παρέσση ion alak kettőzött σ-al. V. ö. 15, 16.

7. εἰς Ἀΐδαο δόμους Ἀΐδαο költői gen. = Ἄδου h. L. Tyrt. 3, 34-hez j.

12. πέμψει· πέμπειν = vezetni, vezérelni, mint Hom. Od. 5, 17, 25.

13. Μουσάων a gen. plur. -ων homerosi. L. Arkh. 1, 2-hez j. ἰοστεφάνων = ibolyakoszorús; különösen Aphrodite mellékneve, de a Muzsákra is alkalmazták. A viola- vagy ibolya-, rózs- s lilium-koszorukat üdítő illatukért kiválóan kedvelték.

E költemény valószínűleg a Kyrnoshoz intézett dalgyűjtemény végén volt. Kitűnik belőle, hogy az ifju költészettel is foglalkozott s hogy nem sikertelenül, mutatja Theognisnak az az ítélete, hogy az ifju Kyrnos dalait örömmel adják elő a lakomákon, s halála után éppen költői tevékenységének szép emlékét hagyja hátra.

Theognisnak említett pár művéből világosan kitűnik, hogy ő, mondhatni, «ős-arisztokrata» a szó valódi értelmében. Csak az jó előtte, a mi nemes, de bizony sokszor oktalanul az, a mi nem érzületre, hanem születésileg az. A pénzvágytól nem ment, de igen helyesen csak illő határok között. Egyik jellemvonása, hogy elegiái túlnyomólag erkölcsösségre, emberies érzületre, szóval erényekre intenek. S mint írónak éppen abban áll egyik fő érdeme, hogy tanít, int mindarra, a mi szép, a mi jó.

Elegiáinak tárgya részint politika, részint erkölcsstan. Végig vonul miután bizonyos borús hangulat, mely sajátlag életkörülményeiből magyarázható.

Költeményei az ó-korban nagy tekintélyt víttak ki, az ifjuság tanulmányozta, az iskolákban kimaradhatatlan kézi könyv volt Hesoidos mellett, mindenki örömmel és haszonnal olvasta.

Szójárása epikai, ionnal vegyítve, melyekhez, mint megairai, dórt is vegyített.

IX. *Simonides.*

Simonides született Keos szigetnek Julis városában. Atyja Leoprepes volt. Életideje meg 559—469 közé esik; mint látszik, 90 éves korában halt meg. Ez az idő Görögország fénykora volt, s a költő méltó volt fénykorára.

Életkörülményeit részletesebben nem ismerjük, de tudjuk, hogy honát korán elvesztette, s életét jó részben különböző hatalmasságok udvarában töltötte. Előbb Hipparkhosnál, az athenai kényurnál, ennek megöletése után pedig a thessaliai kényuraknál: az Aleudák- és Skopadoknál töltötte. A marathoni csata (490 Kr. e.) után a nagy drámaíró Aiskhylos elől elnyerte a pálmát az ott elesettekre írt igazán szívhez szóló elegiával. Ezáltal megalapította hírnevét. Egyszersmind alkalmi költővé lett, számos megbízatást vállalt el, mint a hagyomány mondja, drága pénzért.

Virágkorát a persa háborúk korában (500—461 Kr. e.) érte el. Kora legtekingetélyesebb férfiaiival állt barátságos, bizalmas viszonyban.

Élte végső részét Sikeliában Hieron syrakusai kényúr udvaránál tölté. Ide sereglettek az akkori kor neves költői, mint Pindaros, Bakkhylides, Aiskhylos stb. Mint említők, 90 éves korában halt meg.

Íme egy mutatvány költeményeiből:

- Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι μένει χρημ' ἔμπεδον αἰεὶ
 ἐν δὲ τὸ κάλλιστον Χίος ἔειπεν ἀνὴρ·
 οὔτῃ περ φύλλων γενεή, τοιγὰρ καὶ ἀνδρῶν·
 παῦροι μὲν θνητῶν οὔασι θεξάμενοι
 5 στέρνοις ἐγκατέθεντο· πάρεστι γὰρ ἐλπὶς ἐκάστω,
 ἀνδρῶν ἧ τε νέων στήθεσιν ἐμφύεται.
 θνητῶν δ' ὄφρα τις ἄνθος ἔχῃ πολυήρατον ἧβης,
 κοῦρον ἔχων θυμὸν πόλλ' ἀτέλεστα νοεῖ.
 οὔτε γὰρ ἐλπίδ' ἔχει γήρασέμεν οὔτε θανεῖσθαι,
 10 οὐδ' ὕμνης ὅταν ἦ, φροντίδ' ἔχει καμάρτου.
 νήπιοι, οἷς ταύτῃ καίεται νόος, οὐδὲ ἴσασιν,
 ὥς χρόνος ἔσθ' ἧβης καὶ βίотου ὀλίγος
 θνητοῖς. ἀλλὰ σὺ ταῦτα μαθὼν βίотου ποτὶ τέρμα
 ψυχῇ τῶν ἀγαθῶν τλήθῃ χαριζόμενος.

Jegyzetek. 2. Ἰών . . . ἄνθρωπος — a khiosi férfi t. i. Homeros. Ismeretes, hogy körülbelül húsz város versengett Homeros hazája fölött, mindenik magának vitatva a kiváló tisztességet. Khiosról valószínű, hogy itt legnagyobb becsülésben állottak a homerosi költemények. Ugyancsak itt volt a rhapsod iskola is, a Homeri-dáké. Az idézett hely megtalálható Hom. II. VI. 146.

4. ὅστις — E kifejezést nyomatékkal ismétli a költő, így 7. v. ὅστις, 9. v. ὁ δὲ ὅστις, 13. v. ὅστις — ὅστις dat. plur. homer. ὅστις-től, attikaiban?

5. ἐγχετέοντο tárgya a 3. vers.

10. ὅστις — ὁ δὲ l. Mimnerm. 4, 2-hez jegyz.

13. ποῖ epikus és költői alak az attikai ποῖς helyett.

E költeményben a mulandóság fölött kesereg, panaszkodik Simonides. Alapgondolatként Homeros ama nyilatkozata szolgál: «a milyen a lombok elveszése, olyan az embereké». Mindenki tudja ezt, s mégis kevesen használják fel az életet úgy a mint kell. Ne legyünk könnyelműek — int a költő — gondoljunk ifjúságunk szép napjaiban az öregségre, az élet mulékonyságára, de a nemes élvezetekből ne mulasztjuk el kivenni részünket.

Íme a mimnermosi búdal, a fájdalmas panasz, a keserv az élet rövidsége, tűnékenysége fölött, s íme megint a modern elegia ősalakja. A költő bánatát azzal igyekszik ellensúlyozni, hogy a művet az élet felhasználására intéssel végzi be.

Simonides egyike volt Hellas legtöbb oldalú, s legtekinélyesebb lantos költőinek. Írt *epinikiá*-t, *hyporkhemá*-t, *paian*-t, *dithyrambos*-t, *parthenia*-t, *hymnos*-t, *threnos*-t és *elegia*-t. Ide most csak ez utóbbi tartozik, melyről jegyezzük meg, hogy Simonides volt a *gyász-elegia* megteremtője, s nagy mestere. Leginkább az érzelem-gyöngédségét, az alak elegantiáját s azt dicsérték benne, hogy az érzelmenek oly bensőségével, megragadó közetlenségével tudta kifejezni a bánatot, a keservet, a gyászt, hogy mindenki, még a legközömbösebb is ellenállhatatlanul együtt érzett vele. Általában őt tartották a gyász-elegia legkitünőbb költőjének. Nyelve az epikai, kevés dorismussal, s még kevesebb aiolismussal vegyítve.

X. Ion.

Orthomenesnek volt fia, Khiosban született, s korán Athenaiba került, hol kiválóan szomorujáték-költéssel foglalkozott. Virágkora 452—449 körül esik. Részt vett kora mozgalmaiban, abban az időben működött, mikor a nagy fontosságú persa

háborúk bevégződvn, minden tehetségnek, s minden irányban szabadon lehetett s kellett fejlődnie. Egyetemes műveltségét legtalálóbban az jellemezheti, hogy — a mi tudomásunk szerint első Hellasban — prózaíró és költő volt. Annyival sajnósabb, hogy már 422 előtt ifju erejének teljes épségében meghalt, mint Aristophanes, a legnagyobb vigjáték-író mondja:

Ἴων ὁ Νῖος ὅσπερ ἐποίησεν πάλαι
ἐνθάδε τὸν Ἀσῖον ποῦδ'. ὥς δ' ἦλθ', εὐθέως
Ἀσῖον αὐτὸν πάντες ἐκάλουν ἁστέρα.

Béke 777. köv.

Aranyunk fordításában:

Ion, Khiosból, a ki irta nem rég
Itt lenn a «Hajnalesillag»-ot; miért is
A mint fölért, hajnalesillag leve.

Másnemű költői működése nem tartozik ide, lássuk elegiáit.

1.

Θυρσοφόροισι μέγα πρεσβεύων Διόνυσος·
αὕτη γὰρ πρόφασις παντοδαπῶν λογίων,
αἷ τε Πανελλήνων ἀγοραὶ θαλάιαι τε ἀνάκτων,
ἐξ οὗ βοτρύδες σὺ οἶνός ὑποχθόνιον
5 πτόρθον ἀνασχομένη θαλερῶ ἐπτόξατο πήχει
αἰθέρος· ὀφθαλμῶν δ' ἐξέθορον πυκινοὶ
παῖδες, φωνήεντες, ὅταν πέσῃ ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ,
πρὶν δὲ σιωπῶσιν· παυσάμενοι δὲ βοῆς
νέκταρ ἀμέλγονται μόνον ὄλβιον ἀνθρώποισιν,
10 ξυνὸν τοῦ χαίρειν φάρμακον αὐτοφνέ·
τοῦ θαλάιαι φίλα τέκνα φιλοφροσύναι τε χοροὶ τε
τῶν ἀγαθῶν βασιλεὺς οἶνος ἔδειξε φύσιν.
τῷ σύ, πάτερ Διόνυσε, φιλοστεφάνοισιν ἀρέσκων
ἀνδράσιν, εὐθύμῳ συνποσίῳν πρύταναι,
15 χαίρε· δίδου δ' αἰῶνα, καλῶν ἐπιτήρανε ἔργων,
πίνειν καὶ παίζειν καὶ τὰ δίκαια φρονεῖν.

Jegyzetek. 1. Θυρσοφόροι· σύρρος = egy szőlőlombbal, s borostyánnal körített könnyű bot, melyet a bakkhansok, Bakkhosnak, a boristennek kísérői viseltek; θυρσοφόρος (σύρρον φέρων) = thyrsost viselő, Bakkhos ünnepét ülő, s tovább menőleg, mint itt borivó általában. — Διόνυσος a bor, a szőlő, a vegetatív élet, az örömök, vidámság istene, ki a szőlőműveléssel, borkészítéssel ismertette

meg az embereket. Másik ismert neve *Bakchos*. L. Cox-Komáromy e m. I. 58. köv.

2. αἶψα e. h. οὔτως t. i. Dionysos, hol a mutató névmás mint gyakrabban a mellette álló mondományhoz hasonúl. — πρόσφατος itt = felidézője, megteremtője t. i. a vidám beszélgetéseknek (λογίων).

3. Πανελλήνων ἀγοραί — nemcsak népgyűlések, hanem — a mire itt célzás van — a vallási, politikai összejövetelek, pl. az olympiai s pythiai versenyekért. A «Panhellenek» alatt a görög nép összes törzsei értendők. — ἀγοραί-hoz különben egészítsd εἰς.

7. παῖδες t. i. a szőlőszemek; φωνήεντες a szemek surrogásáról, mikor a szőlőt csöbörbe töltik.

8. πρὶν δὲ σιωπῶσιν — t. i. mikor a szőlő a fáján észrevétlenül nő, fejlődik. — παρδάμενοι δὲ βοῶντες t. i. mikor a szőlő már sajtóba van szorítva.

10. ψάμακον nem orvosság, hanem felidézője, létesítője, eszköze a vidámságnak.

15. αἰὼνα élethossziglan, az életen keresztül.

A költő itt e művében Dionysosnak, a bor istenének áldásait festi, ki az emberiséget kiszabadítva a durva vadság nehéz kapcsolai közül, társas életre szoktatta, s a vidám összejöveteleken szelidítette az érzést, az erkölcsöket. Mesteri kézzel van a költeményen végig víve a képmásítás. A lelkesült vidámság, a korlátlan érzelem nyilvánulása szintén figyelemre méltó.

2.

Χαιρέτω ἡμέτερος βασιλεὺς σωτήρ τε πατήρ τε
 ἡμῶν δὲ κρητῆρ' ὀνοχόρσι θεράπωνες
 κινδάντων προχόταισιν ἐν ἀργυρέοις· ὁ δὲ Χρυσός
 οἶνοιο ἔχων χεῖροιν νιξέτω εἰς ἔδαφος.

5 σπένδοντες δ' ἄγνων Ἡρακλῆϊ τ' Ἀλκμήνῃ τε
 Πρωκλῆϊ Περσείδαις τ' ἐκ Διὸς ἀρχόμενοι
 πίνωμεν, παίζωμεν, ἔτω διὰ νυκτὸς αἰοιδῆι,
 ὀρχεῖσθω τις· ἐκὼν δ' ἄρχε φιλοφροσύνῃς.
 ὅντινα δ' εὐειδῆς μῦθον θέλεια πάρευνος,
 10 καίνος τῶν ἄλλων κυδρότερον πίεται.

Jegyzetek. 1. βασιλεὺς alatt valószínűleg magát Dionysost kell érteni.

3. Χρυσός egy a lakománál borral szolgáló személy neve.

4. köv. V. ö. Xenoph. 1.

5. Ἡρακλῆϊ l. Tyrt. 2, 1-hez jegyz. Ἀλκμήνῃ Herakles anyja volt.

6. Πρωκλῆϊ Prokles Herakles sarja volt. — Περσείδαις: Perseidák a görög mythologia egyik főhősnéne (kiről l. Cox-Komáromy e m. II. 14. köv. l.) ivadékai.

Itt e kis műben az alaphang, mely az egésznek közép-pontja: igyunk, mulassunk.

Ion már e művében is, de mint a hagyomány mondja, több elegiáiban is a *sympotikai* vagyis a lakomák élénkítésére szolgáló elegiai faj mestere. Vezérelve elegiáiban az a mi Mimmerosé, s még inkább Anakreoné t. i. πίνωμεν, παίζωμεν; de épen ezáltal, illetőleg ennek túlvitele által az elegiának határát átlépte, s a dythyramb-költészetbe csapott át, úgy hogy érdemei dacára is e jellemvonás megrovandó benne. Mint dithyrambosok, melyekben eszmegazdagság, emelkedett hang, s ódai fenség van, kitünők, de többé nem elegiák.

XI. Krates.

Élete, a mennyire hozzávethetünk, 350 vagy 330 köré esik. Thebaiban született. A «különc» Diogenesnek volt jeles tanítványa, s ama melléknévre őt is érdemesnek találta az ó-kor.

Töredékeiből ím itt van egy:

Μνημοσύνης καὶ Ζηγνὸς Ὀλυμπίου ἀγλαὰ τέκνα
Μοῦσαι Πιερίδες κλύετε μοι εὐχομένῃ·
χόρτον ἐμῇ συνεχῶς δότε γαστέρι, ἥτε μοι αἰεὶ
χωρὶς δουλοσύνης λιτὸν ἔσθῃκε βίον

- 5 ὠφελίμον δὲ φίλοις μὴ γλυκερὸν τίθετε·
χρήματα δ' οὐκ ἐθέλω συνάγειν κλυτὰ, κανθάρον ὄλβον
μύρμηκός τ' ἄφρονος χρήματα μαιόμενος,
ἀλλὰ δικαιοσύνης μετέχειν καὶ πλοῦτον ἀγινεῖν
εὖφρον εὐκτῆτον τίμιον εἰς ἀρετήν.
10 τῶν δὲ τυχὼν Ἑρμῇ καὶ Μούσας ἱλάσομ' ἀγνὰς
οὐδ' ὁσπανάις τρυφεραῖς ἀλλ' ἀρετῆς ὁσίαις·

Jegyzetek. 1., 2. Erre nézve l. Solon 7, 1, 2-hez jegyz.

10. Ἑρμῇ Hermes (római Mercurius) a családságnak, ravasz-ságnak istene, feje a kereskedőknek és tolvajoknak, Zeusnek hirnőke. L. Cox-Komáromy e. m. I, 31. köv. l.

Ez a töredék azért bir érdekel, mert az elegiának egy újabb nemével, a *parodikussal* ismertet meg. A költő már a gyomor kielégítését mondja legfőbbnek, mert előtte fényűzés minden a nap alatt, csak a nélkülözhetetlen a szükséges. Ámde a költemény végén mintha meggondolná magát, a lélek

a szellem leigázását a görög jobb érzülete mintha nem tűrhethné, midőn kimondja, hogy az erény az egyedüli birtok, s ezzel kíván áldozni ő Hermesnek. A nagyhangú pathos, kivált a mű elején a valóság nevetséges oldalát emeli ki, s épen ez által parodia.

Antimakhosról lehetne még szólni, de mint a bevezetésben említve volt, ő is tulajdonképen már az Alexandrinok korába illik be, ezeknek elegiái pedig nem szívből jövő-, szívhez jutó művek többé, s épen azért megismertetésök a középiskolai tanulóra nézve fölösleges.

B) AZ EPIGRAMMA.

Van a görög lantos költészetnek egy ága, mely körülbelül az elegiával karöltve fejlett, ugyanazon forrásból merítvén életnedvét, mint az elegia. Ez az *epigramma*.

A szó maga (ἐπίγραμμα) eredetileg oly rövidke költeményt jelölt, melyet egyszerűen *felirat*nak nevezhetni. Felirat aztán lehetett sírkövön, műemléken vagy istennek szentelt ajándokon stb., minélfogva eltérő célu, tartalmu volt.

Epigrammákat bizonyynyal már nagyon régi időkben szerkesztettek, de a legkorábbiak, épen mert egyszerű feliratok, inkább történeti, mint művészi becsüek. A ki az epigrammát — tudomásunk szerint — önálló értékü műfajjá tette, az: *Arkhilokhos*, kivel fönebb mint elegikussal találkozánk. Ő eltérve az epigrammának kizárólag felirati természetétől, némileg szatirikus tendenciájúvá tette azt. Életkörülményei világosan magyarázzák, hogy e nemü művei is telve voltak keserüséggel, élességgel, gúnynyal. Nála már az alak a *distichon*, melyet a későbbi e fajta költők is kiváló előszeretettel használtak.

Mimmermos korában s talán részben általa, az epigramma a gyász-elegia jellemvonásait vette fel, pár rövid sorban a levert szív bűját, keservét fejezve ki.

Theognis epigrammái már az oktató irányhoz csatlakoztak. Ez az irány utóbb közkedveletre talált, általános igazságokat, életnézetet, egyedi véleményt, bölcsészeti vagy más tudományos tételt fejezve ki. Ily irányu epigrammákat írtak *Empedokles*, *Sokrates*, *Platon*, *Pythagoras*, *Thukydides*, *Aristoteles* s mások.

Az egyéni, a magán élet különböző viszonyaihoz közeledtek *Sappho* és *Erinna* művei.

A epigrammánuak legnagyobb s legtermékenyebb mestere az ó-kor egyhangu tanúsága szerint *keosi Simonides* volt. Síriratai pár sorban oly meglepőn, oly találón fejezik ki a gondolatot, az előadás eme rövidsége s teljessége, a nagyszerű, megragadó egyszerűség által annyira kitünők, hogy örök időkre

mintakül szolgálhatnak. Epigrammái nagyrészt síriratok, de néha áldozati ajándékokra szánt feliratok, sőt némelyek épen tanító vagy elegiai irányuak.

Simonidesnek nagyon sok követője akadt; így a három legnagyobb szomorujátékiró, kik közül *Aiskhylos* bator, magasztos kifejezései, *Sophokles* tiszteletet keltő erkölcsi nagysága, végre *Euripides* finom pathosa által tűnt ki. Hasonló szellemben írtak *melosi Melanippides*, *khiosi Ion*, *parosi Euenos* stb.

Az epigrammát legnagyobb buzgalommal az *alexandrinok* művelték; ez időbe, a kombinatív éleselműség és tudós élcelés korába esik e műfaj virágkora. S ez természetes is. A görög szellem költői ere jobbadán ki volt merítve, — nagyobb, szélesebb körű műfajok túlságosan tág keretűeknek, részben átöllelhetetleneknek bizonyultak; míg másrészt a görögökkel született költői erő, párosulva a költői nyelvvel sok ügyest, finomat s kedvest teremtett. A költészet nem mozgott többé általános érdekű viszonyok s tárgyak körül, a nyilvános élet színteréről letolva, a magán élet szűk körére lőn utalva. Itt keresett s talált virágzó talajt az epigramma költészet. Képzelt tárgyakra, személyekre is költöttek ekkor feliratokat, ha épen valóságosak híjával voltak. E művekben nincs ugyan sok szellemesség, de elég ügyesek, nem ritkán művésziek, kecsesek. Az e kori, még későbbi költők közül legnevezetesebbek: *Kallimachos*, *Theokritos*, *Leonidas*, *Mnasalkas*, *Rhianos*, *Dioskorides*, *Antipatros*, *Meleagros*, *Lukillios*, *Philippos*, *Lukianos*, *Palladas*.

Epigrammákat először *Meleagros* (Kr. e. 60 körül) gyűjtött össze, azután *Philippos* (Kr. u. I. évszázban), majd a X. évszázban, *Konstantinos Kephala*s, s ennek művéből kivonatban *Maximus Planudes* a XIV. évszázban. E gyűjtemény *Anthologia Graeca* név alatt ismeretes, melyből *Székács*, *Szabó István* s mások által a magyar irodalomba is sok át van ültetve.

A görög epigrammákat rendszerint distikhonokban írták. A dialektos általán az, mely az elegiáé, tehát az ion, természetesen olykor helyi sajátosságokkal vegyítve.

1.

Ἀλκιβίτη πλοκάμων ἱερῇ ἀνέσθηκε καλὸπτρυγὴ
Ἥρῃ, κορυδαίων εὖτ' ἐξούρησε γάρμων.

Jegyzetek. Ennek szerzője Arkhilokhos. — 1. πλοκάμων ep. ion. és költői szó, πλέω gyökéből. — καλὸπτρυγὴ ion alak az attikai καλὸπτρυγὴ h.

2. Ἥρῃ. Hera itt, mint a házasság istennője szerepel.

2.

Στάλαι καὶ Σειρήνες ἔμαλ' καὶ πένθυμε κρωσσέ,
 ὅστις ἔχεις Ἀΐδα τὴν ὀλίγαν σποδίαν,
 τοῖς ἔρων ἔρχομένοισι παρ' ἡρίον εἶπατε χαίρειν,
 αἴτ' ἄστροι τελέθωντ', αἴθ' ἑτεροπτόλιες.
 5 γῶτι με νόμῳ εὔσαν ἔχει τάφος, εἶπατε καὶ τό
 γῶτι πατήρ μ' ἐκάλει Βαυκίδα, γῶτι γένος
 Τηνία, ὥς εἰδῶντι καὶ ὅτι μοι ἁ συνεταιρίς
 Ἥρινν' ἐν τύμβῳ γράμμ' ἐχάραξε τόδε.

Jegyzetek. Szerzője *Erinna*, ki Lesbosból származott, Sappho kortársa volt, élt 600 körül. Kr. e.

1. A sírkövekre gyakran seireneket tettek, mint a melyek a halált jelképezik. Στάλαι: dór alak az attikai στῆλαι h. — κρωσσός: költői és később kori szó = korsó, kanecsó.

2. Ἀΐδα l. Tyrt. 3, 38-hoz j. — τὴν dór alak az attikai τήν h., mint alább a 7. v. ἁ = ἱ. — σποδίαν költői és később kori szó, az attikai σποδός h.

4. τελέθωντ' = τελέθωσι.

5. εὔσαν = οὔσαν. V. ö. 9, 4-hez j.

6. Βαυκίδα: Baukis egyike Sappho tanítványainak, korán, násza előtt kevéssel halt meg.

7. εἰδῶντι = εἰδῶσι — Τηνία dór alak ἑσνη h. — ὅτι epikus alak ὅτι h.

Nemes egyszerűség, finom érzés lengi át e művet.

3.

ᾧ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῷδε
 κείμεθα, τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι.

Simonidestől a Thermopylainál (Kr. n. 480) elesettek emlékeül állított oszlopon. Simonides összes sírirtai közt ez a legszebb, legtökéletesebb; a harci bátorság, a hősiesség egyben sines ily nyugodt, keresetlen egyszerűséggel s mégis nagy-szerűen festve.

Ő írta a következő kettőt is:

4.

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
 χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δόναμιν.

Ez az epigramma a marathoni csata (Kr. e. 490) elesett hőseire volt írva; jellemezve van benne a harc a persák ellen.

5.

Εὐχλέας αἶψα κέκλυθε, Λεωνίδα, σὶ μετὰ σεῖο
 τῆδ' ἔθανον, Σπάρτης ἐρυγύροιο βασιλεῦ,
 πλείεστων θῆ' τόξων τε καὶ ὤκνυρόων σθένος ἔππων
 Μηδείων ἀνδρῶν δεξιάρμοι πολέμῳ.

Jegyzetek. 1. αἶψα epikus és költői szó aphairesissal γᾶα-ból.
 — σεῖο tisztán ion alak az attikai σοῖ helyett, néha σοῖ is.

2. ἐρυγύροιο költői és epikus szó = téres, tágas.

3. σθένος itt = erő. Miféle képlet ez?

4. Μηδείων rendszerint = perzsák. A méd birodalom magában foglalta Ázsiában a mai Irak-ot, Adserbeidsan-t, Ghilan-t, és Mauzandaran egy részét. — δεξιάρμοι = tartva fel.

6.

Καρτερός ἐν πολέμοις Τυρόκριτος, οὗ τόδε σῆμα.
 Ἄρης δ' οὐκ ἀγαθῶν φεΐδεται, ἀλλὰ κακῶν.

Jegyzetek. Anakreontól, a teosi lantostól, ki Kr. e. 524. körül virágzott.

1. Τυρόκριτος, előttünk teljesen ismeretlen egyéniség. — σῆμα dór alak az attikai σῆμα = σημεῖον h.

7.

Τέλλιδοι ἐμάρθεντα βίον πόρε, Μαΐδος υἱέ,
 ἀντ' ἐρατῶν δώρων τῶνδε χάριν θέμενος.
 δὸς δέ μιν εὐθυδίκων Εὐωνυμέων ἐνὶ δήμῳ
 ναίειν αἰῶνος μοῖραν ἔχοντ' ἀγαθῆν.

Jegyzetek. Szintén Anakreontól. — 1. πόρε, πορίζω melyik alakja? Μαΐδος υἱέ Maia fia, Hermes. Maia a pleiadok közt (ezek a hajósokra nézve fontos hetes csillagképet teszik; feljövételük jó-, letünésük rossz időnek jele) legidősebb lánya.

3. μιν, simuló szó, ion alakja a 3. pron. pers. sing. acc. ᾧ h.
 — Εὐωνυμέων Euonymiának, egy attikai demosnak lakói.

8.

Αὐταὶ ποιμαίνοντα μεταμύβρινά μῆλά σε Μοῦσαι
 ἔδρακον ἐν κραναοῖς οὔρεσιν, Ἠσιόδε,
 καὶ σοὶ καλλιπέτηλον ἐρυσσάμεναι περὶ πᾶσαι
 ὄρεξιν δάφνας ἱερὸν ἀκρεμόνα,

- 5 δῶκαν δὲ κράνας Ἑλικωνίδος ἔνθεν ὕδωρ,
τὸ πτανὸν πῶλον πρόσθεν ἔκοψεν ὄνυξ,
οὗ τὸν κρεσσάμενος μακάρων γένος ἔργα τε μολπαῖς
καὶ γένος ἀρχαίων ἔγραψες ἡμιθέων.

Jegyzetek. Ez epigramma szerzője Asklepiades Samosból, ki Kr. e. 280 körül élt. A költemény Hesiodos Theog. 22. köv. után készült. — 4. δάφνας 5. κράνας stb. miféle alakok? Ἑλικωνίδος κτλ. Helikon egy, minden irodalomban előforduló hegy déli Boiotiában. Itt volt a Musák forrása: Hippokrene, melyet Pegazos, a szárnyas ló fakasztott Poseidon tanácsára, visszanyomva a Helikont, mely a Musák énekétől elragadtatva már-már égbe akart emelkedni. L. Ovid. Met. 5, 256. köv.

7. Hesiodos művei: Θεογονία, Ἔργα καὶ Ἡμέραι, Ἡοῖαι μεγάλαι.

9.

- Οὐκέτι θελγομένος, Ὀρφεῦ, δρύσας οὐκέτι πέτρας
ἄξεις, οὐ θηρῶν αὐτονόμους ἀγέλας·
οὐκέτι κοιμάσῃς ἀνέμων βρόμον, οὐχὶ χάλαζαν,
οὐ νιφετῶν συρροῦς, οὐ παταγεῦσαν ἄλλα.
5 ὦλεο γάρ· σὲ δὲ πολλὰ κατωδύραντο θύγατρες
Μναμοσύνης, μάτηρ δ' ἔξοχα Καλλιόπῃ.
τί φθιφένους στοναχεῦμεν ἐφ' οὐάσιν, ἀνίχ' ἀλάλκειν
τῶν παίδων Ἀΐδην οὐδὲ θεοῖς δόναμις;

Jegyzetek. A szerző Antipatros Sidonból, ki Kr. e. 200 körül élt. 1. Ὀρφεῦ· Orpheus egy őskori görög költő; atyja Oiagros vagy Apollon, anyja meg Kalliope. Halálára nézve l. Verg. Georg. 507. köv. Ovid. Met. 10, 1. köv.

3. οὐχὶ epikus és ion alak az attikai οὐ, οὐκ helyett.

4. παταγεῦσαν· πατάσσω-tól; az -εῦσαν, οὔσαν h. dór nyelvjárás szerint, mint alább 6. Μναμοσύνης; Μνημοσύνης h., μάτηρ μήτηρ h. stb.

5. πολλὰ adverb. helyett.

6. φθιφένους· φθίνω-tól. Azt akarja kifejezni itt a költő, hogy hiábavaló a gyász a meghalt emberekért, mikor még az istenfiak sem kerülhetik ki a halált.

7. ἀνίχ'. A mondat szerkezet következő: ἀνίχ' οὐδὲ θεοῖς δόναμις; (ἔστ') ἄλ. τῶν π. Ἄ.

10.

- Οἱ μὲν σεν Κολοφῶνα τιθηνήτειραν, Ὀμηρε,
οἱ δὲ καλὰν Σμύρναν, οἱ δ' ἐνέπουσι Χίον,
οἱ δ' Ἴον, οἱ δ' ἐβόασαν ἐὺκλαρον Σαλαμῖνα,
οἱ δὲ νο τῶν Λαπιθέων ματέρα Θεσσαλίαν·

- 5 ἄλλοι δ' ἄλλην γαῖαν ἀνίσχον. εἰ δὲ με Φοῖβον
 χρῆ λέξαι πινοτάς ἀμφοτέρω μαντοσύνας,
 πάτρα σοι τελέθει μέγας Οὐρανός, ἐκ δὲ τεκούσῃς
 οὐ θνατός, ματρὸς δ' ἔπλετο Καλλιόπας·

Jegyzetek. E mű szerzője szintén Antipatros. — 1. Ὀμῆρε. Homeros születésére nézve l. Simonid. 2-hez jegyz. — σοι l. Epigr. 5, 1-hez j. — τισιγήταιραν τισιγήταιρα = τισίγη tápláló, dajka.

2. καλὴν valamint 4. ματέρα stb. l. Epigr. 9, 4-hez jegyz.

3. Ἴον Ios egyike az úgynevezett sporád szigeteknek, hol némely adatok szerint Homeros sírja volt.

4. οὐ γυῖον enklit. alak az attikai οὐ-ból. — Ἀπειρώων A lapithák egy thessaliali vad hegyi nép, mely a Kentanrosokkal hadakozott. V. ö. Xenophan. 1, 22-hez j.

5. ἀνίσχον ἀνίσχω = (ἀνά, ἰσχω) fölkiált, hív, hangosan dicsér.

6. ἀμφοτέρω epikus adverb. = aperte, palam.

11.

- Σαπφώ τοι κούθεις, χθὼν Αἰολί, τὰν μετὰ Μούσαις
 ἀθανάταις θνατῶν Μοῦσαν ἀειδομέναν,
 ἂν Κύπρις καὶ Ἑρώς τὸν ἄρ' ἔτραπον, ἅς μέγα Πειθώ
 ἔπλεκ' ἀείζωνον Περσίδων στέφανον,
 5 Ἑλλάδι μὲν τέρεψιν, σοὶ δὲ κλέος, ὃ τριέλικτον
 Μοῖραι δινεῖσθαι νῆμα κατ' ἡλακίας,
 πῶς οὐκ ἐκλώσασθε πανάφθιτον ἥμαρ ἀοιδῶ
 ἄφθιτα μῆσαμένῃ δῶρ' Ἑλικωνιάδων;

Jegyzetek. — Ugyanattól. — 1. Platon szerint Sappho a 10-dik Musa. γῶν Αἰολίς = Lesbos szigete, a mai *Metallino*.

3. Πειθώ a rábeszélés istennője, Aphroditének s a Kharisoknak kísérője; a később kori íróknál ez utóbbiak egyike.

12.

- Ἦ θεὸς ἤλθ' ἐπὶ γῆν ἐξ οὐρανοῦ, εἰκόνα θεῶν,
 Φειδίε, ἧ σύ γ' ἔβης τὸν θεὸν ὑπόμεινος.

Szerzője Philippos Thessalonikéből, ki Kr. u. az I. évszázban élt. — Zeusnek Olympiában levő emlékére van írva.

13.

- Οὐρανὸς ἄστρα τάχιον ἀποσβέσει, ἢ τάχα νοκτός
 ἡέλιος φαιδρὴν ὄψιν ἀπεργάσεται,

καὶ γλυκὸν νᾶμα θάλασσα βροτοῖς ἀρυτήσιμον ἔξει,
καὶ νέκυς εἰς ζωῶν χώρον ἀναδράμεται,
5 ἢ ποτὲ Μαιονίδαο βαθυκλεῆς οὖνοιο Ὀμήρου
λήθη γηραλέων ἀρπάσσεται σελίδων.

Jegyzetek. Szintén Philippostól. — 1. ἤ = vagy. τάχα = talán.
2. παιδρὴν. A mondatszerkezet ez: ἤελ. ὅψιν νυκτὸς ἀπ. παιδρ.
4. ἀναδράμεται ἀνατρέγω melyik alakja?
5. ἢ = minthogy. Szerkeszd a mondatot így: ἢ ποτὲ γ. γηρ.
σελ. Ὀμ. Μ. ἀρ. οὖν. βαθ (αὐτοῦ). Μαιονίδαο. Homeros mellékneve;
Μαιονία = Lydia tartom. egy része.

14.

Πλοῦς σφαλερὸς τὸ ζῆν· χειμαζόμενοι γὰρ ἐν αὐτῷ
πολλάκι ναυηγῶν παίομεν οἰκτότερα·
τὴν δὲ Τύχην βιότοιο κυβερνήτειραν ἔχοντες,
ὥς ἐπὶ τοῦ πελάγους, ἀμφίβολοι πλέομεν·
5 οἱ μὲν ἐπ' εὐπλοΐῃ, οἱ δ' ἔμπαλιν· ἀλλ' ἅμα πάντες
εἰς ἓνα τὸν κατὰ γῆς ὄρμον ἀπερχόμεθα.

Szerzője Philippos kortársa Palladas. Az egész az életet festi.

Jegyzetek. πολλάκι költői és ion alak az attikai πολλάκις h. — ναυηγῶν ion nyelvjárás szerint az attikai ναυαγῶν h. = mint a hajótörttek. οἰκτότερα· alapfok οἰκτρός 3. = miserabilis, moestus.

3. Így vezetendő be: minthogy pedig mi... — κυβερνήτειραν Τύχῃ-nek a sors istennőjének, mint vezetőnek, evező-rudat adtak, melyről Dion Khrysost. LXIII, 327. azt mondja: τὸ πηδάλιον δηλοῖ, ὅτι κυβερνᾷ τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον ἡ Τύχη.

15.

Πῖνε καὶ εὐφραίνου· τί γὰρ αὔριον, ἢ τί τὸ μέλλον;
οὐδεὶς γινώσκει. Μὴ τρέχε, μὴ κοπία·
ὥς δύνασαι, χάρισαι, μετὰδος, φάγῃς, θνητὰ λογίζου·
τὸ ζῆν τοῦ μὴ ζῆν οὐδὲν ὅλως ἀπέχει.
5 Πᾶς ὁ βίος τοιόσδε, ροπή μόνον· ἂν προλάβῃς, σοῦ,
ἂν δὲ θάνῃς, ἐτέρου πάντα· σὺ δ' οὐδὲν ἔχεις.

Ismeretlen szerzőtől. Az élet rövid volta van benne festve.

Jegyzetek. τί t. i. σέρεσι. Hasonlókép Liv. XLV, 8. non decet praesenti credere fortunae, quum, quid vesper ferat, incertum sit. Theokr. Id. 13, 4. τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσπεύμεν.

3. ὥς = addig a míg. — τὰ ζῆντα = a halál.

4. A halál és élet bizony nincsenek egymástól.

5. προλάβης t. i. τὸν βίον. — σοῦ: tied, a te sajátod. V. 6. v. ἐτέρου.

16.

Πρωθήβην ἔτι κοῦρον, ἔτι γυνάγοντος ἰούλου
 δευόμενον, φθονερῇ Μοῖρᾳ καθεῖλε βίου·
 πολλὰ σοφῆς χειρὸς ἔργα λελοιπότα. Βάστανε θαῦρον,
 οἷα δ' οὐχ ὁσίως ἐλπιδας ἐξέταμες·
 5 Ἀλλὰ σὺ, γαῖα, πέλοις ἀγαθῇ κοῦφῃ τ' Ἀκυλίνῳ,
 καὶ δὲ παρὰ πλευρὰς ἄνθεα λαρὰ φύοις,
 ὅσσα κατ' Ἀραβίους τε φέρεις, ὅσα τ' ἐστὶ κατ' Ἰνδοῦς,
 ὥς ἂν ἀπ' εὐόδμου χρωτός ἰούσα ὁρόσας
 ἀγγέλλῃ, τὸν παῖδα θεοῖς φίλον ἔνδοθι κεῖσθαι,
 10 λοιβῆς καὶ θυέων ἄξιον, οὐχὶ γόων·
 Εἰκοσέτη τὸν παῖδα θεῶν κατενέγρατο Μοῖρα,
 κἄστιν ἐν εὐσεβέων ἦν διὰ σοφροσύνην.

Sírirat egy korán elhunyt ifjura, ismeretlen szerzőtől.

Jegyzetek. 1. Πρωθ: az, a ki épen férfi korába lép. — γυνάω
 finom hajunak, tömött gypjas hajunak lenni.

3. χειρὸς = χειρός: — ἔργα az elhunyt tán művészféle lehetett;
 egész, ἔστι.

4. ἐξέταμες: dór végzet -μεν h. ἐκτέμνω-tól. A kép a növények-
 től van, melyek korai virulásukban veszték el.

6. καὶ δὲ és . . . is, ezenkívül. A sírhalmokon virágokat ápol-
 tak, hogy a halottat kellemes illattal körítsék s állandó tavaszt
 borítsanak föléjük.

8. ἰούσα part. praes. fem. εἶμι-től.

9. ἔνδοθι epikus alak az attikai ἔνδον = intus helyett.

11. κατενέγρατο κατανείρω melyik alakja.

12. κἄστιν krasis καὶ ἔστιν-ből. — εὐσεβέων t. i. χθονί.

17.

Ἡρέμῃ ὑπὲρ τόμβου Σοφοκλέος, ἡρέμα, κισσέ,
 ἐρπύξοις, γλοερὸς ἐκπροχέων πλοκάμους,
 καὶ πέταλον πάντῃ θάλλοι ῥόδου, ἥ τε φιλορρώξ
 ἄμπελος, ὅρῃα πέριξ κλήματα γευαμένη,
 5 εὔνεκεν εὐεπίης πινοτόφρονος, ἥ ὁ μελιχρὸς
 ἥσκησεν Μουσῶν ἄμμιγα καὶ Χαρίτων.

Szerzője Simmias, Thebaiból, kit Sokrates tanítványának
 tartanak.

Jegyzetek. 1. Σοφοκλῆος: Sophokles, ki Kr. e. 497. szül., a görög szomorujátékot a tökély pontjára emelte. — κισσέ. Hor. Carm. 1, 1, 29. doctarum hederæ præmia frontium. A borostyán és szőlő Dionysosnak, kinek védelme alatt áll a dráma, ép úgy, mint a dráma Musáinak, a Kharisoknak a rózsza volt szentelve.

3. φιλορρόωξ (ῥώξ, ῥάξ) = szőlőt termelő, -adó.

4. γευαμένη δῶρ alak γευωμένη h.

5. εὐεπίης: εὐεπίη v. -ία v. -εια: jól, szépen beszélés, szép beszéd.

6. ἄμμιγα dór és ep. rövidített alak ἀνάμμιγα-ból; így fordul elő ugyanez igétől ἄμμιξας ἀνάμμιξας h.

18.

Κρανὴ καὶ τοῦσδε μενέγχεας ὤλεσεν ἄνδρας
Μοῖρα πολύρρηγον πατρίδα ῥυαμένους·
ζῶν δὲ φθιμένων πέλεται κλέος, οἷ ποτε γυῖος
τλήμονες Ὀσσεῖαν ἀμφιέσαντο κόνιν·

Ezt az epigrammát thessaliai harcossokra írta a tragikus trias elseje, Aiskhylos. Kr. e. 525—456.

Jegyzetek. 1. μενέγχεας: μενέγχις (μένω, ἔγχεος) = harcias, vitéz, bátor.

2. πολύρρηγον: πολύρρηγος epikus szó = nyújban bővelkedő.

3. φθιμένων l. Epigr. 9, 6-hoz j. — γυῖος: τὰ γυῖα epikus szó = a tagok, de csak a térd, láb, kar, kéz, tehát a mell és fej kivételével a test más részei.

4. κόνιν: κόνις epikus és költői szó = az att. κόνια = föld. Ὀσσεῖαν: Ossa egy thessaliai hegység, mai neve *Kissovo*.

19.

Σῶμα μὲν ἐν κόλποις κατέχει τόδε γαῖα Πλάτωνος,
ψυχὴ δ' ἰσοθέων τάξιν ἔχει μακάρων.

Szerzője Speusippos, Platon rokona s tanítványa, meghalt Kr. e. 334 körül. Platonról l. 20. epigr.

20.

Ἀστέρως εἰσαθρεῖς, Ἀστὴρ ἐμός: εἶθε γενοίμην
οὐρανός, ὥς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω.

Szerzője Platon, az akadémikusok nevű bölcséleti iskola feje, kinek élete K. e. 429—347 közé esik.

Jegyzet. Ἀστήρ Platon tanítványa volt, kivel együtt nagyban tanulmányozták a csillagászatot.

21.

Σιγάτω λάσιον ὄρυάδων λέπας, οἷ τ' ἀπὸ πέτρας
 κρονονοὶ καὶ βληχγῇ πουλομεγῆς τοκάδων,
 αὐτὸς ἐπεὶ σύριγγι μελίσσεται εὐκελάδω Πάν,
 ὄρηδ' ἰεὶς ζευκτῶν χεῖλος ὑπὲρ καλάμων.
 αἱ δὲ περὶξ θαλασροῖσι χορὸν ποσὶν ἐστήσαντο
 Ὑδριάδες Νύμφαι, Νύμφαι Ἀμαδρυάδες.

Szerzője szintén Platon. Pánnak, az erdők, rétek istenének szobrára volt írva. — A nymphák alárendelt istenségek, az élő természet személyesítői. Hegyeken, völgyeken, barlangokban, folyókban, berkekben, forrásokban stb. laknak. Az itt említettek fák nymphái.

22.

Παῖδα θεᾶς Θέτιδος, Πηληϊάδην Ἀχιλλῆα,
 ἦδ' ἱερὰ νῆτος ποντιάς ἀμφὶς ἔχει,

Szerzője Aristoteles, a híres polyhistor s főkép bölcseleő Kr. e. 384—322. Akhillesre van írva, ki a későbbi írók szerint, a Pontus Euxinus (ποντιάς) egyik mesés szigetén, Leukeben temettetett el. Homeros szerint sírja Troasban, a Hellespontos mellett, Sigeion hegyfokon volt. L. Od., 24, 36. k. 82.

23.

Τὰ ῥόδθα τὰ ὀροσθέντα καὶ ἃ κατὰ πυκνος ἐκείνα
 ἔρπυλλος κείται ταῖς Ἑλικωνιάσι,
 ταὶ δὲ μελάμυλλοι θάφναι τίν, Πόθις Παιάν,
 Δελφὶς ἐπεὶ πέτρα τοῦτό τοι ἀγλάϊσε;
 βῶμον δ' αἰμαξέϊ κερατὸς τράγος οὗτος ὁ μαλός,
 τερμίνθου τρώγον ἔσχατον ἀκρέμονα.

Ennek s a következő két epigrammának szerzője Theokritos, híres idyll-költő, ki Kr. e. 270 körül virágzott.

Jegyzetek. 1. ἃ dór alakja az attikai ἦ névelőnek. ἐκείνα dór alak az attikai ἐκείνη helyett.

2. ἔρπυλλος = kakukfű, thymus serpyllum. L.

3. ταί nom. plur. ἃ névelőtől, attikai αἱ. — τίν dór alak az attikai σαι h. — μελάμυλλοι sötét zöld levelű.

5. βῶμον αίμαζει. V. ö. Verg. Ecl. 1, 8. aram imbuet; Hor. Carm. 3, 13, 6. inficiet rubro sanguine. — μῆλός = λευκός.

6. τερμίνθου· τερέβινθος, τέρμινθος Dél-Európában terminő *terpen-tin-pisztác*z, pistacia terebinthus. L.

E költemény a Musáknak s Apollonnak áldozati aján-dékaira volt írva.

24.

Ἄ τε φρονά Δώριος χώνηρ ὁ τὰν κομφοδίαν
 εὐρών Ἐπίχαρμος.
 ὦ Βάκχε, γάλλεόν νιν ἀντ' ἀλαθινοῦ
 τίν ὦδ' ἀνέθηκαν
 5 τοῖ Συρακόσσαις ἐνὶ δρυνται πεδωρισται πόλει,
 οἳ' ἀνδρὶ πολίτῃ —
 σωρὸν γὰρ εἶχε ῥημάτων — μεμναμένους
 τελεῖν ἐπίχειρα.
 πολλὰ γὰρ πὸτ τὰν ζόαν τοῖς πᾶσιν εἶπε χρίσιμα.
 10 μεγάλη χάρις αὐτῷ.

Epikharmosnak, a megarai vígjátékírónak egy szobrára volt költve. Epikharmos virágkora Kr. e. 490—480 közé esik. A versmérték alakja:

— — — — — | — — — — — | — — — — — | — — — — — 1. 5. 9. tetram. trochaicus
 catalectus.
 — — — — — | — — — — — | — — — — — 2. 4. 6. 8. 10. v. adonicus cum
 anacrusi.
 — — — — — | — — — — — | — — — — — | — — — — — 3. 7. trimeter iamb. cum
 anacrusi.

Jegyzetek. Ἄ φρονά dór alak = ἡ φρονή attikaiban. — χώνηρ krasissal = καὶ ὁ ἀνήρ. — τὰν = τήν.

3. νιν dór alak = az epikus μιν, l. Epigr. 7, 3-hoz j.

4. τοῖ = οἱ.

5. Συρακόσσαις dór alak az attikai Συρακούσαις h.

7. μεμναμένους = μεμνημένους.

9. πὸτ dór alakja πρός-nak.

25.

Ὁ μονοποιὸς ἐνθάδ' Ἴππωνας κεῖται
 εἰ μὲν πονηρός, μὴ ποτέρχει τῷ τύμβῳ,
 εἰ δ' ἐσσι κρήνηρός τε καὶ παρὰ χρηστῶν,
 θαρσέων καθίζει, κῆν θέλης ἀπόβριξον.

Az Ephesosból származott satira-költőnek, Hipponaxnak sírírata, ki Kr. e. 540 körül élt s a kholiambos-méretnek volt feltalálója, melyet Theokritos itt szándékosan alkalmaz.

A versmérték alakja ez :

υ | ι υ — ι υ — ι ι ι ι

Jegyzetek. 2. ποτῆρες imperat. alak az eredeti -ετο végzetből a σ kilökése s az -ετο-nak ε-vé való összevonása által.

3. ἐσσὶ dór alakja az attikai εἶ-nak.

4. ζεσίζεις l. 2. v. — ζῆν = ζεῖ ἔζν.

C) A Z I A M B O S.

Az iambos-költészet története messze visszanyúlik a görög nép őskorába. Mint egy üstökös támad föl egyszerre a hellén költészet egén, — mint egy meteor jelenik meg s szórja szét sziporkázó szikráit minden felé. Kétségtelenül a történet előtti időkben is létezett e költészet-nem, — tudomásunk szerint, legalább valószínűleg, Demeter istennő ünnepi szolgálatok alapjául. Sok ünnepnél, de kivált épen a Demeteréinél alkalmazásban volt a tréfa, ingerkedés s a régieknek az az eljárása is erre bizonyít, hogy az iambost Keleosnak, az eleusisi hősnek leányától, Iambe-től származtatták, ki Demetert, leánya elraboltatása miatti bánatából legelőször birta mosolyra deríteni.

Maga a szó, a legvalóbbszíni etymologia szerint *ἰάπτειν* = hajítani, dobni igétől származik s az *ἰαυρός* e szerint gúnyos, élesen célzó és találó költeményt jelent.

Ez a költészet-nem éles ellentétben áll az epos-költészet-tel. Olyan forma ez a viszony, mint a szomorú- és vígjátéké egymáshoz. Az epos a nagyszerű, a magasztos multtal foglalkozik, az iambos a köznapi, kicsinyes jelennel. Az eposban a költő mindenütt tárgyilagos, ebben meg saját egyéni érzelmeit fejezi ki; az epos a néhai hősokeket, a nagyokat csodálja, bámulja, — az iambos a jelenben élőket gúnyolja s teszi nevetségessé.

Az iambos majd egyes emberi gyarlóságokat, majd társadalmi félszepségeket, majd meg ismét valódi bűnöket állít pellengérre, könnyedén, szeszélyesen, váratlan, játsszi elmésséggel, rögtönös, csattanó élcel, mindig komolynak látszó, de azért csak színleg dicsérő vagy gyalázó gúnynyal, néha az egyenesen, közvetlenül támadó kesergúnynyal (sarkasmos), gyakorta folytonosan és kíméletlenül ostromozva, —

mindenha emberi fonákságokat, tévedéseket, hibákat, sőt bűnöket tüzve ki céltáblául.

Az iambos leghasználtabb versalakja a *hatméretű*, vagyis a „*trimeter iambicus*“, melynek könnyed, folyékony s a köznapi nyelvhez legközelebb álló természete legalkalmasabb volt az iambos céljaira. E mellett azonban ugyancsak erre a költészetenre más méretű iambosokat sőt trokhaikosokat is használtak.

Az iambos-költészet nyomai meg vannak már az epos-költészet egyes termékeiben, ide tartozik pl. *Thersites* alakja az *Ilias*ban, ide a Homerosnak tulajdonított *Margites* című komikus epos, ide a parodizáló *Batrokhomiomakhia*, melynek irányáról fogalmat ad Csokonaink Blumaner után átdolgozott *Béka-egérharc*a is.

Ámde ezek mind csak szórványos töredékek, melyek sem határozott tartalommal, célzattal, sem megfelelő alakkal nem bírván, nem tekinthetők e műfaj példányainak.

A ki a tartalmat s alakot kellő, ügyes összhangzásba hozta, az *Arkhilokhos*, kivel már két ízben találkoztunk, előbb mint elegia-, aztán mint epigramma-költővel. Ő tette az iambost, tudomásunk szerint, igazán művészileg költői műfajjá.

Utána ephesosi *Hipponax*, *Ananios*, amorgosi *Simonides*, *Solon* s végre *Babrius* foglalkoztak kiválóan e műfajjal.

I. *Arkhilokhos*.

Életét s rövid jellemzését az «Elegia» rovat alatt közöltük. Itt még röviden a következőket jegyezzük meg.

Arkhilokhos kezdte művészi tökélyvel használni a hatméretű szökő és lejtő mértékeket. Ő volt az első, ki a hagyomány szerint *asynartetoí* sorokat alkalmazott, melyek két különmemű verstagot foglalnak magukban pl. lengedit lejtivel. Ugyancsak tőle ered az *epodosok* használata, melyekben hosszabb versszakokra bizonyos számú rövidebbek következnek, pl. a trimeter iambicusra egy dimeter vagy egy kis dactylicus, — avagy egy hexameter dactylicusra egy trimeter iambicus vagy dimeter. A versnemek ily összefüzésében van letéve csírája a későbbi tökélyes *versszakoknak*, *stropháknak*, melyek főként a kardalokban s ennek folytán a drámákban leltek alkalmazást.

Bámulnunk kell Arkhilokhost, ki a költészet oly különböző fajaiban működött; az ó-kor egyhangú tanúsága szerint azonban legkitünőbb volt az iambos-költészetben. Sajnos, hogy csak töredékeink vannak tőle.

1.

Ἦδη δ' ὥστ' ὄνον ῥάχῃς
 ἔστηκεν ὕλης ἀγρίης ἐπιστεφής·
 οὐ γάρ τι καλὸς χῶρος οὐδ' ἐφίμερος
 οὐδ' ἐρατός, οἷος ἀμφὶ Σίριος ῥόας·

Jegyzetek. 1. ὄνον ῥάχῃς v. ὄ. γνάσος hegytetőért; ῥάχῃς = a hátgerinc kiálló csontja, innen a hegy teteje.

2. ὕλης a genet. mint a bőséget jelentő igéknél. V. ö. Od. 1, 148, 2, 431. Il. 1, 470. — ἐπιστεφής, ἑός (gen.-al) = teletöltött.

3., 4. az adiectivumok halmozása jellemzi a költő hevesességét.

4. οὐδ' ἐρατός iambos helyett daktylos, — csak Arkhilokhosnál. Σίριος: Siris egy folyó Alsó-Itáliában, Lukania tartományban a hasonnevű város mellett.

A költő azt tanácsolja itt a parosiaknak, hogy ne Thasosba küldjenek gyarmatokat, hanem ide Sirisbe, hol a kolophoniak telepedtek volt le Gyges lyd király korában.

2.

Ὅ μοι τὰ Γύγω τοῦ πολυχρόσου μέλει,
 οὐδ' εἰλέ πῶ με ζῆλος, οὐδ' ἀχαιοῖαι
 θεῶν ἔργα, μεγάλης δ' οὐκ ἐρέω τυραννίδος·
 ἀπόπροθεν γάρ ἐστὶν ὀφθαλμῶν ἐμῶν.

Jegyzetek. 1. Γύγω: Gyges lyd király, ki itt van említve legelőször; gazdagságáért neve olyan közmondásossá lett, mint a Midasé (l. Tyrt. 3, 6-hoz jegyz.); a költő kortársa volt. V. ö. Herod. 1, 12. — Az alakra nézve v. ö. Tyrt. 3, 6-hoz j.

2. πῶ az ion πῶ helyett. — ζῆλος = féltékenység. — ἀχαιοῖαι (v. ö. ἀχάω, ἀχάζω, ἀχάζομαι, ἄχαμαι): irigykedni valamire, néha accusativussal, mint itt ἔργα, néha dativussal. V. ö. Hor. Ep. 1, 6, 1. Nil admirari.

3. ἐρέω ion alak ἐράω h. — τυραννίδος: e szó itt fordul elő legelőször.

A költő e sorait mint egy sorsával megelégedett ember mondja, mint Aristoteles megjegyzi (Rhet. III. 17.) Ἀρχιλοχος ποιῇ λέγοντα Χάρωνα τὸν τέκτονα. Jellemző e költemény gúnyja a költőre, ki bár épen a nyomortól kényszerítve hagyta el hazáját s ment Thasosba, mégis úgy nyilatkozik, mintha uralomra, vagyonra, hatalomra nem vágynék, «meszsze vannak azok szemeitől.»

3.

Τοῖς θεοῖς τιθεῖν ἅπαντα· πολλάκις μὲν ἐκ κακῶν
 ἄνδρας ὀρθοῦσιν μελαίνῃ κειμένους ἐπὶ χθονί,
 πολλάκις δ' ἀνατρέπουσι καὶ μάλ' εὖ βεβήκοντας,
 ὅπτιους κλίνουσ' ἔπειτα πολλὰ γίγνεται κακά,
 5 καὶ βίον χροῖμῃ πλανᾶται καὶ νόον παρήγορος.

Jegyzetek. Ez s a következő pár töredék tetrameter trochai-
 cus méretű. — 1. τιθεῖν az infin. erőteljes rövidséggel az impera-
 tivus helyett áll.

2. κειμένους ἐπὶ χθονί a régieknél gyakorta használatos kifeje-
 zés a legnagyobb fokú kétségbeesés jelzésére.

3. εὖ βεβήκοντα: szilárdul megállani.

5. παρήγορος (παρᾰείρω) epikus és költői szó: hozzá kötött, mel-
 lette fekvő, tévedő, zavart eszü.

Az egész kis töredék az istenek hatalmát festi, mely néha
 kiemel a porból, néha porig aláz.

4.

Θυμὲ, θυμὲ ἄμυχάνοισι κήδεσιν κοκώμενε,
 ἄνα θεέ, θυσμενῶν δ' ἀλέξειν προσβαλὼν ἐναντίον
 στέρνον, ἐν δοκοῖσιν ἐχθρῶν πλησίον κατασταθεῖς
 ἀσφαλέως· καὶ μήτε νικῶν ἀμυχάδην ἀγάλλῃς,
 5 μηδὲ νικηθεὶς ἐν οἴκῳ καταπεσὼν ὁδύρεο·
 ἀλλὰ χαρτοῖσιν τε χαῖρε καὶ κακοῖσιν ἀσγάλα
 μὴ λίσσιν· γίγνωσκε δ' οἷός ἐστις ῥυσμὸς ἀνθρώπους ἔχει.

Jegyzetek. 1. ἄμυχάνοισι: L. Elegia. Arkh. 6, 5-hez j. κοκώμενος
 epikus szó, κοκᾶω = érint, illet.

2. θυσμενῶν a genet. függ ἐναντίον-tól. — ἀλέξειν melyik alakja
 ἀλέξω igének?

3. ἐν δοκοῖσιν in hastis. — καταστ. ἀσφαλέως: biztos helyzetben.

6. χαρτοῖσιν a dativus az indulatot jelentő igétől vonzatva.

7. ῥυσμός ion alak ῥυσμός; h., itt = τύπος, τρόπος.

Szív! légy bátor, ne kérkedj, ha győztél s ne panaszolj,
 ha legyőzték; gondold meg, hogy változandó az emberi élet.

5.

Χρημάτων ἄελπτον οὐδέν ἐστιν οὐδ' ἀπώμοτον,
 οὐδὲ θανυμάσιον, ἐπειδὴ Ζεὺς πατήρ 'Ολυμπίων
 ἐκ μεσημβρίης ἔθηκε νόκτ' ἀποκρύψας φάος
 ἡλίου λάμποντος· λυγρόν δ' ἦλθ' ἐπ' ἀνθρώπους δέος·

- 5 ἐκ δὲ τοῦ καὶ πιστὰ πάντα κατέβηπτα γίνεται
 ἀνδράσιν· μηδεὶς ἔθ' ὅμων εἰσορῶν θαυμάζετω,
 μηδ' ὅταν δελφῖσι θῆρες ἀνταμείβωνται νομόν
 ἐνάλιον καὶ σφιν θαλάσσης ἡγχέεντα κύματα
 φίλτερ' ἡπείρου γέννηται, τοῖσι δ' ἡδὺ ἦν ὄρος.

Jegyzetek. 3. A nap- és holdfogyatkozást a régiek szerencsétlenséget jósló előjelnek tekintették.

4. λάμποντες a tetrameter megtűri a páratlan helyen a spondeust.

5. Mostantól kezdve minden lehetséges.

7. A hihetetlenre, lehetetlenre Arkhilokhos óta közhasználatuvá vált e kifejezés: *delphin az erdőben*.

8. ἡγχέεντα miféle költői szabadság ez?

6.

Οὐ φιλέω μέγαν στρατηγὸν οὐδὲ διαπεπλιγμένον,
 οὐδὲ βοστρύχοισι γαῦρον οὐδ' ὕπερρηγμένον,
 ἀλλὰ μοι μικρὸς τις εἴη καὶ περὶ κνήμας ἰδεῖν
 ῥοικός, ἀσφαλὲως βεβηκώς ποσσὶ, καρδίης πλέος·

Jegyzetek. 1. διαπεπλιγμένον· διαπλίσσω: kifeszített lábakkal áll vagy mozog, — itt = peckesen jár.

2. βοστρύχοισι γαῦρον = a ki fürteivel kérkedik.

Elmondja a költő, minő tulajdonokkal kell birnia a derék harcosnak.

Arkhilokhos iambosai és trokhaiosai lényegesen különböznek egymástól; már ő annyira elválasztá ezeket, hogy utána mindkettő külön, önálló költészeti műfajban lett kizárólagos alkalmazást. Az iambos erélyesebb s épen ezért Arkhilokhos ebben fejezte ki haragját, boszuságát, keserűségét, míg ellenben a trokhaios versnemben írott művek közép helyet foglalnak el amaz és az elegia között; van hevesesség és mozgékonyság benne, de lágyabb, gyöngédebb jellemű, mint a rohauó, gyors iambos. Ezekben a mérsékelt kedélyállapot s hang túlnyomó.

7.

Arkhilokhos újításai közül hátra van még egy, az epodók, melyeket a régiek a versmértékek szép s művészi kezeléséért magasztaltak s melyek a későbbi aiol költészet stropháinak tevék alapját. Arkhilokhos töredékeiből össze lehet

állítani egy nagyobb egészet, egy mesét (ᾠή), mint a melylyel szatiráját fejezte ki a költő. A sasról és a rókáról szólt e mese s tartalma következő: A sas és róka barátságot kötöttek s egymáshoz közel telepedtek le, a sas a szikla tetejébe rakván fészket, a róka meg a szikla aljában helyezve el kicsinyeit. Egyszer a róka távollétében a sas elrabolta a rókafiakat s szülötteinek adta, hogy megegyék. A visszatért róka semmit sem tehetett a rabló ellen, ki a magasból gúnyolta őt s azért Zeus-hoz fordult boszúért. S ez be is következék. U. i. a sas egy áldozatnál megégetett hús-darabot vitt fészkébe, — a húson még égő szén volt, mely felgyújtá a sas fészket s kicsinyei a földre hullottak a szikla tövébe, melyeket aztán a róka felfalt.

Αἰνός τις ἀνθρώπων ὄδῃ,
ὥς ἄρ' ἀλώπηξ καὶ τὸς ξυνωνίην
ἔμειξαν.

Ez lehetett a mese bevezetése.

Προῦθηκε παῖσι θεῖπνον λίην ἐς φέρων.

Ez arra vonatkozhatik, hogy a sas elragadta a rókafiakat.

Ὅρᾳς ἦν' ἔστ' ἐκείνος ὑψηλὸς πάρος
τρηχὺς τε καὶ παλίσκοτος,
ἐν τῷ κάθιμαί σῃν ἐλαφρίζων μάχην.

A sas gúnyolja a magasból a tehetetlen róka haragját.

ὦ Ζεῦ, πάτερ Ζεῦ, σὸν μὲν οὐρανοῦ κράτος
σὸ δ' ἔργ' ἐπ' ἀνθρώπων ὄρᾳς
λεωργά καὶ θεμιστά, σοὶ δὲ θηρίων
ὕβρις τε καὶ δίκη μέλει.

A róka felelete, melyben Zeushez benyújtja panaszát.

Πάτερ Λυκάμβα, ποῖον ἐφράσω τόδῃ;
τίς σὰς παρήειρε φρένας;
ἦς τὸ πρὶν ἡγήρεισθα' νῦν δὲ δὴ πολὺς
ἀστοῖσι φαίνεαι γέλως

— — — — —
Ὅρκον δ' ἐνοσφίσθης μέγαν
ἄλλας τε καὶ τράπεζαν . . .

Ez a két töredék a mese vége, a tanulság, az alkalmazás egy része lehet.

Az utolsó arra vonatkozik, hogy Lykambes a költőnek adott szavát, esküjét — melyről már tettünk említést — megszegte.

Ez a töredék-complex hát egy mesének részlete a rókáról és sasról, melynek jelképe alá van rejtve az igazság.

A költő célja e mesével, — melyben a sas Lykambes, a róka meg Arkhilokhos maga, — az volt, hogy kimutassa, mikép a hitszegőt előbb-utóbb utoléri a megérdemlett büntetés.

8.

Ἐρέω τιν' ὁμῶν αἶνον, ὦ Κηρουκίδη·
 ἀγνομένη σκυτάλη·
 πίθηκος ἔχει θηρίων ἀποκριθεὶς
 μούνος ἀν' ἐσχατιήν·
 τῷ δ' ἄρ' ἀλώπηξ κερδαλέη συνήντετο
 πυκνὸν ἔχουσα νόον.

E töredék szintén egy meserészlet; minden valószínűség szerint épen a mese kezdő sorai. Hogy azonban, mint folyt tovább? mi volt az egész mesének tartalma s mi lehetett célja a költőnek e mesével? — mind oly kérdések, melyekre már képtelenek vagyunk biztos feleletet adni.

S ezzel be is végezzük Arkhilokhos ismertetését. Röviden összefoglalva a mondottakat: költőnk a költészet-fajokban, melyekkel foglalkozott, úgy a szellem rugékonysága, az élce pattogó szikrája, mint a kifejezés és alak könnyedsége és kellemes volta, a gondolatok magas röpte, az érzelem vonzó bája, a szavak sajátságos ereje tekintetében utolérhetetlen volt és maradt.

II. Amorgosi Simonides.

(Össze nem tévesztendő keosi Simonidessal, kiről fölebb emlékeztünk.)

Amorgosi Simonides ifjabb kortársa volt Arkhilokhosnak: Kora tehát, s épen virágkora a VII. évszáz első felére, Gyges lyd király idejére esik. Életkörülményeiről egyetlen adaton kívül épen semmit sem tudunk. Ez az egy adat a költő gyarmat-alapításáról szól, melyet Amorgosba, a Parostól nem messze Astypalaia és Naxos közt fekvő szigetre telepített, hol aztán

három községet alapított, melyek közül egyikben, Minoában letelepedett s itt élt; meddig és hogyan? — ismeretlen előttünk.

Nevét tehát Amorgos szigetéről kapta.

A hagyomány Arkhilokhos mellé helyezé költői működését. Hírnevét iambosainak köszönhetette. E részben vele szellemi rokonságban s mint műveiből látni fogjuk, mögötte nem épen messze áll.

Műveiből két nagyobb maradt fenn, ezeket mutatjuk be.

1.

- Ὁ παῖ, τέλος μὲν Ζεὺς ἔχει βαρύκτυπος
 πάντων ὅτ' ἔσται, καὶ τίθῃς' ὅπῃ θέλει
 νόος δ' οὐκ ἐπ' ἀνθρώποισιν· ἀλλ' ἐφ' ἡμέροι
 ἃ δὴ βότ' αἰεὶ ζῶμεν, οὐδὲν εἰδότες,
 5 ὅπως ἕκαστον ἐκτελευτῇσι θεός.
 ἐλπὶς δὲ πάντας κἀπιπείθει· τρέφει
 ἄπρηκτον ὀρμαίνοντας· οἳ μὲν ἡμέρην
 μένουσιν ἐλθεῖν, οἳ δ' ἐτέων περιτροπάς.
 νέωτα δ' οὐδεὶς ὅστις οὐ δοκέει βροτῶν
 10 πλοῦτω τε κἀγαθοῖσιν ἔξισθαι φίλος·
 φθάνει δὲ τὸν μὲν γῆρας ἄζηλον λαβόν,
 πρὶν τέρμ' ἔκῃται· τοὺς δὲ δύστηνοι νόστοι
 φθειροῦσι θνητῶν· τοὺς δ' Ἄρει θεσμημένους
 πέμπει μελαίνης Ἀΐδης ὑπὸ χθονός·
 15 οἳ δ' ἐν θαλάσῃ καίλαπι κλονεόμενοι
 καὶ κύμασιν πολλοῖσι πορφυρῆς ἁλός
 θνήσκουσιν, εὖτ' ἂν μὴ δυνήσονται ζῶειν·
 οἳ δ' ἀγχόνην ἄψαντο δυστήνῃ μόρῃ,
 καθύαχρετοι λείπουσιν ἡλίου φάος·
 20 οὕτω κακῶν ἅπ' οὐδὲν· ἀλλὰ μυρία
 βροτοῖσι κῆρες κἀνεπίφραστοι δύαι
 καὶ πῆματ' ἔστί· εἰ δ' ἐμοὶ πιθοίαιτο,
 οὐκ ἂν κακῶν ἐρῶμεν, οὐδ' ἐπ' ἄλγεσιν
 κακοῖς ἔχοντες θυμὸν αἰκίζοίμεθα. —

Jegyzetek. 1. τέλος: bevégzés és végzés.

4. ἃ δὴ költőileg, e h.: οἷα δὴ.

7. köv. ἡμέρην μένουσιν ἐλθεῖν az infinitivus főnév gyanánt áll μένειν ige mellett, tehát: bevárják a nap megérkeztét; mint Od.,

1. 142. μένον δ' ἐπὶ ἔσπερον ἐλθεῖν = bevárták az est idejének beálltát.

9. οὐδ. ὅστις οὐ = πᾶς τις.

11. ψάξει — — — λαβόν, a participium néha, mint az infinitivus az ige kiegészítéséül szolgál: ilyenkor az: part. praedicativum, így itt ψάξεν ige mellett.

12. V. ö. Mimnerm. 1. 15.

20. κακῶν ἀπ'; ἀπό = távol — a fájdalomtól, fáj l. nélkül.

22. ἐστίν, hogy magyarázható ki az egyes szám?

24. ἔχοντες θυμὸν a rendes νοῦν ἐπέχειν τινί helyett.

Keserű életnézetet, vigasztalás nélküli életbölcseiséget találunk e műben, melyben a költő az emberi élet nyomorúságairól, mulékonyságáról, a sokféle halálnemről beszél; egyes megjegyzéseket ad az emberek esztelen nézeteiről s azzal az intéssel zárja be, hogy a fájdalmak, szenvedések ellenében jól kell magunkat vértelnünk.

2.

Χωρὶς γυναικὸς θεὸς ἐποίησεν νόον
τὰ πρῶτα· τὴν μὲν ἐξ ὕδ' ἀνύτριχος,
τῇ πάντ' ἂν οἶκον βορβόρω κεφυρμένα
ἄκοσμα κεῖται, καὶ κυλινδεῖται χαμαί·
5 αὐτὴ δ' ἄλουτος ἀπλύτοις τ' ἐν εἵμασιν
ἐν κοπρίῃσιν ἡμένῃ πιαίνεται.

Τὴν δ' ἐξ ἀλιτρῆς θεὸς ἔθηκ' ὀλώπεκος
γυναιῖκα, πάντων ἴδριν· οὐδὲ μιν κακῶν
λέληθεν οὐδὲν, οὐδὲ τῶν ἀμεινόνων.

10 τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν εἶπε πολλάκις κακόν,
τὸ δ' ἐσθλόν· ὀργὴν δ' ἄλλοτ' ἄλλοίην ἔχει.

Τὴν δ' ἐκ κυνὸς λειτουργόν, αὐτομήτορα,
ἣ πάντ' ἀκοῦσαι, πάντα δ' εἰδέναι θέλει,
πάντη δὲ παπταίνουσα καὶ πλανωμένη
15 λέληκεν, ἣν καὶ μηδέν' ἀνθρώπων ὄρα.
παύσεις δ' ἂν μιν οὔτ' ἀπειλήσας ἀνὴρ,
οὐδ' εἰ χολωθείς ἐξαράξειςεν λίθῳ
ὀδόντας, οὐδ' ἂν μειλίχως μωθεύμενος,
οὐδ' εἰ παρὰ ξείνοισιν ἡμένῃ τύχοι·
20 ἀλλ' ἐμπεδῶς ἄπρηκτον αὐτὴν ἔχει.

Τὴν δὲ πλάσαντες γηγῆνην Ὀλύμπιοι
ἔδωκαν ἀνδρὶ πηρόν· οὔτε γὰρ κακόν,
οὔτ' ἐσθλόν οὐδὲν οἶδε τοιαύτη γυνή·
ἔργον δὲ μῶνον ἐσθίειν ἐπίσταται·
25 κούδ' ἣν κακὸν χειμῶνα ποιήσῃ θεός,
ρίγῳσα δίφρον ἄσπον ἔλκεται πυρός·

- Τὴν δ' ἐκ θαλάσσης, ἣ δὲ ἐν φρεσὶν νοεῖ·
 τὴν μὲν γελᾷ τε καὶ γέγηθεν ἡμέρην,
 ἐπαινέσει μιν ξεῖνος ἐν δόμοις ἰδὼν·
 30 „Οὐκ ἔστιν ἄλλη τῆσδε λωπὼν γυνή
 ἐν πασὶν ἀνθρώποισιν, οὐδὲ καλλίων·
 τὴν δ' οὐκ ἀνεκτὸς οὐδ' ἐν ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν,
 οὔτ' ἄσπον ἐλθεῖν, ἀλλὰ μαίνεται τότε
 ἄπληκτον, ὥσπερ ἀμφὶ τέκνοισιν κύνων.
 35 ἀμείλιχος δὲ πασι καποθυμῆη
 ἐχθροῖσιν ἴσα καὶ φίλοισι γίνεται.
 ὥσπερ θάλασσα πολλάκις μὲν ἀτρεμῆς
 ἔσσηκ' ἀπήμεων, χάριμα ναύτησιν μέγα,
 θέρους ἐν ὥρῃ, πολλάκις δὲ μαίνεται
 40 βαρυκτύποισι κύμασιν φορευμένη·
 ταύτῃ μάλιστα ἔοικε τριαύτῃ γυνή
 ὀργήν· φυχὴν δὲ πόντος ἀλλοίην ἔχει.
 Τὴν δ' ἐκ τε σποδείης καὶ παλιντρίβους ὄνου,
 ἣ σὺν τ' ἀνάγκῃ σὺν τ' ἐνιπῆσιν μόγῃς
 45 ἔστερξεν ὧν ἅπαντα καὶ πονήσατο
 ἀρεστά· τόφρα δ' ἐσθίει μὲν ἐν μυγῶ
 προνούξ, προῆμαρ, ἐσθίει δ' ἐπ' ἐσχάρῃ·
 ὁμῶς δὲ καὶ πρὸς ἔργον ἀφροδίσιον
 ἐλθόνδ' ἐταῖρον ὄντινων ἐδέξατο.
 50 Τὴν δ' ἐκ γαλῆς, δόστηγον οἰζυρὸν γένος.
 κείνῃ γὰρ οὐ τι καλὸν οὐδ' ἐπίμερον
 πρόσσεστιν, οὐδὲ τερπνόν, οὐδ' ἐράσμιον·
 εὐνής δ' ἀλγινῆς ἐστὶν ἀφροδίτης,
 τὸν δ' ἄνδρα τὸν παρόντα ναυσίῃ διδοῖ·
 55 πλέπτουσα δ' ἔρδει πολλὰ γείτονας κακά,
 ἄθυστα δ' ἱρὰ πολλάκις κατεσθίει.
 Τὴν δ' ἵππος ἀβρή χαιτέεσσι' ἐγείνατο,
 ἣ δοῦλι' ἔργα καὶ δούην περιτρέπει·
 κοῦτ' ἂν μύλης ψαύσειεν, οὔτε κόσκινον
 60 ἄρειεν, οὔτε κόπρην ἐξ οἴκου βάλοι,
 οὔτε πρὸς ἵπνον, ἀσβόλῃν ἀλευμένη,
 ἔξοιτ'· ἀνάγκῃ δ' ἄνδρα ποιεῖται φίλον·
 λοῦται δὲ πάσης ἡμέρης ἀπὸ ῥύπον
 οἷς, ἄλλοτε τρίς, καὶ μύροις ἀλείφεται·
 65 αἰεὶ δὲ χαίτην ἐκτενισμένην φορεῖ,
 βαθεῖαν, ἀνθέμοισιν ἐσκιασμένην·

καλὸν μὲν ὦν θέλημα τοιαύτη γυνή
 ἄλλοις· τῷ δ' ἔχοντι γίνεται κακόν,
 ἦν μή τις ἢ τύραννος, ἢ σκηπτούχος ἦ,
 70 ὅστις τοιοῦτοις θυμὸν ἀγλαΐζεται.

Τὴν δ' ἐκ πιθήκου· τοῦτο δὴ διακριδὸν
 Ζεὺς ἀνδράσιν μέγιστον ὥπασεν κακόν.
 αἵσχιστα μὲν πρόσωπα· τοιαύτη γυνή
 εἴσιν δι' ἄστεος πᾶσιν ἀνθρώποις γέλως·
 75 ἐπ' αὐχένα βραχεῖα, κινεῖται μόγις
 ἄπυγος, αὐτόκωλος· ἃ τάλας ἀνὴρ,
 ὅστις κακὸν τοιοῦτον ἀγκαλιζεται.
 δῆνεα δὲ πάντα καὶ τρόπους ἐπίσταται,
 ὥσπερ πίθηκος, οὐδέ οἱ γέλως μέλει·
 80 οὐδ' ἂν τιν' εὖ ἔρξειεν, ἀλλὰ τοῦθ' ὄρα,
 καὶ τοῦτο πᾶσαν ἡμέρην βουλεύεται,
 ὅπως τιν' ὥς μέγιστον ἔρξειεν κακόν.

Τὴν δ' ἐκ μελίσσης· τὴν τις εὐτυχεῖ λαβὼν·
 κείνη γὰρ οἴῃ μῶμος οὐ προσιζάνει·
 85 θάλλει δ' ὅπ' αὐτῆς κάπαέζεται βίος·
 φίλη δὲ σὺν φιλεῦντι γηράσκει πόσει,
 τεκοῦσα καλὸν κοῦνομακλυτον γένος·
 κάριπρεπῆς μὲν ἐν γυναιξὶ γίνεται
 πάσῃσι, θεῇ δ' ἀμριδεδρομεν χάρις·
 90 οὐδ' ἐν γυναιξὶν ᾗδεται καθημένῃ,
 ὅκου λέγουσιν ἀφροδισίους λόγους.
 τοίας γυναῖκας ἀνδράσιν χαρίζεται
 Ζεὺς τὰς ἀρίστας καὶ πολυφραδεστάτας.

Τὰ δ' ἄλλα ψῦλα ταῦτα μηχανῇ Διὸς
 95 ἔστιν τ' ἐπ' ἄτῃ, καὶ παρ' ἀνδράσιν μενεῖ.
 Ζεὺς γὰρ μέγιστον τοῦτ' ἐποίησεν κακόν,
 γυναῖκας· ἦν τι καὶ δοκῶσιν ὠφελεῖν,
 ἔχοντί τοι μάλιστα γίνεται κακόν.
 οὐ γάρ κοτ' εὐφρων ἡμέρην διέρχεται
 100 ἄπασαν, ὅστις σὺν γυναικὶ τέλλεται·
 οὐδ' αἰψα λιμὸν οἰκίης ἀπώσεται,
 ἐχθρὸν συνοικητῆρα, δυσμενέα θεόν.
 ἀνὴρ δ' ὅταν μάλιστα θυμηθεῖν δοκῇ
 κατ' οἶκον ἢ θεοῦ μοῖραν ἢ ἀνθρώπου χάριν,
 105 εὐροῦσα μῶμον ἐς μάχην κορύσσεται.
 ὅκου γυνή γάρ ἐστιν, οὐδ' ἐς οἰκίην

- ζεῖνον μολόντ' ἄν προφρόνως θεχοίατο.
 ἥτις δέ τοι μάλιστα σωφρονεῖν δοκᾷ,
 αὐτῇ μέγιστα τυγχάνει λωβωμένη·
 110 καχηγόντος γάρ ἀνδρὸς — οἱ δὲ γείτονες
 χαίρουσ' ὀρῶντες καὶ τόν, ὥς ἀμαρτάνει·
 τὴν ἣν δ' ἕκαστος αἰνέσει μεμνημένος
 γυναικα, τὴν δὲ τοῦτέρου μωμήσεται·
 ἵστην δ' ἔκοντες μοῖραν οὐ γινώσκουσιν.
 115 Ζεὺς γάρ μέγιστον τοῦτ' ἐποίησεν κακόν,
 καὶ δεσμὸν ἀμφείθηκεν ἄρρήκτον πέδιλος,
 ἐξ οὗτε τοὺς μὲν Ἀΐδης ἐδέξατο
 γυναικὸς εἶνεν ἄμφιδηριωμένους.

Jegyzetek. 1. χωρί; = különbözőkép; adiectivum indeclinabile, mint δίχρ, ἄτερ.

2. τὰ προῶτα: kezdetben, legelőbb.

7. ἀλιτροῖς; = ravszt, gen. comm. — ἔστηκε = ἐποίησε. V. ö. Elegia. Solon 1, 2-hez jegyz.

9. ἀμεινόνων: a jobbat, absolute használt értemenynyel, határozott összehasonlítás nélküli comparativus.

11. a szeszély egyiket erre, másikat arra üzi, — tehát ὀργήν = szeszély.

12. τὴν δέ t. i. ἔστηκε θεός 11. v. — κυνός: a szemtelenség jelképe. λιτοουργόν = κακοῦργον.

15. λέλκεν: ugat, csahol; perfectum praesens-jelentéssel.

17. οὔτε — οὐδέ anakoluthia. V. ö. Arkhil. 6, 1-hez j.

18. οὐδ' ἄν: t. i. παύσεις.

21. γαῖήν: a föld, mint a butaság jelképe.

23. οἶδε itt: tud, ért.

26. βίγωσα e h. βίγοῦσα. Πίγω igében az εἶναι és εἶναι rendszerint nem εἶναι-vá, hanem εἶναι-vá vonatlik össze.

38. ἀπήμων = ártalmatlan, — mondományilag ἔστηκεν-hez tartozik.

39. μάλιστα: a költők gyakran felruháznak élettelen lényeket indulatokkal.

42. ὀργήν l. 11-hez j.

43. ὄνου mint a lomhaság, tétlenség, falánkság mintaképe. — σποδιῆς kéttagunak ejtendő.

45. ἔσπερσεν aor. gnom.

47. προνοῖ, προῖμαρ e helyett: αἶν.

50. γένος appositio τὴν δέ-hez.

51. ἐπιμερον ion alak ἐμίμερον helyett. Figyelemre méltók a synonymák ebben s a köv. versben.

57. χατέεσσι' szép haju. — Systole. E szó Homerosnál is rendszerint = szép haju.

58. περιτρέπει: tréfás értelemmel benhatólag: jobbra-átot csinál.

59. Az örlés, szitalás, rostálás, a nő munkaköréhez tartozék.
 63. λοῦται — ἀπό tmesis.
 68. τῷ ἔχοντι t. i. a férjnek.
 71. τοῦτο t. i. γυναῖκα; a pronomen a praedicatumhoz szerkesztve. V. ö. Ion. 1, 2-hez jegyz.
 78. θήνα synizesis.
 85. βίος = βίωτος.
 89. ἀμφιδεδρ' perfectum praesens jelentéssel.
 92, 93. így oldd fel: τοῖαι γυναῖκες εἰσὶν ἄρισταί τοῦτων, ἅς Ζεὺς ἀνδράσι χαρίζεται.
 96. τοῦτο az obiectum, μέγιστον κακὸν a praedicatum.
 99. ἡμέρην διέρχεται: eltölti a napot.
 104. θεῶ μοῖραν: az istentől adott sors.
 111. ὥς ἀμαρτάνει = mennyire meg van esalva.
 114. ἔχοντες mint partic. praedicativum γιγνώσκειν mellett.
 115. szószerint a 96. vers.
 116. ἀμπεθῆκεν t. i. τοῖς ἀνδράσιν.

Az egész nagy költeményt tartalmilag 10 részre és epilogra oszthatjuk következőleg:

I. 1—6. A rendetlen nő. II. 7—11. A ravasz és furfangos nő. III. 12—20. A zsémbes, veszekedő nő. IV. 21—26. Az együgyű nő. V. 27—42. A szeszélyes nő. VI. 43—49. A tunya, rest nő. VII. 50—56. Az álnok, körmös nő. VIII. 57—70. A kacér nő. IX. 71—82. Az utálatos, gonosz nő. X. 83—93. A szorgalmas nő. — *Epilog* 94—118. Éles kritika az egész női nem fölött.

Egy nyers, durva szatira ez a női nem ellen, gondolatokban, kifejezésekben egyiránt túlvitt, túlságos. A metsző keserűség Arkhilokhos modorára emlékeztet, de már nem egyesek ellen irányozva, hanem egy egész osztály, a női nem gyöngegségeit osztorozva. — A mű kidolgozásában azzal a leleményes ügyességgel él, hogy állatokat, elemeket hoz fel, mint a melyekből Zeus a különböző tulajdonságú nőket teremtette. Így a disznótól a rondát, a lótól a magát cicomázó kacért, a tengertől a szeszélyest s változékonyt, a kutyától a csacska fecsegőt, a földtől a lustát, a menyéttől a kiállhatatlant, a rókától a ravaszt, a majomtól a rútát s gonoszt. A női rosz természetek tehát megfelelnek az egyes állatok tulajdonainak — Simonides szerint. A költemény utolsó (X.) szakában a házias, munkás és serény nőt hozza fel, mint az egyedül jót, a legjobbat, — de aztán a költemény végzavában mégis csak ama véleménynek ad kifejezést a költő, hogy a nő a legnagyobb baj, rosz, nyomorúság. Látnivaló, hogy Simonides szerfölott elkapatta magát. Miért ily elkeseredett a női nem iránt, miért e nőgyü-

lőlség? nem tudjuk; de azt hiszem, ha ismernők a költő élet-körülményeit, néhány csalódással végződött szerencsétlen szerelmi viszony volna ennek az elkeseredettségnek, otromba kitörésnek magyarázata.

A találékonyság minden bizonyynyal figyelemre méltó. Ámde ennek ellenében ott van a hoszadalmas osztályozása a nők fajainak; ott a fárasztó lista-felsorolás; ott a gyakorta durva, goromba kifejezések, fordulatok, melyek akárhiányszor az ízetlenségig vannak víve.

III. Solon.

Életéről, jelleméről röviden szólottunk főlebb, mikor mint elegikust tárgyaltuk. Most lássunk pár mutatványt iambosi műveiből.

1.

Πίνουσιν, καὶ τρώουσιν, οἱ μὲν ἴσθια,
οἱ δ' ἄρτον αὐτῶν, οἱ δὲ συμπλεγμένους
γούρους φακοῖσι· καὶ οἱ δ' οὕτε περμύτων
ἄπυσσιν οὐδέν, ἅπαντα τ' ἀνθρώποισι γῆ
5 φέρει μέλαινα, πάντα τ', ἀφθόγως πάρα.

Egy nagyobb mű töredéke ez, melyből következtetve az egész költemény tartalma az lehetett, hogy Solon az embereknek érzékies, élvezeteket hajhászó életmódját festette s a fényűzést ostorozta. Valószínű, hogy a tartalom nagyon is az életből volt merítve, s ha nem is oly durván, mint Simonides, de kitörő hévvel korbácsolta a költő az említett gyarlóságot.

Az emelkedett gondolkozásmód, művelt lélek természet-szerűleg kizárta a túlvitt, észszerületlen otromba modort.

2.

Συμμαρτυροῖτε ταῦτ' ἂν ἐν δίκῃ χρόνον
μήτηρ μεγίστη θαυμάτων Ὀλυμπίων
ἄριστα Γῆ μέλαινα, τῆς ἐγὼ ποτε
ὄρουσ' ἀνεῖλον πολλαχῇ πεπηγότας·
5 πρόσθε δὲ δουλεύουσα, νῦν ἐλευθέρα.

- πολλοὺς δ' Ἀθήνας πατρίδ' εἰς θεόκτιτον
 ἀνήγαγον πραθέντας, ἄλλον ἐκδέκωσ,
 ἄλλον δικαίως, τοὺς δ' ἀναγκαίης ὕπο
 χρῆσμον λέγοντας, γλῶτταν οὐκέτ' Ἀττικὴν
 10 ἰέντας, ὡς ἂν πολλαχῇ πλανωμένους,
 τοὺς δ' ἐνθάδ' αὐτοῦ δοσιλήν ἀεικέα
 ἔχοντας, ἥδη δεσπότης τρομευμένους,
 ἐλευθέρους ἔθηκε· ταῦτα μὲν κράτει.
 ὁμοῦ βίην τε καὶ δίκην συναρμύσας,
 15 ἔρεξα καὶ διήλθον ὡς ὕπεσχόμην.
 θεσμούςς δ' ὁμοίους τῷ κακῷ τε καὶ αἰσθῶ,
 εὐθεσίαν εἰς ἕκαστον ἀρμύσας δίκην
 ἔγραψα. κέντρον δ' ἄλλος ὡς ἐγὼ λαβών,
 κακοφραδής τε καὶ φιλοκτήμεων ἀνὴρ
 20 οὔτ' ἂν κατέσχε δῆμον οὔτ' ἐπαύσατο,
 πρὶν ἂν ταράξας πῖαυρ ἐξέλη γάλα.

Εἰ γὰρ ᾗθελον

- ἃ τοῖς ἐναντίοις ἦν θάνατον τότε,
 25 αὐθις δ' ἃ τοῖσιν ἀτέρους, ὄραται· δέχα,
 πολλῶν ἂν ἀνδρῶν ᾗδ' ἐχηρώθη πόλις.
 τῶν οὔνεκ' ἀρχὴν πάντοθεν κοκκυμένους
 ὡς ἐν κοτὶν πολλαῖσιν ἐστράφην λύκος.

Jegyzetek. 1. ἐν δίκῃ χρόνῳ: a kor ítélőszéke előtt, — melyről a költő bizton tudja, hogy az az ő javára ítélend. Az idő, a kor tehát személyesítve van, mint a melynek ítélőszéke előtt Ge, mint tanu jelenik meg.

3. Γῆ. Ge, Kronosnak anyja; itt istent s földet jelent egyszerre, tehát a physikai s isteni jelentés összeolvad. — ποτε arra vonatkozik, hogy e művet jóval törvényadása után írta.

4. ὅρους: az ország határa, jeléül, hogy az ország egy része el volt zálogosítva. Gondoljunk a seisakhteára.

6. Arról a két osztályról van szó, melyek közül egyiket szolgaságra vetve eladták, a másik idegen földön nyomorgott.

9. χρεῖμον λέγοντας: tovább magy. γλ. οὐκ. Ἀττ. ἰέντας által jóslatokat mondva, mint cigányaink, a mi Solon korában nagy divatban volt.

11. szembetéve a 6. vers-sel.

18. κέντρον metaphora: az állam adója. — ὡς ἐγὼ t. i. ἔλαβον, λαβών-ból egészíthető ki.

20. κατέσχε δῆμον t. i. κέντρον· δῆμος a köznép; κατ. δ-al ellentétben áll ταράξας t. i. δῆμον.

25. ἃ τοῖσιν ἀτέρους t. i. ἦν θάνατον.

Solon törvényeket hozván azt tapasztalta, hogy csak nem sikerült teljes megelegedést hoznia létre s ezért újat magának védelmére kel, igyekeztvén kimutatni, hogy átláthatja bárki törvényeinek áldásos következményeit.

E mű tehát önigazolás, mely másfelől világosan föltárja Athenai akkori politikai helyzetét. A költemény sok erélyt, sok ügyességet mutat s nagy mértékben rokon szellemű Solon politikai elegiáival.

3.

Εἰ δὲ γῆς ἐφεισάμεν
πατριῶδες, τυραννίδος δὲ καὶ βίης ἀμειλίχου
οὐ καθ' ἡψάμεν, μίανας καὶ κατασφόνδας κλέους,
οὐδὲν αἰδεσθῆναι· πλέον γὰρ ὧδε νικίσειν δοκέω
πάντας ἀνθρώπους.

5

Οὐκ ἔφυ Σόλων βαθύφρων οὐδὲ βουλήεις ἀνὴρ·
ἐσθλὰ γὰρ θεοῦ διδόντος αὐτὸς οὐκ ἐδέξαστο·
περιβαλὼν δ' ἄγγραν, ἀγασθεὶς οὐκ ἐπέσπασεν μέγα
10 δόκτυον, θυμοῦ θ' ἀμαρτῇ καὶ φρενῶν ἀποσφαλίεις·
ἤθελον γὰρ κεν κρατήσας, πλοῦτον ἄφθονον λαβὼν
καὶ τυρσινεύσας Ἀθηνῶν μόνον ἡμέραν μίαν
ἀσκήσας ὅσπερ οὐκ ἐθέλει καπιτερεῖσθαι γένος.

E költeményét Phokoshoz, barátjához intézé s védi magát benne a törvényeivel szemben tett szemrehányások ellenében. Kimondja tisztán: ő nem bánja, hogy a kényuralmat nem használta fel, így kétségtelen, hogy éppen ez által emelkedett a többi emberek fölé.

4.

Χαῖνα μὲν τότ' ἐφράσαντο. νῦν δέ μοι χολοούμενοι
λοξὸν ὀφθαλμοῖς ὁρῶσιν πάντες ὥστε δόξον. —

Solon nem nyert nagy köszönetet, hálát egyik párttól sem. Ezt fejezi ki itt.

Íme tehát tetrametereiből is pár példa.

Solonnak iambosi s trokhaiosi mértékben írt művei felindult kedélyre, izgatott hangulatra mutatnak, de a testestől

lelkestől humánus ember mint költő sem lehetett más. E műveivel soha sem is támadott, mint pl. Arkhilokhos, hanem csak a méltó önérzeten alapuló önvédelem fegyveréül használta ilynemű költeményeit. Természetes másfelől, hogy némi keserőséggel telvék, a mi könnyen indokolható a műfaj természetével, ámde soha egyetlen sorban sem mutatnak oly elkapott, durvaságig vitt modort — sem gondolatban, sem kifejezésben — mint azt Simonidesnél láttuk.

10) ANAKREON, ANAKREONI DALOK.

A görög lantos költészet nemcsak az elegiát, iambost és epigrammát foglalja magában, hanem a dal- és karköltést is. A görög lantos költészet ugyanis még nem volt külön fajként szembeállítva az epikus és drámai költéssel, mint a hogyan az újkorban, mert a lyrának főismertető jegye: az énekszerű előadás, megvolt a régi epikus költeményeknél is. másrészt pedig egyes lyrai fajokat (pl. az elegiát, iambost) megfosztottak az előadás e nemétől.

A görög lyra a görög zenével függ szorosan össze, a kettőnek művészi kifejlődése karöltve járt s míg az eposznál, elegiánál, iambosnál a zenekíséret még csak járulék volt, itt már elengedhetetlen kellékké vált a lyrai érzelmesség hatékonyabb tolmácsolására, sőt egyes lyrai fajokhoz a táncz is kiegészítő elemként csatlakozott. A görög zene legkiválóbb művelői: *Terpandros*, a ki a héthúrú lant megteremtője, az ifjabb *Olimpos*, meg *Thaletas*, kik a fuvolajáték tökéletesítésén munkáltak.

Az egyéni érzelem kifejezésére a *dalköltés* szolgált (melos). A könnyed, kedélyes érzésű, az egyéni hangulatot tükröző s a szív legtitkosabb érzelmeit kifejező dalokat különösen az aiolok mívelték (Sappho a költőnő, Alkaios), kikhez az iónok is számítandók (Anakreon), míg az isteni tisztelettel, a győzelmekkel kapcsolatos *karköltés* (khoros) a maga komoly, méltóságos jellemével a dóroknál talált legkiválóbb művelőkre (Simonides, Pindaros, Bakchylides) s a dalköltéssel szemben fő ismertető jegye, hogy a benne kifejezett eszmék és érzések az egész nemzettel közösek, isteneket és hősöket ünnepel nyilvánosan, vagy személyeket dicsőít nemzeti ünnepeken. Előadás tekintetében amaz beérte egyetlen hangszer kíséretével, holott emezt egész, betanított karok adták elő nagyobb szabású zenekísérettel és tánczczal. S míg az aiol dalköltés versalakja a rövidebb sorokból álló s zárattal ellátott versszak, addig a dór karköltésben a versszerkezetek legbonyolultabb és legmesteribb

formáit alkalmazták. — A dal- és karköltésnek számos fajtát különböztették meg, ilyenek: a *skolion* (kördal), *epithalamion* (nászdal), *hymnos* (dicsőítő dal), *prosodion* (körmenei dal), *dithyrambos* (bortal), *paian* (háladal), *hyporhema* (tánczdal), *threnos* (gyászdal), *epinikion* (győzelmi dal) sat.

Az aiol dalköltéssel rokon s annak mintegy folytatása *Anakreon* költészete, a ki ugyanazon ión törzshöz tartozott, a melyről a 6. lapon szólottunk. Kis-Ázsia partvidéki városában, Teosban (ma Bodrun mellett a romok) született s atyja neve Skythinos. Élete Kr. e. 572—487 közé esik. Ifjú koráról nincsenek biztos adataink, csak annyit tudunk egyik töredéke nyomán, hogy pajzsával ép úgy járt, mint Arkhiolokhos vagy Horatius (l. 13. k. l.). Midőn Kyros fővezére, Harpagos, 541-ben földülta Teost, állítólag Anakreon is Teos egyik thessaliai gyarmatvárosába, Abderába, menekült, a honnan a hatalmas és műszerető samosi fejedelemnek, Polykratesnek (533—522) udvarába került s itt költőtársával, Ibykossal, mint udvari dalnok működött, akár csak Goethe Weimarban, Ariosto vagy Tasso Ferrarában vagy a mi Tinódink a maga urainál, főleg Török Bálintnál. A fejedelem udvarában keleti szokás szerint sok szép ifjú tartózkodott, mint Kleubulos, Bathyllos, Smerdies, Megistes, Lenkaspis, Simalos s mások, a kik iránt költőnk erős vonzalommal viselkedett s költeményeiben sokszor megemlékezett róluk. A fejedelem halála után Hipparkhos, a fenkölt lelkű, magas műveltségű fejedelem hívta meg Athenaiba s mikor 514-ben második urát megölték, Ekhekrateshez, a thessaliai alenda család egyik neves tagjához került. Bizonytalan, hogy hol élte le végső napjait, de tény, hogy 85 éves korában halt meg. Számos szobra, képe volt az Akropolison, Teosban s másutt, a görög és római írók gyakran hivatkoznak reá, mint a görög lantos költés egyik legkimagaslóbb egyéniségére.

Öt könyvre terjedő műveiből miránk jobbára csak néhány töredék maradt. A hagyomány azonban úgy tünteti föl, mint a pajzán jó kedvnek, az egyéni boldogságnak érzelmes költőjét, a ki élvezi a jelent, szívében újra meg újra föllobban a sóvár szerelem, magasztalja a bort, búsong az ifjúság elmúlásán, irtózik a vénségtől. Költeményei lú tükre a későbbi iónok életének, a mely a perzsa uralom hatása alatt egészen elpuhulttá, világpolgáriassá lett. Előadása telve van kellemmel, könnyedséggel, de azt is mutatja, hogy kevesebb benne a mélység, mint a fogékonyság, kevesebb az igazság és komoly életnézet, mint a pillanatnyi hevülés. Nyelve hajlékony és esiszolt, könnyű folyású; versalakja a glykoni és az ión, a

mely utóbbit majd tiszta, majd meg tört alakban alkalmazza (— — — — —, — — — — —).

Páratlan hatását és népszerűségét azonban az újabb korban nem a tőle fenmaradt töredékeknek, hanem annak a költeményfüzérnek köszönheti, a mely *Anakreoni dalok* czímen ismeretes s a mely Konstantinos Kephalas 10. évszázbeli anthológiájának függeléke. A vizsgálódás kiderítette, hogy e költemények nem Anakreontól valók. Mutatja ezt a versalkotás, a nyelvezet, a nyelvjárás, a hang, sőt a felfogás is. Egészben azonban elég ügyesen utánozták Anakreon kellemét s egyik-másik bátran beleillik Anakreon saját alkotásai közé.

Az anakreoni költészetnek nemcsak a görögöknél és rómaiaknál akadtak utánzói (Theokritos, Moskhos, Apollonios, Meleagros, Leonidas, Poseidippos, Catullus, Horatius), hanem még az egyházi íróknál (Synesios, Nazianzi szt. Gergely) is s volt számos lelkes híve a modern nemzeteknél is, minő az olaszoknál Chiabrera, a francziáknál Girodet, Béranger, az angoloknál Moore s hogy másokat ne említsünk, a németeknél Platen, Lessing, Goethe, Gleim. Nálunk is nagy számú fordítóján kívül (pl. Rájnis, Kazinczy, Földi, Dayka, Csokonai, Pécsi, Thewrewk) kitünő utánzói voltak, mint Révai, Virág, Berzsenyi, Szentmiklósi, Vitkovics, Kisfaludy S., Vörösmarty és mások.

1.

Ῥοινοῦμαι σ', ἐλαττῆβόλε,
ἐκνῆ παῖ Διός, ἀγρίων
δέσποιν' Ἄρτεμι θηρῶν.
ἔκτισον, ἐπὶ Ληθαίῳ
5 θίνῃσι θρασυκαρδίῳ
ἀνδρῶν ἐγκατόρθα πόλει
χαίρουσ'· ὃ γὰρ ἀνιμέρουε
ποιμαίνεις πολίτας.

2.

ὦ νάξ, ᾧ θαμάλῃς Ἑρώε
καὶ Νύμφαι κοινῶπιδες
πορφυρῇ τ' Ἀφροδίτῃ
συνπαίζουσιν, ἐπιστρέφει δ'
5 ὁψιλῶν κορυφᾷς ὀρέων.

γυννοῦμαί σε· σὺ δ' εὐμενῆς
 ἔλθ' ἡμῖν, κεχαρισμένης δ'
 εὐχολῆς ἐπακούειν.
 Κλευβούλω δ' ἀγαθὸς γενεῷ
 10 σύμβουλος· τὸν ἐμὸν δ' ἔρωτ',
 ὦ Δεόνυσε, θέχσθαι.

3.

Πολιοὶ μὲν ἡμῖν ἤδη κρόταφοι κάρη τε λευκόν,
 χαρίεσσα δ' οὐκέτ' ἤβη πάρα, γηράλαιοι δ' ὁδόντες.
 γλυκεροῦ δ' οὐκέτι πολλὸς βιότου χρόνος λείλειπται·
 διὰ ταῦτ' ἀνασταλύζω θαμὰ Τάρταρον θεδοικῶς.
 5 Αἰδέω γάρ ἐστι θεινὸς μυχός, ἀργαλῆ δ' ἐς αὐτὸν
 κἀθόσος· καὶ γὰρ ἐτοῖμον καταβάντι μὴ ἀναβῆναι·

4.

Ἄγε δὴ, φέρ' ἡμῖν. ὦ παῖ, κελέβην, ὅπως ἄμυστιν
 προπίω, τὰ μὲν δέκ' ἐγχείας ὕδατος, τὰ πέντε δ' οἶνον
 κυάθους, ὡς ἀνυβρίστως ἀνὰ διήϊτε βατσαρήσω.

Ἄγε διήϊτε μηκέτ' οὔτω πατάγῳ τε κάλαλητῷ
 5 Σκυθικῇν πόσιν παρ' οἶνω μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς
 ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις.

5.

Οὐ φιλέω, ὅς κρητῆρι παρὰ πλέῳ οἶνοποτάζων
 νείκεα καὶ πόλεμον θακρύνοντα λέγει,
 ἀλλ' ὅστις Μοισέων τε καὶ ἀγλαὰ δῶρ' Ἀφροδίτης
 συμμίσγων ἐρατῆς μνήσκεται εὐφροσύνης.

6.

Ἀβδήρων προιθανόντα τὸν αἰνοβίην Ἀγάθωνα
 πᾶτ' ἐπὶ πυρκαϊῆς ἦδ' ἐβόησε πόλις·
 οὔτινα γὰρ τοιόνδε νέων ὁ φιλαίματος Ἄρης
 ἠνάρισεν στυγερῆς ἐν στροφάλιγγι μάχης.

7.

Εὖχσο Τιμόνακτι θεῶν κήρυκα γενέσθαι
 ἥπιον, ὅς μ' ἐρατοῖς ἀγλαΐην προΐθῃροις
 Ἑρμῇ τε κρείοντι καθέσσαντο· τὴν δ' ἐθέλοντα
 ἀστῶν καὶ ξείνων γυμνασίῳ δέχομαι.

1.

Τὸν ἄργυρον ταρβέων
 Ἦφαιστέ μοι ποιήσον
 πανοπλίαν μὲν οὐχί,
 τί γὰρ μάχαισι κάμοι;
 5 ποτήριον δὲ κοῖλον,
 ὅσον δύνῃ, βάθιον·
 ποίει δὲ μοι κατ' αὐτοῦ
 μῆτ' ἄστρα μῆτ' ἄμαξαν,
 μὴ στυγνὸν Ὠρίωνα·

10 τι Πλειάδων μέλει μοι,
 τί δ' ἀστέρως Βοώτοιο;
 ποιήσον ἀμπέλους μοι
 καὶ βότρυας κατ' αὐτῶν
 καὶ Μαινάδας τρυγώσας.
 15 ποίει δὲ ληνὸν οἴνου
 καὶ χρυσοῦς πατούντας
 ὁμοῦ καλῶ Λυαίῳ
 Ἑρώτα καὶ Βάθυλλον.

2.

Λέγουσιν αἱ γυναῖκες·
 Ἄνάκρεον, γέρον εἴ·
 λαβὼν ἔσοπτρον ἄθρει
 κόμας μὲν οὐκέτ' οὔσας,
 5 ψιλὸν δὲ σευ μέτωπον·
 ἐγὼ δὲ τὰς κόμας μὲν,

εἴτ' εἰσίν, εἴτ' ἀπῆλθον,
 οὐκ οἶδα· τοῦτο δ' οἶδα,
 ὥς τῷ γέροντι μάλλον
 10 πρέπει τὸ τερπνὰ παίζειν,
 ὅσῳ πέλας τὰ Μοίρης.

3.

Οἷ μοι μέλει τὰ Γύγεω,
 τοῦ Σαρδῖον ἄνακτος·
 οὐδ' εἰλέ πώ με ζήλος,
 οὐδὲ φθονὸς τυράννοιο.
 5 ἐμοὶ μέλει μύροισιν
 καταβρέχειν ὑπήνην·
 ἐμοὶ μέλει ῥόδοισιν
 καταστέφειν κάρην·

τὸ σήμερον μέλει μοι,
 10 τὸ δ' αὔριον τίς οἶδεν;
 ὥς οὖν ἔτ' εὔδῃ ἔστιν,
 καὶ πῖνε καὶ κύβευε
 καὶ σπένδε τῷ Λυαίῳ,
 μὴ νοῦσος, ἣν τις ἔλθῃ,
 15 λέγῃ· σὲ μὴ δεῖ πίνειν.

4.

Ἄφες με, τοὺς θεοὺς σοι,
 πιεῖν πιεῖν ἀμυστί·
 θέλω θέλω μανῆναι.
 ἐμαίνεται Ἄλκμαίων τε
 5 γ' ὡς λευκόπους Ὀρέστης,
 τὰς μητέρας κτανόντες·
 ἐγὼ δὲ μηδ' ἐνα κτάς,
 πιὼν δ' ἐρυθρὸν εἶνον
 θέλω θέλω μανῆναι.
 10 ἐμαίνεται Ἡρακλῆς πρὶν

δαινῆν κλονῶν φαρέτρην
 καὶ τόξον Ἰφίτειον.
 ἐμαίνεται πρὶν Αἴας
 μετ' ἀσπίδος κραδαίνων
 15 τὴν Ἑκτορος μάχαιραν.
 ἐγὼ δ' ἔχων κύπελλον
 καὶ στέμμα τοῦτο χαίταις,
 οὐ τόξον, οὐ μάχαιραν,
 θέλω θέλω μανῆναι.

5.

Τί σοι θέλεις ποιήσω,
 τί σοι, λάλη χελιδών;
 τὰ ταρσά σευ τὰ κοῦφα
 θέλεις λαβὼν ψαλίξω;
 5 ἢ μᾶλλον ἐνδοθὲν σευ

τὴν γλῶσσαν, ὥς ὁ Τηρεὺς
 ἐκείνος, ἐκθεριξέω;
 τί μευ καλὼν ὀνειρῶν
 ὑπορθρίαισι φωναῖς
 10 ἀφ' ἥρπασας Βάθυλλον;

6.

Ἐρωτα κήρινόν τις
 νεηνίης ἐπώλει·
 ἐγὼ δὲ αἰ παραστάς
 ἴσους θέλεις ἔφην· σοὶ
 5 τὸ τυχθὲν ἐκπρίωμαι·
 ὁ δ' εἶπε θωριάζων·
 ἴαβ' αὐτὸν ὀπύσου λῆς,
 ὅπως ἂν ἐκμάθῃς νιν·

οὐκ εἴμι κηροτέχνης·
 10 ἀλλ' οὐ θέλω τυνοικεῖν
 Ἐρωτι παντορέκτα·
 ὁδὸς οὖν, δὸς αὐτὸν ἡμῖν
 δραχμῆς, καλὸν σύννευον.
 Ἐρώς, σὺ δ' εὐθέως με
 15 πύρωσον· εἰ δὲ μή, σὺ
 κατὰ φλογὸς τακίση·

7.

Ἐρασμὴ πέλεια,
 πόθεν πόθεν πέτασσαι;
 πόθεν μύρων τοσούτων
 ἐπ' ἡέρος θέουσα
 5 πνέεις τε καὶ ψεκάζεις;
 τίς ἐστί σοι μεληδών;

Ἄνακρέων μ' ἔπεμψεν
 πρὸς παῖδα, πρὸς Βάθυλλον,
 τὸν ἄρτι τῶν ἀπάντων
 10 κρατοῦντα καὶ τύραννον.
 πέπρακός μ' ἦ Κυθήρη
 λαβοῦσα μικρὸν ὕμνον·

ἐγὼ δ' Ἀνακρέοντι
 διακονῶ τοσαῦτα·
 15 καὶ νῦν, ὁρᾷς, ἐκείνου
 ἐπιστολὰς κομίζω.
 καὶ φησιν εὐθέως με
 ἐλευθέρην ποιήσειν.
 ἐγὼ δέ, κἄν ἀφῇ με,
 20 δοῦλη μενῶ παρ' αὐτῷ·
 τί γάρ με δεῖ πέτασθαι;
 ὄρνις τε καὶ κατ' ἀγροῦς,
 καὶ δένδρεσιν καθίζειν
 φαροῦσαν ἄγριόν τι;
 25 τὰ νῦν ἔδω μὲν ἄρτον

ἀφαρπάσασα χειρὼν
 Ἀνακρέοντος αὐτοῦ·
 πλεῖν δέ μοι δίδωσιν
 τὸν οἶνον, ὃν προπίνει·
 30 ποιῶσα δ' αὖ χορεύω
 καὶ θεσπότην κρέκοντα
 πτεροῖσι συσκιάζω.
 κομωμένη δ' ἐπ' αὐτῷ
 τῷ βαρβίτῳ καθεύδω.
 35 ἔχεις ἅπαντ' ἀπελθε·
 λαλιστέραν μ' ἔθηκας,
 ἄνθρωπε, καὶ κορώνες.

8.

Παρὰ τὴν σκιὴν Βαθύλλου
 καθίσω· καλὸν τὸ δένδρον·
 ἀπαλὰς δ' ἔσειτε χαίτας
 μαλακωτάτῳ κλαδίσκῳ.
 5 παρὰ δ' αὐτὸν ἐρεθίζε·
 πηγῇ ῥέουσα πειθοῦς.
 τίς ἂν οὖν ὁρῶν παρέλθοι
 καταγώγιον τοιοῦτο;

9.

Αἰ Μοῦσαι· τὸν Ἑρωτα
 δῆτασθαι στεφάνοισιν
 τῷ Κάλλει παρέδωκαν.
 καὶ νῦν ἡ Κυθήρεια
 5 ζητεῖ λύτρα φέρουσα
 λύτασθαι τὸν Ἑρωτα.
 κἂν λύσῃ δέ τις αὐτόν,
 οὐκ ἔξεισι, μένει δέ·
 δουλεύειν δεδίδακται.

10.

Ἢ γῆ μέλαινα πίνει, 5 τὸν δ' ἥλιον σελήνῃ.
 πίνει τὰ δένδρα δ' αὖ γῆν. τί μοι μάχεσθ', ἐταῖρμι.
 πίνει θάλασσα δ' αὔρας, καὶ τῷ θέλοντι πίνειν;
 ὁ δ' ἥλιος θάλατταν,

11.

Θέλω λέγειν Ἀτρείδας,
θέλω δὲ Κάδμον ᾄδειν·
ἅ βάρβιτος δὲ χορδαῖς
ἔρωτα μῶνον ἔχει.
5 ἤμευφα νεῦρα πρόωγν
καὶ τὴν λύρην ἔπασαν·

καγὼ μὲν ἦδον ἄθλους
Ἑρακλέους· λύρη δὲ
ἔρωτας ἀντεφώνει.
10 χαίροιτε λοιπὸν ἡμῖν
ἦρωες· ἡ λύρη γὰρ
μόνους ἔρωτας ᾄδει.

12.

Φύσις κέρατα ταύροις,
ὅπλ' αὖ δ' ἔδωκεν ἵπποις,
ποδοκίην λαγωαῖς,
λέουσι χάσμ' ὀδόντων,
5 τοῖς ἐχθροῖς τὸ νηκτόν,
τοῖς ὀρνέοις πέτασθαι,
τοῖς ἀνδράσιν φρόνημα.

γυναιξὶν οὐκ ἔτ' εἶχεν.
τί οὖν; δίδωσι κάλλος
10 ἀντ' ἀσπίδων ἀπασσών,
ἀντ' ἐργέων ἀπάντων.
νικᾷ δὲ καὶ σίδηρον
καὶ πῦρ καλή τις οὔσα.

13.

Σὺ μὲν λέγεις τὰ Θήβης,
ὁ δ' αὖ Φρυγῶν αὐτάς·
ἐγὼ δ' ἐμὰς ἀλώσεις.
οὐχ ἵππος ὤλεσέν με,

5 οὐ πέζος, οὐχὶ νῆες·
στρατὸς δὲ καινὸς ἄλλος
ἀπ' ὀμμάτων με βάλλων.

14.

Μεσονυκτίαις ποθ' ὥραις,
στρέφεται ὅτ' Ἄρκτος ἤδη
κατὰ χεῖρα τὴν Βοώτου,
μερόπων δὲ φύλα πάντα
5 κέσται κόπῳ θαμνέντα,
τότ' Ἑρως ἐπισταθεῖς μεν
θυρέων ἔκοπτ' ὀχῆας.
τίς' ἔφην ἰθύρας ἀράσσει;
κατὰ μεν σήιζεις ὀνειρούς·
10 ὁ δ' Ἑρως ἀνοίγε' φησὶν
ἄβρ' εἰμὶ μὴ φόβησαι·

βρέχομαι δὲ κασέληνον
κατὰ νύκτα πεπλάνημαι·
ἐλέησα ταῦτ' ἀκούσας,
15 ἀνὰ δ' εὐθὺ λύχρον ἄψας
ἀνέφξα, καὶ βρέφος μὲν
ἔσορ' ὠ φέροντα τόξον
πτέρυγας τε καὶ φαρέτρην.
παρὰ δ' ἰστίην καθίστα,
20 παλάμαις τε χεῖρας αὐτοῖ
ἀνέθαλπον, ἐκ δὲ χαίτης
ἀπέθλιβον ὀγρὸν ὕδωρ.

ο δ', ἐπεὶ κρύους μεῖθηκεν,
 'φέρε' φησί' πειράσωμεν
 25 τόδε τόξον, εἴ τι μοι νῦν
 βλάβεται βραχεῖσα νευρή.
 τανύει δὲ καί με τύπτει

μέσον ἥπαρ, ὥσπερ οἴστριος·
 ἀνὰ δ' ἄλλεται καρχαζών,
 30 ἔξενε' δ' εἶπε 'συγχάρηθι'
 κέρας ἀβλαβὲς μὲν ἥμῃν,
 σὸν δὲ καρδίαν πονήσεις.'

15.

Μακαρίζομέν σε, τέττιξ,
 ὅτε θενδρέων ἐπ' ἄκρων
 ὀλίγην ὀρόσον πεπωκὼς
 βασιλεὺς ὅπως αἰδεῖς·
 5 σὰ γάρ ἐστι κεῖνα πάντα,
 ὅποσα βλέπεις ἐν ἀγροῖς,
 ὅποσα τρέφουσιν ὄλαι.
 σὸν δ' ὁμιλία γεωργῶν,
 ἀπὸ μηθενός τι βλάπτων·

10 σὸν δὲ τίμιος βροτοῖσιν,
 θέρεος γλυκὺς προφήτης·
 φιλέουσι μὲν σε Μοῦσαι,
 φιλεῖ δὲ Φοῖβος αὐτός,
 λιγυρήν δ' ἔδωκεν οὔρεν.
 15 τὸ δὲ γήρας οἷός σε τείρει,
 σοφὴ, γηγενής, φίλυργε·
 ἀπαθής δ', ἀναιμόσαρκε,
 τχεδὸν εἰ θεοῖς ὄμοιος.

Jegyzetek Anakreonhoz és az Anakreoni dalokhoz.

1. Artemishez intézett s úgynevezett „hivogató” hymnos. A költemény versalakja: 1., 2. glykoni (— — — — —), 3. phekratesi (— — — — —). — 1. ἱσχυόμεναι v. összevonás nélkül γούνομαι, esedezve kér. — ἐλαφιβόλος, 2. szarvasűző. V. ö. Hor. Od. 1, 12, 22: sævis inimica virgo beluis. — 4. ἔκευ, a. m. ἔχορ. — Lethaios, a Maiandros mellékfolyója Magnesia mellett Kis-Ázsiában. E vidéken „Leukophryne” néven különösen tisztelték Artemist, fényes temploma is volt itt, a melynek romjai maig fön vannak. — 5. δίνη, ἥ, örvény. — θρασυκάρδιος 2., animosus. — 7. ἀνήμεος 2., költői szó, a. m. vad, bárdolatlan. — 8. παιμαίνω, Homerosnál is, pl. Il. 6, 25. 11, 106. — ποιήτας, ión és költői alak az attikai πολίτας h.

2. E Dionysoshoz intézett hymnost a költő samosi tartózkodása idején írhatta s arra kéri benne az istent, hogy Kleubulos hajlandóságát szerezze meg neki. — 1. ἵναξ e h. ἄναξ. — χαμᾶλης 2., Eros jelzője: ifjudad, viruló. — 2. Νύμφαι, gyakran említték, mint Dionysos kísértői s egykor dajkái: v. ö. Hor. Od. 1, 19, 1 k. — 3. πορφύρεος (πορφύρεος) 3. bíborszínű, Aphrodite jelzőjeül költőnk alkalmazta; v. ö. Ov. Amor. 2, 1, 38 purpleus Amor. — 4. ἐπιστρέφειν, synizesis és mellőzött contractio: ἐπιστρέφομαι, átbolyong. — 5. ὀρέων, ismét synizesis. — 6. l. 1. 1. — 8. ἐπακούειν, infin. imperativus értelemmel; így nálunk is pl. Petőfi: Tenni! tenni! a helyett, hogy szóval Az időt így elhárásoljátok (Szájhűsök) vagy Arany: Nosza! lótni-futni! (Jóka ördöge). — 9. 10. κλεψούλω . . . σύμβουλος, szándékos paronomasia; Kleubulosról l. a bevezetést. — 10. τὸν . . . δέχεσθαι, vedd oltalmazba hozzá való vonzalmamat. — 11. Δεύουσε, samosi kiejtés szerint az ión Διόνυσσε h.

3. Fájdalmasan panaszolja az ifjúság eltünését, előre borzadva a pillanattól, melyben az élettől meg kell válnia. V. ö. Minn. 1. — 1. ἦμιν a. m. ἡμῖν. — κρόταρος, ó halánték. — 2. πάρα, e. h. πάρεστι, nincs már többé jelen, nincs meg, oda van. — γήραλοι δ' ὀδόντες, fogaim elavultak, azaz: már odvasak. — 3. λείπεται, van már hátra. — 4. ἀνασταύζω, felzokog. — θαμά, ismételtelen, gyakran. — 5. Ἄλδω, ez a rendes genet. Anakr.-nál, v. ö. Tyrt. 3. 38 jegyz. — μυθός, ó, a ház belseje, zúg. — ἀρχαλή κτλ., zord az út, mely oda vezet. — 6. V. ö. Verg. Aen. 6, 126 k. facilis descensus Averno . . . Sed revocare gradum superasque evadere ad auras, Hic opus, hic labor est.

4. E bordalból látjuk, hogy Anakreon az ivást csak mértéktelenesen szereti s énekekkel óhajtja fűszerezni. Szabad utánzása Hor. Od. 1. 27-ben látható. — 1. *κελεβή, ἦ*, nagyobb fajta ivópohár. *ζῶω*, ión alak az attikai *ζῶω* h. — *ἄνυστιν*, így mondhatnók: egy húzamat, egyet. — 2. *ἔγγεα*; két szótagnak olvasandó. A bor és víz vegyítésének aránya rendszerint $\frac{2}{5} : \frac{3}{5}$, holott itt a mérsékeltség jelzésére $\frac{1}{3} : \frac{2}{3}$. — 3. *δῆϊτε*, *krasis*, *δῆ ἄϊτε*, már ismét, megint csak. — *ἀνυβρίστως*, itt: ártatlanul, tisztességesen: v. ö. Xenoph. 1. 19. — *ἀνά . . . βασταρήσω*, *tmesis* s a. m. ujjong, mulatoz, debacchari. A *tmesis* nálunk is megvan, pl. Arany Buda hal. III. Össze az agg ember rogya két térdre, IX. vissza legott mégyen, XI. Fel Buda egy tédről pillanta ijedten. — 4. *ἀλλὰ λη τῷ*, *krasis*, *καὶ ἀλλὰ λη τῷ*. — 5. A skythák és thrákok ismeretesek voltak arról, hogy fölötté zajosan mulattak. — *μελετώμεν, μελετάω* itt: kiabál, zajong. — 6. *ὑποπίνοντε*, csendesen iddogálva (*subbibentes*), ellentétben a fölebbi *Σκυθῶν* *πόσιν*-nal. — *ἐν ὑμνοῖς*, v. ö. Xenoph. 1. 24.

5. Anakreon elegiái közül való. — 1. *κρητῆρι*, 1. Xenoph. 1. 4-hez jegyz. — 2. *νεῖα κατλ.*, részben ugyanezt a gondolatot olvassuk Xenophanes 1. elegiájában, de míg ő azt kívánja, hogy még ivás közben is az erény, az erkölcs legyen a borozók ajakán, addig Anakreon itt is a szerelmet és vidámságot hangsúlyozza. — *δακρύνοντα*, itt: könnyokozó, siralmas, mint néha a latin *tristis*. — 3. *Μουσέων κατλ.*, a Musák ajándéka alatt a költészetben és művészetben való jártasság értendő, mint Arkhil. 1; a genet. összevont alakja egyesben (*ειω*) és többesben (*ειων*) csaknem állandó az ión nyelvjárásban. — *ὁὖρ Ἀφροδίτης*, t. i. a szerelem és szépség; így mondja Hom. Il. 3. 64. is; különben v. ö. Hor. Od. 4. 10, 1. Veneris munera, Verg. Aen. 4. 33. Veneris præmia. — 4. *εὐφροσύνης*, v. ö. Xenoph. 1. 4.

6. A. epigrammáinak egyike s abból az időből való, a mikor Abderában tartózkodott. — 1. *κλειρῶς*, 2. igen erős, vitéz. — 2. *πυρᾶν, ἦ* epikus és ión mellékalakja *πυρᾶ*-nak, máglya. — *ἐβόησε, βοᾶω* voltakép: kiált, mivel t. i. a halottat nevének szokták kiáltani a sírnál vagy máglyánál, mi megcsirat-tal adhatjuk vissza. — 3. *φιλίαμος* 2., költői szó: vérszomjas. — *Ἄρης*, v. ö. Arkhil. 1. 1-hez j. — 4. *ἔνταρσεν, ἐνταρῖω* epikus és költői szó s voltakép a. m. megölt ellenséget kifoszt, itt: megöl. — *στυγρός* 3. borzasztó, iszonyú. — *στυγρῶν, ἦ* epikus és költői mellékalakja *στυγρός*-nak: örvény, forgatag. V. ö. Berzsenyi: Nyolcz századoknak vérvivatarja közt.

7. Ez az epigramma oltárfelirat lehetett (l. 66. l.) s ez az oltár Hermesnek volt szentelve és bizonyos tornaiskola előtt állott. — 1. *Εὐχαιο* ión végzet az attikai *-ω* h. — *Τυμώναν*, nem ismerjük közelebbről. — *ζεῶν κήρυκα* alatt Hermes értendő. — 2. *ἀγλαῖη, ἦ*, fény, dísz. — *πρόδρομον, τό*, itt: előndvar, t. i. a ház bejárója előtti tér. — 3. *τον . . . δέχομαι*, örömmel fogadom pedig a ki akár a városbeliek, akár az idegenek közül e tornaiskolába akar lépni.

1. Az ezután következő költemények mind nem Anakreon-tól valók s versalakjuk jobbára: — 1. τορεύω, késő-kori görög szó: érezből valami művészt alkot, itt: földolgoz. — 2. ἠφαιστε, l. Minn. 5, 5-hez jegyz. — 3. πανοπλία ἷ, teljes fegyverzet. — οὐχί, teljességgel nem. — 5. ποτήριον, τό, serleg. — καίλον, hogy t. i. mentül több férjen bele. — 6. βαδύνω, mélyít, kiváj. — 9. στυγνὸν Ὀρίωνα: Orion (Kaszáscsillag) 24 csillagból álló csillagkép, a melynek feljövetele és letünése rendszeresen viharral szokott járni, ezért mondják itt, vészest-nek; v. ö. Verg. Aen. 1, 535; 4, 52; 7, 719. Hor. Ep. 10, 10. — 10. Πλειάδων, a Pleiadok (Fiastyúk) a monda szerint Atlas és Pleione leányai, kiket (mind a hetet) a csillagok közé sorozott Zeus; különben a Bika csillagképében vannak s a görög felfogás szerint lemenésük ideje a tél kezdetének jele. — 11. Βοώτου, Bootes a monda szerint Lykaon és Kallisto unokája, nagyatyja feltárlta Zeusként, a ki azonban új életre kelve a csillagok közé helyezte; az északi égbolton s ép a Nagy gönczöl közelében van. — 14. Μαινάδας, a Mainadok Bakkhos ittás kísérői. — τραγῶν, szüretel, (szőlőt) szed. — 15. ληνός, ἷ, sajtó, kád. — 16. πατοῦντας (πατέω), szőlőtíprókat, nyomókat. — 17. Λυαίω, Lyaios Bakkhos mellékeve s a. m. gondülő. Bakkhosról l. Ion 1, 1-hez j. — 18. Eros a szerelem istene, Aphrodite fia, szárnynyal és tegezzel ábrázolják.

2. E dalocska egyike a gyűjtemény legsikerültebb darabjainak. Önmagához intézi a költő s azt az alapelvet mondja ki benne, hogy mentül öregebbek, tehát a halálhoz mentül közelebb vagyunk, annál jogosultabb fölhasználni az időt s élveznünk az életet. — Utánzata Lessing Das Alter cz. műve. — 1. λέγουσιν, mondogatják. — 2. γέρον; mivel A. késő vénségeig folytatta költői működését s öreg korában is ugyanazon régi vágyódással, erős érzéssel és vidámsággal énekel a borról, szerelemről, az irodalomban ép úgy, mint a művészetben Dionysos örökké lelkesülő öreg hívének ábrázolták. — 3. ἑσπετρον, τό, tükör. — ἀσπρώ, itt: meglát, észrevesz. — 5. σευ, a. m. σεο = σοῦ s itt, mivel nincs nyomaték rajta, hangsúlytalan. — τὰς κόμας . . οὐκ οἶδα, itt az alany a főmondat tárgyává van téve, vesd össze Vadrózsák 248: Látom életemet, nem igen gyönyörű; Arany Toldi IV. 15: Hiszem az istent, úrvát sem hagyja; u. o. VI. 14: Hiszem a teremtet, még addig nem öl meg. — 9. μᾶλλον, t. i. τοσοῦτον; a brakhylogia tekintetében v. ö. Arany Buda hal. XII. Hall egyszer odalenn, mint paripa prüsszét (azaz olyat, mint a paripa prüssze). — 10. τερπνῆ, accus. adverb., tréfásan, kellemsen. — παίζω, itt: mulat, enyeleg. — 11. ὄσῳ, t. i. μᾶλλον. — τὰ Μοίρης, a Moira végzete, t. i. a halál. L. Kallin. 9. j.

3. E költemény alap gondolata az, hogy a költőt nem lelkesíti a kincs- vagy hatalomvágy, a holnappal nem is törődik, csak a mát. akarja élvezni. — 1. Az első sorokkal v. ö. iambos. Arkhilokhos 2, 1., a melynek határozott utánzata. Ugyane gondolatot olvassuk különben Nazianzi szent Gergelynél: Ohajtod-e

a lydis Gyges javát magadnak? (Thewrewk ford.); nálunk Daykúnak „Az új Anakreon-jában: Nem királyok boldogsága, Nem Gyges kincshalmái, vagy Kisfaludy Hímfy szerelmiei 36. Hajhászson más uraságot, Hágjon más tisztségekre, Gyűjtögessen gazdagságot, Törekedjék kincsekre. — μέλει itt nomin.-szal, holtlyt rendesen genet.-szal jár, μέλει τινί τινος. — Gyges (716-678) Lydia dúsgazdag királya volt, a kinek trónra jutását elbeszéli Herodotos (I. 8). Itt különben a tulajdonnév a gazdag fogalmának szemléltetésére szolgál. — 2. Σαρδόν, Sardes Lydia fővárosa, ma csak romjai vannak meg Sart és Binbír-tepe néven. 3. οὐδ' εἶλε πω με ξῆλος, a. m. καὶ οὐπω εἶλε με ξῆλος; ξῆλος, ó itt: féltékenykedés olyanokra, a kik nagy tiszteletben részesülnek, tehát: nagyravágás. — 5. μύρον, το (többnyire többesben), jóillatú olaj, kenőcs. 6. καταβρέχω, erősen megnedvesít, beken. — ὀψήνῃ, ἥ, szakáll; lakoma alkalmával u. i. a görögök nemesak hajukat, hanem szakállukat is bekenék. V. ö. Dayka itt említett költeményében: Én kenettől ázott hajjal Várom a nap esetét. 8. καταστρέφειν; a rózsakoszorú lakomákon elmaradhatatlan volt a fejről, még mielőtt iváshoz láttak. V. ö. Xenoph. I, 2. — 9—10. E sorok számos utánczóra találtak, így a többek közt Hor. Epist. 1, 11, 22 k.: Tu quamenique deus tibi fortunaverit horam, Grata sume mann, neu dulcia differ in annum v. Od. 4, 7, 17 köv. Quis scit, an adiciant hodiernae crastina summae Tempora di superi? Berzsenyi: Minden órának leszakaszd virágít, A jövődőnek sivatag homályát Bizd az istenség vezető kezére S élj az idővel v. ugyanő: Használd a napokat s a mi jelen vagyon Forró szívvel öleld! . . . Holnappal ne törődj, messze ne álmodozz! . . . Míg lehet, élj örülj!; Petőfi: Mit törődöm, mit tűnődöm még sokat, Élek most és ölelem, mi élvét ad. — 11. ὥς, a meddig. — εὐδία, a. m. εὐδία: εὐδίας 2. csendes, zavartalan, itt átvittven a testi állapotról, ellentétben a 14. νοῦσος szóval: ép, egészséges. — 12. κυβεύω, kockával játszik, kockázik. — 13. Ἀνάω, l. 1. 17-hez j. — 14. μή . . . λέγῃ e h. μή νοῦσός τις ἐλθοῦσα λέγῃ s azért mondja a költő, mert Dionysosról azt tartották, hogy orvosi tehetséggel is bír s meg tud szabadítani a betegségtől. — νοῦσος, régi epikus alak νόσος h. — 15. λέγῃ, itt νοῦσος személyesítve van.

4. E dalt a dühöngésre való kedv szülte s tartalma az, hogy a költő a hősökkel állítva szembe magát, a bor hatása alatt akar dühöngeni. — 1. Ἀπες, ettől függ a köv. sorbeli πειν infin. s megfelel neki a latin: sine (me) bibere. — τοὺς θεούς, önálló accus. az eskiformában, hozzáértendő ὄντοι v. ἐπόμενοι. — σοι, dat. ethic. — 2. πειν, πειν és 3. δέλω δέλω szókettozás, a mely itt a dithyrambos-szerű lelkesültségből magyarázható. V. ö. Arany: Túrte Miklós, túrte, a meddig türhette, Vörösmarty: Még semmi hang, még semmi jel; Tompa: Érzem, érzem, érzem a vést. — ἄρυσσι, l. Anakr. 4, 1. — 3. μανθῆναι, v. ö. Hor. Od. 3, 19, 8: insanire invat, naz Od. 2, 7, 26. — 4. Alkmeon Eriphylének és a Thebai ellen menő hét vezér egyikének, Am-

phiaraosnak, fia, a ki a Thebai elleni hadjáratra csak álnok néjének rábeszélésére szánta el magát, noha jóstelhetségénél fogva előre tudta vesztét. Polyneikes értékes nyakékkal vesztegette volt meg Eriphylét, hogy így a férjet háborúba küldje. Amphiaraos meghagyta fiainak, hogy érette anyjukon álljanak boszút. A hét vezér halála után tíz évvel új hadjáratra indultak Thebai ellen s Eriphyle most már saját fiát, Alkmeont, vette rá, hogy a hadjárat fővezérévé legyen. A hadjáratot most siker koronázta s Alkmeon visszatérván, értesült anyja ismételt árulásáról, meg is ölte, de ennek következtében megőrült. Ἀλκμείων iónattikai alak a rendes Ἀλκμαίων h. 5. λευκόπους Ὀρέστης; Orestes, a másik anyagyilkos, Agamemnon és Klytaimnestra fia. Míg Agamemnon a trójai háborúban járt, Aigisthos elcsábította Klytaimnestrát s mikor a hős visszatért, a nő segítségével megölte. Ezért Orestes utóbb véres boszút állott mindkettőn, de egyszersmind bele is örült iszonyú tettébe, az Erinysek folyton üldözték, mígnem Pallas Athene segítségével az athenai vértörvényszék fölmentette. λευκόπους (-οδος) melléknevét onnan kapta, hogy őrzöngése alatt sarútlan járt-kelt; e szó tehát nem széplábút, nem is sápadt külsejűt vagy gyorslábút jelent; a görög felfogás *sarútlannak* festi az őrzöngőket, így mondja ezt Euripides is a bakkhansnőkről. — 7. πῆξ, v. ő. Hom. Odys. 15, 224: καταπῆξ. — 8. ἐρυστρὸν οἶνον, Ovid. Fast. 5, 511. vina rubentia, a magyar nóta is: Piros bort ittam az este. — 10. ἐμεινεν Ἡρακλῆς; Herakles a monda szerint több ízben őrzöngött: így mikor Eurytos király nem adta neki korábban odaigért leányát, Iolet, akkor ennek testvérét, Iphitost, meghitt barátját, öntudatlan dühöngésében annak saját nyilával ölte meg. Más monda szerint Hera sujtotta őrülséggel s Iphitos nyilával megölte nejét és gyermekeit. — 10. s alább 13. πρὶν α. m. ποτέρον. — 11. δεινόν, a mennyiben halálhozó nyilak voltak benne. — κλονῶν, κλονέω itt: megzörrent v. ő. Zalán futásában: (a nyilak) zörrenve lehulltak, v. szörnyen megcsördül a fegyvere testén. — 13. Aias, Telamon fia, feldühödve a miatt, hogy a meghalt Akhilleus fegyverzetét nem neki, hanem Odysseusnak ítélték, noha ő volt arra legméltóbb, Athene istennő hatása következtében megőrült s ugyanazzal a karddal ölte meg magát, melyet a Hektor ajándékozott volt neki. A költő tehát két őrzöngő párt hoz föl, a két anyagyilkost, a kiknek őrzöngése az indító okra nézve különbözik az övétől, továbbá más két hőst, a kiknél az őrzöngés mikéntje volt más. — 14. ἀσπίδος, Aias pajzsáról l. Hom. Il. 7, 219 k. — 17. χαίταις, dat. locat. ἐν γ. h.

5. A költő haragosan tör ki a fecske ellen, mivel az megzavarta reggeli álmát, melyben a kedves ifjú, Bathyllos, jelent meg előtte. — 1. σοί, a szokott kifejezés ποιεῖν τινα τι, itt pedig τινί τι. — 3. τασός, ő, betűszerével (metaplasmos) az attikai τασρός h., eredetileg a. m. valaminek a lapja, innen az a lapos tér, melyet az egész szárny befog, á. é. maga a szárny. — ζωφός 3.

könnyű, itt: könnyed repülésű, fürgé röptű. — 4. ψαλίζω (ψαλίζ-
olló) késő kori szó s a. m. lenyír. A futurum-alakra nézve
megjegyzendő, hogy a dór nyelvjárásban az -ίζω (l. 7; ἐξερίζω),
-αίζω, -άζω, -άζω és -ύττω végű igék a fut.-ot -ίζω, az aor.-t -ῖα-val
képezik. — 5. ἐνδοθεν, belülről ki, mi: tövestül. — 6. Tereus,
Thrakia királya, elcsábította Philomelát s hogy hirt ne menjen,
kivágta a nyelvét. L. Ov. Met. 6, 412 k. — 7. ἐξείνος, lenézően,
mint: iste. — 8. δνείρων függ ἀπηρπάζας-tól. — 9. ὑπέρθερος, 3. reg-
gel felé eső, reggeli, korai.

6. A költő egy viasz-Erost vásárol, de tűzbe dobással fenye-
geti, ha nem gyúlasztja szerelemre. — 1. χήρινον, viaszból való;
a szegényebb iparosok, képfaragók drága szobrok helyett ilye-
neket árulgattak olcsó pénzért. — 1. ἐπώλει, impf. de conatu,
akart eladni. — 4. πόνου, genet. pretii. — σοί, dat. comm. —
5. ἐκπρίωμαι, a coni. σέλεις-től függ. — 6. θωριάζων a rendes θωρι-
ζων h., a. m. dórskodva, t. i. dór nyelvjárást használva.
7. λῆς dór alak ἐσέλεις h. — 9. καροτέχνας ismét dór alak -της h.:
a. m. viaszműves. 11. παντορέτης, 2. minden (pajkosságra) ké-
pes. — 13. δραχμῆς gen. pretii. A drakhina értéke kb. 75 fillér. —
14. εὐθέως, azonnal, legott. — 15. πυρόω voltakép: eléget, itt:
lánggra lobbant. — 16. κατὰ . . . τακήσῃ, tmesis, κατὰ-άγω itt: a.
m. szétolvaszt. — φλογός, gen. partit.

7. Az összes anakreoni dalok közt egy sínes, a mely költői
találékonyság, kedves földolgozás tekintetében fölülmúlná. Tar-
talma az, hogy A. Bathylloshoz küldi galambját s ez aztán út-
közben egy vándornak elbeszéli, milyen jó dolga van neki a
költőnél. Majdnem románcz, tele költői szépségekkel. — 1. ἐρασ-
μός 3. kellemes, kedves. — 2., 3. πόνεν háromszoros ismétlése a
csodálkozás nyomosítására. — 3. μύρων, a genet. πνέεις-től függ.
v. ö. Xenoph. 1, 6. — 5. ψεαζέω, csepegtet, harmatoz. — 6. μελι-
δών, -όνος, ῖ, gond, baj, itt: feladat, hivatás. — 7. ἐπεμψεν; a gö-
rögöknél még ritkább, de már a rómaiaknál gyakori volt a ga-
lambposta, melyet az újkor is alkalmaz. főleg háború esetén
ízenet-váltásra. — 9. ἄρτι, a. m. vñ. — 10. A mennyiben A., mivel
kész minden kívánságát teljesíteni, úgy tünteti föl a dolgot, hogy
az egész világ hasonló vonzódással, szerető tisztelettel van
íránta. — 11. A galamb Aphrodite szentelt madara volt. —
12. λαβούσα . . . ὕμνον, a. m. ἀντὶ μικροῦ ὕμνου. — 14. τοσαῦτα, ilyen
fontos dolgokban, t. i., mint a galamb jelenlegi küldetése a szép
ifjúhoz. — 15. ὅρας, közbevetően: a mint látod. — 16. ἐπιστολὰς
χοιρίζω, keleten ma is használják ily czélra a galambot. —
18. ἐλευθερήν, a mennyiben ilyen fontos szolgálatokat végzett,
tehát mint a rabszolga, felszabadítható. — 19. ζῆν, Erasis ebből:
καί ζῖν. — 22. ὅρα, ehez is tartozik az utána következő κατὰ.
— 23. δένδρεσιν, dat. locat. ἐν δ. h. — 24. τι, megvetően: holmi. —
28. πεινῶ, az infin. itt a latin gerundium értelmében: inuom. —
29. προπίνω, ráköszönt. — 31. κρέζω, itt: lantot ver, lantol. —
32. συσσιάζω, beárnyalom. — 35. ἔχεις, a. m. ἀχίκοας, οἶσα, habes. —
ἀπέλας, menj már, elmehetsz. — 37. A varjút közmondásszerűen
használták a fecsegés jelzésére, mi a szarkáról mondjuk.

dolgozta föl eposban. — 10. χαίροτε, isten veletek. — ἦμῶν, a. m. ἡμῶν. — Erdemes megjegyezni e daloskáról, hogy utánozta Ovidius Amor. 1, 1 k. Berzsenyi: „Melissa” cz. költeményében, travestálta Bernhold (Szent Pált s a prófétákat Akartam énekelni, De a koboz csupán csak Melanchthont zengedezte, sat. ford. Thewrewk), végre gyönyörű dallamot írt reá Schubert (Op. 56, 2.).

12. Mikor a természet kiosztotta adományait a teremtmények között, nem maradt egyéb a nő számára, mint a szépség, áinde ez fölötté áll minden másnak. Igen sikerült egy dal a csattanós és váratlan véggel, valamint az ügyes ellentétekkel (bika-ló, oroszlán-nyúl, madár-hal). — 1. ζέσασα, a második szótag hosszúnak olvasandó, mintha ζεράσασα-ból volna összevonva. — 2. ὅπλα, pata. — 3. ποδωσίη, í, gyorsaság. — 4. χάσμι δδόντων, fogakkal telt szájjüreg. — 5. τὸ νηπτόν, a. m. τὸ νήχεσθαι v. τὴν νηπτιζὴν δύνανται, úszó képességet. — 6. πέτασσαι, a névelőtlen infin. itt főnevet helyettesít, tehát a. m. τὸ πέτασθαι, röpülést. — 7. ἐρόντα, az értelem a férfi fegyvere a külső támadások ellen. — 8. A nők számára nem volt semmiféle fegyvere a természetnek. — 9. τί οὖν: t. i. πεποίησε v. ἐποίησε. — 10. ἀντ' t. i. kárpótlásul . . . ért. — 12. καί, még . . . is. — σιδήρον καὶ πῦρ, a szépség lefegyverzi a haragot, a fegyver elveszti előtte erejét. — Erdemes a megjegyzésre, hogy e költeményt még zsidóra is lefordították, utánozta Tasso Anyntas 2. 1., magyarra is sokan fordították s a közmondás is azt tartja: Tűz, víz és az asszony épen győzhetetlen.

13. Társa a 11. dálnak, esakhogy egészen más fordulattal. Veleje az, hogy mások eposi tárgyakat énekelnek meg, a költő azonban saját legyőzetését a hajadonok által. — 1. τὰ Θύβρις, thebai eseményeket. — Φρυγῶν alatt a trójaiak értendők. Troas területét Phrygia fogalmába foglalták. — ἐμός, gen. obi.-t tartalmaz, tehát: ἁλώσεις, ἃ ἐγὼ ἐξέλω, mások hódítása: a többes szám a hódítás ismétlődésének kedvéért. — 4. ἵππος, itt a. m. lovas, ellentétben az 5. versbeli πεζός-szal. — 6. 7. στρατός, itt a lányok, illetve a kedvelt ifjak seregét jelenti. — κακός, egészen újszerű hadesapat, a mely szemeiben hordja fegyverét; v. ő. Arany, Rozgonyiné: Nyílat ugyan, a mint látom Hoztál szép szemedben.

14. Egyik legremekebb darabja a gyűjteménynek s azt beszéli el benne a költő, hogy esős időben szállást adott Erosnak, ez pedig azzal hálálta meg, hogy szerelemre gyúlasztotta. — 1. Μεσονυκτίαις τε ὥραις e h.: μεσοῦσης νυκτός, költői kifejezés, mert ὥρα „óra” értelemben a klasszikus görög irodalomban nem igen fordul elő. V. ö. éj derekán; Balassi Magyar katona-ének: éjten éjjel. — 2. 3. σπέρπειται, fordúl, t. i. Bootes (l. 1. 11) kinyújtott keze éppen érinti a Nagy medve farkát. Erősen népies meghatározás, a melyet Ovidius is használ Met., 10, 446 k., de a magyarban is szokásos, pl. Csokonai: Megfordult a gönczöl szekre tengelye. — a pásztornép is így határozza meg ezt az időpontot. 4. μερόπων, halandó. — ὄλον, τό, nemzetség, itt: μερόπων-

nal kapcsolatban: emberi nem. — 5. *κέαται* ión alak *κεῖνται* h. — 6. *ἐπισταθείς* pass., holott activumot (*ἐπιστάς*) várnánk, ez csak a később kori irodalomban fordul elő, a. m. ide lépve. — 7. *κόπτω*, itt a. m. kopogtat. — *ὄγῳ*s, ó. ión alak az attikai *ὄχευς* (-έως) h. s a. m. retez (az ajtón). — 8. *θύρας*, a többes szám a szárnyas ajtót jelzi. — 9. *κατὰ . . . σχίζεις*, széttéped, megzavarod, a latinban is: abrumpere, rumpere sommun; itt is tmesis van. — 10. *ἀνοίγω* és *ἀνοίγνυμι* a. m. kinyit. — 11. *μή πρόβησαι*; *μή* után az aor. imper. szabályellenes az aor. coni. v. præs. imper. h. — 12. 13. *κασέληνου κατὰ νύκτα*, a holdtalan éjszakán. — 14. *ἐλέησα*, megszántam. — 15. *ἀνὰ . . . ἄλυσ*, tmesis; hamarosan világot gyújtva. — 17. *ἐσορῶ*, népiesen: hát látok; a præs. az előadás élénkítésére. — *φέροντα*, értelemszerű szóegyeztetés, mintha nem *φέρω*s, hanem *παῖδα* előzte volna meg; e fajta Aranynál Buda hal. VII. Zsákmánynyal is onnan kiki gazdagodnak, u. o. X. Meglásd, valamennyi pártodra szegődnek. — 19. *ἰστίην*, az attikaiban: *ἑστίαν*. — 22. *ἀπεσλίσθον*, kifacsartam. — 23. *κρύος*, -εος, *εἰ*, epikus és költői szó (az iónban *κρυμός*, ó) hideg, fagy. — *μεσσηζεν*, alább hagyott, engedett. — 24. *φέρε*, a. m. ἄγε, nosza. — *πειράζω*, megpróbál, megkísérel. — 26. *βλάβεται*, e h. *βλάπτεται*. — 28. *ἦπαρ*, máj, a hol a szenvedélyek székelnek, mi inkább szívet mondunk. — 30. *συγχαρήθι*, örülj velem együtt. — 31. *κέρας*, τό, itt: nyíl. — 32. *καρδίην*, acc. resp. — E költeményt is sokan utánózták, pl. Hiador: „A megázott gyermek”, Kisfaludy: Himfy kes. 143. — Thorvaldsen innen vette egyik műalkotásához az eszmét, Cherubini meg csinos dallamot írt e szövegre.

15. Kiváló szépségű dal s a tücsök dicséretét tartalmazza. Versalakja: — 0 0 0 — 0 0 0. — 1. *Μεττρίζομεν*, boldognak mondalak. — 3. A régiek hiedelme szerint (v. ö. Verg. Buc. 4, 16. dum pascentur rore cicadæ) a tücsök a levelek harmatjával táplálkozik; így mondja Szemere is: (a költő) mint a tücsök, harmatcseppel éljen? — 4. *βασιλεύς*, mint király néz le a fatetőről, mintha minden az övé volna. — 9. Értelme: mivel senki sem bánt téged. — 10. Tisztelnek, becsülnek az emberek. — 11. Mint a tavasz hirnökét, említi már Hesiodos Scut. 393. — 14. Csengő hangot adott neked. — 15. A vénség azért nem árthat a tücsöknek, mert (a régiek hite szerint) minden évben megifjodik a vedlés után. V. ö. Hom. Il. 4, 315. — 16. *σός*ε, a dalnokok neve *σοφοί*, v. ö. Sol. 7, 52-hez, j. — *γηγενής*, mivel azt hitték róla, hogy a földből született, ezért az őslakosság jelképe lett s ezért az athenaiak arany tücsköket viseltek hajukban (*τettiγοσοφοί*), hogy ez által őslakóknak jelezzék magukat. — 17. *ἀπαθής*, ment vagy a fájdalomtól és megvénüléstől. — *ἀναιμόσαοι*, véretlen, mint rovar. — 18. Az istenekhez annyiban hasonló, a mennyiben neki sincs vére, az isteneknek sincs (az ichor helyettesíti, v. ö. Hom. Il. 5, 340) s ezen felül minden évben újra megfiatalodik (15. v.).

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent.

GÖRÖG ÉS LATÍN REMEKÍRÓK.

Kiadja a M. Tud. Akadémiának classica-philologiai bizottsága.

ANAKREON.

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **Pónori Thewrowk Emil.**

Ára füzve 3 K 20 f. — Görögül és magyarul 4 K.

CICERO A KÖTELESSÉGEKRŐL.

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **Csengeri János.**

Ára füzve 2 K. — Latinul és magyarul 3 K 20 f.

GAIUS RÓMAI JOGI INSTITUTIÓINAK NÉGY KÖNYVE.

Magyarra fordította s jegyzetekkel kísérte **Dr. Bozóky Alajos.**

Ára füzve 4 K. — Latinul és magyarul 6 K.

THUKYDIDES.

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **Zsoldos Benő.**

I. kötet. I., II. és III. könyv ... 2 K 80 f. Görögül és magyarul 4 K 80 f.
II. kötet. IV. és V. könyv ... 1 K 60 f. Görögül és magyarul 2 K 80 f.
III. kötet. VI., VII. és VIII. könyv 2 K — f. Görögül és magyarul 4 K — f.
Mind a három kötet egy kötetbe füzve magyarul, iskola kiadás 4 K 80 f.

PUBLIUS VERGILIUS MARO AENEISE.

Fordította és jegyzetekkel kísérte

Dr. Barna Ignác.

Bevezetéssel ellátta

Dr. Némethy Géza

Ára füzve 4 K. — Latinul és magyarul 6 K.

PLATON THEAITETOSA.

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **Simon József Sándor**

Ára füzve 1 K 20 f. — Görögül és magyarul 2 K 40 f.

GÖRÖG ANTHOLOGIALBELI EPIGRAMMÁK.

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **Pónori Thewrowk Emil.**

Ára füzve 2 K. — Görögül és magyarul 4 K.

Folytatás a tuloldalon.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent:

CATO BÖLCS MONDÁSAI.

Szövegét megállapította, fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta

Dr. Némethy Géza.

Ára füzve 80 f. — Latinul és magyarul 1 K 20 f.

HERODOTOS TÖRTÉNETI KÖNYVEI.

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **Geréb József.**

I. kötet. I—III. könyv. 2 K 80 f. — Görögül és magyarul 5 K 60 f.

II. kötet. IV—VI. könyv. 2 K 40 f. — Görögül és magyarul 4 K 80 f.

III. kötet. VII—IX. könyv. 2 K 80 f. — Görögül és magyarul 5 K 60 f.

LYKURGOS BESZÉDE LEOKRATES ELLEN.

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **Fináczy Ernő.**

Ára füzve 1 K — Görögül és magyarul 1 K 40 f.

PATERCULUS C.Velleius. Róma történetéről irt két könyve.

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **Szölgyémy Ferencz.**

Ara füzve 1 K 60 f. Latinul és magyarul 3 K.

DEMOSTHENES BESZÉDEI.

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **Dr. Gyomlay Gyula.**

Második rész. Második kötet.

Ára füzve magyarul 4 K. — Görögül és magyarul 6 K.

SUETONIUS TRANQUILLUS. CSÁSZÁROK ÉLETRAJZAI.

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **Dr. Székely István.**

Ára füzve 4 K 80 f. — Latinul és magyarul 8 K.

PROPERTIUS ELÉGIÁI.

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **Csengeri János.**

Ára füzve 4 K. — Latinul és magyarul 6 K.

PLATON EUTHYPHRONJA, SOKRATES VÉDŐBESZÉDE, KRITONJA ÉS PHAIDONJA

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **Simon József Sándor.**

Ára füzve 2 K 40 f. — Görögül és magyarul 4 K.